

משך

תצא

חכמה

תבא

ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארץך. יעוין רמז'ן שפי' אשר תביא לביתך. וספורני פ' אשר תביא למקדש יעו"ש. ויעוין חומ' ז"ב פ"ב בשם רבינו חס' דלקיחה מן הבית וזה כהרמז'ן וז"ל כר"ש דסבר דהפרשה כהנאה גמר פרי' וזה כל פרי שיהא הפרי בשלמחו והפרי שהיה כולה נגמרת. ויעוין פסחים ס"א וכתום' מכל נפש כל בכור. אחסנ' רבנן מפרשי דאשר תביא לנקבה נסתרת. וזה אדמה רהוי לשון נקבה וכאלו אמר ולקחתי מארץך מראשית כל פרי האדמה אשר תביא שהאדמה מביאה הפרי בעודה מחובר. ולזה סברי דבהנאה כתיב הבאתי ראשית פרי האדמה וזה בגמר פרי' דאינו ראוי לקריאה טרם שנגמר כל פרי' אבל כאן בלקיחה זה הפרשה במחובר כתיב כל פרי' פירוש כל שחל עליו שם פרי' בשתוף השם אפילו פנין אפילו בוסרי ולזה אמרו ראה תאנה שבכרה כו' אבל בהנאה פרי המיוחד. ולזה כיון הירושלמי. ויעוין מפרשי משניות ודוק.

ולקח הכהן הטנא מידך. הנה הגשה לר' שמעון דסבר דרק היבא דליכא שירים במנחה הנאכלין לכהנים איבא הגשה הטעם דהיו אוכלים הכהנים ממה שרבו אוכל הוא המזבח. לכן מגיש למזבח והשירים מן המזבח אוכלים הכהנים כמוש"ב צפ' לו' לכן בתוספת של בכורים שבהן מניח ידו תחת יד הבעלים לרבי אליעזר צ"י דיליף מולקח הכהן עיקרו דתוספת הוא של הכהן הוי הטעם שמויף אל המזבח והוי קדשי מקדש ומתחלקת למשמרה ואוכלין משולחן גבוה. וזה שאמר מלאכי והיו לר' מגישי מנחה. שיאכלו ממה שרבים אוכלי. וכן מורה בסוף נחמיה שהעמיד משמרות לבכורים וכו' בהן. לכן בעופות דליכא שתי אכילות ליכא בהו תוספת אבל לר' יודא דיליף מקרא דוהנחת. דעקרו של תוספת הוא של הבעלים. לכן סבר דאיין נעשין קדשי מזבח וגומיין לכהן בעובדי. ולכן אמר בירושלמי דאשרה שבטלה לר' יודא דעביד בקדשי הגבול יביא ממנה בכורים דזר אלל מזבח ליכא והבן. ואולי נראה דזה בכונת הגמרא דרב גובריי מנחות פ"א:

ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי. קי"ל בירושלמי דבכורים מכר שדה בקמתה וחזר ולקח ממנו מביא בכורים. אעפ"י שעכשיו אין הקרקע בידו מ"מ כיון שגדלו הפירות והקרקע בידו וכעת מכר הקרקע וחזר ולקח ממנו הפירות

המלערו. וכן מי שאינו רוצה להקים שם. לאחיו המת שאין מי שיחבב שכלבו [ועל כיוצא בו אמרו ברכות דף י"ח] וכן המכה את הרודף ביכול להגילו באחד מאבריו וכן משקלות שאינו יודע שיחבבנו. ולפי' טעם החליטה והקדיקה הוא משום בזיון לפי שאינו מינס. וזה כתוב בהגמ"י בשם רבי' כי בכל הפרשיות בסדר זה מובאר הטעם תיכף לכל מילה יעוין ותשכח. וע"ז אמר כל עשה אלה הדברים:

בר הנחשלים אחריך. בספרי מלמד שלא היה וכו' ונחשלו מתחת כנפי המקום ואתה עיף ויגע ולא ירא אלדים. כפי הגרסה דל"ל וכן הוא אומר ואתה עיף וכו' וכשיטת אחרים במכילתא דקאי על ישראל. או דל"ל לקמן ולא ירא אלדים והיה בהניח ד' מכל אויבך מסביב שלא יאגד עליך אגודה (לשון הספרי). וזה משום דגלוי לפניו ירסי. שהוא כמו שאמר סוף וילך כי ידעתי את ילדו אשר הוא עושה היום כו'. אבל כשישראל עושין רצונו של מקום אין להם לירא. שמה יאגוד אגודה. וכן דרשו ז"ל על פסוק דפן תרבה עליך חיה השדה כו'. ועיין רש"י שם: **והיה** בהניח ד' כו' לא תשכח. פירוש כאשר יקויים כביכול זכור חרפתך מני נבל כל היום אל תשכח קול לורריך. או יקויים מישראל זכר אשר עשה לך כו' לא תשכח:

בארץ אשר וכו'. משאתה יורש אתה מבקש כל"ל. ופירושו דלעיל פ' קנ"ז אמר ר"י והלא מזה היה מן הסודרה לשאול להם מלך. ולעיל פ' ס"ז ג' מזה נלעוו כו' בשעת כניסתן לארץ כו' ת"ל כי יד על כם וכו' כשישב המלך על כסא ד' כו' לכן קשה להספרי דכאן אמר בארץ אשר ד' אלוידך נותן לך נחלה לרשתה והלא הקמת מלך קודם למחית עמלק. לכן אמר משאתה יורש את הארץ אתה מבקש מלך הא קודם לא ולכן מליין המקרא כאן על ירושת הארץ:

תמחה את זכר עמלק. בספר החנוך כתב דעל כל יחיד שיקרה לפניו מזרע עמלק מזהו ז. ולרש"י שפירש זכר מאיש כו' משור ועד שם שלא יאמרו גמל זה של עמלק. והוא מהמכילתא דפרשה בשלה ועיין בהגהת הגר"א כאן בספרי מוכח דעל יחיד אין המלה דהרי מפורש בשמואל א' כ"ז ויעל דוד ואגשו כו' והעמלקי כו' ולקח לאן ובקר כו' הרי דביחוד אין מזה לאחד הלאן ובקר. והא דאמרו במכילתא שהרג גר עמלקי שאין מקבלין גרים מעמלק. היינו לכן הרגו בהודאת עלמו כמו בן נח שנהרג עפ"י עלמו. וזכור:

האלה רק עשיתי ככל אשר ליתני כו'.
ובספרי פ' ראה פסוקא ע"כ רש"י מכלל שנאמר
 לא אכלתי ממנו באני ולא בערתי ממנו
 בטמא כו' היכן הוא מוזכר איני יודע ח"ל לא מובל
 לאכל בשעריך מעשר דגנך כו' יכול הנותן במחנה
 יהא חייב ח"ל לא תוכל לאכול בשעריך האוכל חייב
 ואין הנותן במחנה חייב. פירוש דקאמר סר"א דגם
 לא נתתי ממנו למת הוא אוהרה ולוקה אם לקח
 בדמיון תכריכין למת או לשאר דברים שאין בהם
 לורך אכילה ושתייה וה"ה אם נתן לאונן אחר לאכול
 דלוקה מלא נתתי ממנו למת קמ"ל. דדוקא על
 אכילתן בטומאה לוקה ומוזהר. אבל על קנין ונתינה
 לדברים שאין לורך אכילה אינו מוזכר. ואינו לוקה.
 ועיין חינוך ופירוש הספרי. והנלע"ד ככתבתי:

השקיפה ממעון קדשך כו'. במשנה סוף מע"ש
 אבל לא גרים ועבדים משוחררים שאין
 יכולין כו' לתת לנו. ולא פליג ר' יודא בתוספתא
 לאמר דגר מתורה לפי שאברהם אביהם של גרים
 וכמו דפליג על זכורים בתוספתא. ויעו"י רמב"ם
 ומשל"מ. ומסתברא כן דהגר אומר ד' אלדי ולא
 נאות לאמור כן בעזרה לגר שהיה לו בעודו גוי אלדים
 אחרים. לכן בזכורים שאומר לכהן ד' אלדך יכל הגר
 לאמר. וזה נכון:

השקיפה ממעון קדשך. הענין כי כתוב אבי
 יתומים ודין אלמנות במעון קדש. דיש
 מרחמים על יתומים. אבל אינם בתינו רק בבית
 פחות. לא כן הש"ת הוא מגדלם כבנים במעון קדש.
 ולכן אמר נתתיו לגר ליתום לאלמנה כו'. לכן
 השקיפה ממעון קדשך. והנה אמרו בחגיגה פרק ב'
 זבול כו' ומיכאל מקריב קרבן מעון כו'. הרי דמקום
 היתומים גבוה ממקום הקרבנות. כן אמרו בסוכה
 פ"ד דהעושה לזקה גדולה מכל הקרבנות שנא' עשה
 טוב נבחר מוצת. ודוק. והנה כחבורהמחברים דמלאכת
 חוהמ"ע מותר ע"י פועל שאין לו בשר ויין לדרך
 הרגל. ועל ברחין דשמחת הרגל מפורש בתורה. לא
 כן איבוד חוהמ"ע דרק אסמיכינהו אקראי. יעו"י
 בחגיגה בתום דף י"ח. לכן שמחת הרגל דומה מלאכה.
 ומלאנו שפסק רמב"ם דדין יתום קודם לדין ת"ח
 וכיון שמלאנו שמחת מועד נדמים מפני ת"ח לענין
 הספד דאין מועד בפני ת"ח כ"ש דמלאכת חוהמ"ע
 נדמים מפני יתומים דעדיפי מחיה. ודוק. ולהלכה
 הוי לרבי רבים שביארן הרא"ש בשם ראב"ד ריש
 מע"ק דמלאכת הדיוט מותר בכל ענין. ואכמ"ל:

דיונים הנה ד' אלודך כו' ושמרת ועשית אותם בכל
 לבבך

הפירות מביא וקורא. וזה שאמר ויתן לנו את הארץ
 כו' ובנתיים היה מה שהיה שהטעם גרם שמכרתי
 השדה ועתה הנה הבאתי פרי האדמה אשר נתת לי.
 שמורתי ולקחתני. ודוק:

ישמחת בכל הטוב כו' ולביתך זו אשתו. ובאשה
 כתב הסמ"ק דנדרה שלא לשמוע שיר
 בעל מפיר דהוי עמי נפש. לכן אלל אשתו מה הוי
 כל טוב הוי אומר זו שירה. ודוק:

בפ' זכורים מזכר י"ג פעמים שם הוי' לנגד שלשה
 עשר מדות של רחמים. ובפרשה דויעבור ד'
 על פניו ויקרא כו' הי"ג מדות הזהיר על ראשית
 זכורי כו' הביא בית ד' כו'. ודוק:

ספרי ואכלו ושבעו חן להם כדי שבען מכאן אמרו
 חן פוחתין לעני בגרן מחלי קב כו'. בזה
 נראה לפרש משנה סתומה בפאה פ"ח מדה זו אמורה
 בכהנים ובלוים וישראל. ויעוין משנה למלך שהביא
 כל פירושים ורחאן. והנראה דאדםמין ליה קאי דאבא
 שאול אומר ושאר כל הפירות כדי שימכרם ויקח
 בהם מזון שתי סעודות. והוי אחינא דאם נותן לעני
 כהן מעשר עני בשאר פירות דאיהו דכיון דהוא כהן
 מלי לאכול תרומה דהוי בזול. וכן לוי מלי אכיל מעשר
 דאם אסורה לזרים הוי בזול טפי. לכן סר"א דהייב
 אחד עני כהן בשאר פירות שיפור שיכול לקנות בהם
 מזון שתי סעודות תרומה. או מעשר ללוי דהוי שיפור
 פחות ממזון שתי סעודות של ישראל. דהוי מזון שתי
 סעודות חולין דמדיקן יקרים (ויעוין במשנה כתובות
 בנותן מזונות לארוסה דנותן לבת כהן מחלה חולין
 ומ"ח יעו"י ש). קא משמע לן דזה השיעור שזה ככולם
 שיקח כהן מזון שתי סעודות חולין אף אם העני כהן. ודוק:
 ואולי יליף כדכתיב ואכלו בשעריך וזה מקרי מה
 דטמא וטהור אוכלין כאחד וזה חולין. וכמו שאמר
 בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדיו יאכלנו. וכן
 דרש בגמרא דף ע"ג יבמות ההוא דא"ל התם בשעריך
 תאכלנו כו'. וזה נכון מאד ב"ה. וזה מושכל שלעני
 נותנין דבר שהוא בו כדי נתינה בדבר שאינו לריך
 ליוזר בו לאכלו בקדושה:

רא אכלתי באני ממנו. פירש רש"ם ממון שגול
 כמו ידיו תשבעה אונו. ולא בערתי ממנו בטמא.
 פירוש בטומאת עריות וכתיב אל תטמאו בכל אלה.
 ולא נתתי ממנו למת זה לעו"י. וכמו שכתוב ויאכלו
 זבחי מתים (וכן פירוש הראב"ע) וכמו שהיה דרך
 העובדים ע"י. וכמו שכתוב עמוס ד' הרבו לפשוט
 כו' לשלש ימים מעשרותיכם. וזה שאמר ג' עבירות
 אלה חמה ערויות ע"י לא עשיתי זה בההרמות

משך

תבא

חכמה

דשלא יהושע ג' כתבים ששליומו אס ירלו והנה אס השליומו והיו עובדים את הירדן בספינות כדרך עת שלום במעברות הירדן, שיהושע שכתוב בתורה שהוא ינחיל את הארץ לא היה לרדך למופתים ולא האמינו בו מפני האותות, כאשר כתב הרמב"ם על משה ולכן כדי שתהיה הבחירה שלהם חפזית שאס ירלו, ישליומו לא כתב בפירוש שיעמיד אבנים בירדן, שאס ישליומו הרי לא יעמידו בירדן וידיעת הגבראים מכרחת, לכן כתב רק ברמז וידיעת הש"ת אינה מכרחת:

רא חניף עליהם ברזל ולא כתב לא חניף עליו ברזל להורות אכן שנגע בו ברזל הוא פסול והשאר כשרות, כמוש"כ רמב"ם פ"א מהבהב"ח הל' י"ז והמזבח כשר רק האבן פסול:

אבנים שלמות תבנה את מזבח ד' וכו', יתכן שהכוונה שאף הכבש שהוא חלל המזבח והוא את המזבח ג"כ יהיה מאבנים שלמות, וזה שאמר אבנים שלמות תבנה את מזבח דייק מה שהוא את המזבח, וכן דרשו רז"ל בזבחים פ"ז אין לי אלא מזבח כבש מנין ת"ל את המזבח, וכוונתם מה שהוא עם המזבח, אח"ז ראיתי כתוב כן ברמב"ם הלכות זבחים פ"א הי"ד כל אבן שנפגמה כו' הר"ז פסולה לכבש ולמזבח, שנאמר אבנים שלמות תבנה את מזבח ד', וכוונתו למש"כ, וזה ניחא, מה שהקשה במשל"מ אחאי לא הלריך שהוא מחובר לאדמה גם הכבש דשם מזבח לחודא כתיב, ודוק:

יידבר משה והכהנים הלויים אל כל ישראל כו', מה שדברו הכה הלוים מה שלא מלאנו דוגמתו בתורה ג"ל ע"פ מה דאיתא במדרש תנחומא נלצים וילקוט שלש צריחות כרת הקב"ה אחת כשילאו ממלרים ואחת בחורב ואחת כאן מפני אותה שכתב עמם בחורב בטלו בעגל, וא"כ הכהנים ולויים לא בטלו הצריח שלא היו בעגל וכמו דאמרינן חגיגה דף ו' ובק"מ, לכן הכה שיהיו הזה נהייתה לעם, היינו בצריחת צריח (כמוש"ס הספורי) לכן רק על ישראל, אבל הכהנים והלוים לא בטלו צריח הראשון ולכך הם המדברים אל כל ישראל, והנה בצריח הראשון קבלו טרם ששמעו המלות [וכמו דפרש"י בשבת פ"ח דקדימתו פומייכו לאודיניכו קודם ששמעו אתה היאך היא קשה ואס תוכלו לעמוד זה קבלתם עליכם לקבלה], והכא היה אחר שמיעת כל המלות והעונשין, ולכך אמר הסכת קשוב היטב אס תוכל לעמוד זה ואחר כך ושמי קבל עליך לעשותי, ש"ז מורה לשון שמיעה כידוע, היום הזה נהיית כו' ושמעת בקול וכו' ועשית לא כן בצריח הקודם בטלו

הנעשה

לבבך, ובכל נפשך, קאי על כל המלות והחקים, כי בספר זה נכללו כולן כמוש"כ הגר"א ז"ל ריש דברים, ע"ס, אולם על דרך למות נראה ע"פ שאמרו בתענית דף ט' בכל אזור לנסות להקב"ה שנאמר לא תנסון חזן מוז במעשר ע"ס, לכן אמר צביטור מעשר בערתי כו' וגם נתתו ממנו ללוי כו' עשיתי ככל אשר לוחני, לכן השקיפה מן השמים וברך כו', ואמר אחר כך אף דבזה מותר לנסות ועשר בשביל שתתעשר, מ"מ יותר מוטב שתתן בלא שום פניה וגסיון כלל רק לעשות את החקים האלה דייקא ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך בלי מחשבה זולתי קיום רלון הבורא יתברך:

וד' האמירך היום, חשיב המעלות שהבדיל את ישראל ורומם אותם כו', ולשמור כל מלותיו וזהו כמו שאמרו בן נח ששבת חייב מיתה ואסור לשמור השבת ששקולה ככל המלות, וכן בן נח שלמד תורה חייב מיתה ששקולה כנגד כולם, רק לישראל נתן לשמור כל מלותיו:

להיות לעם סגולה כו', הוא בתורה ומלות, ולתתך עליון כו' לתהלה ולשם ולתפארת, פירוש בחכמה ובעושר וצנינום וסדר נאה, ולהיותך עם קדוש, הוא לבלי התערב בגוים ולבלי לעשות כמעשיהם, רק מופרש ומובדל בקדושה ובטהרה, כי בשעה שהמה בשפלות בעו"ה רואים למלא חן בעיני עמי הארלות וכמקולקלן שבהן עשיתן ויש אשר יתחתנו עמהן, לא כן בשעה שיהיו לתהלה כו' ועליון יהיו עם קדוש מופרש ומובדל:

אבנים גדולות, ושדת אותם, וכתבת עליהן כו', ושדת אותם כו', חניף עליהם, אבנים שלמות כו', הנה בכל מקום שהן מחוברין ביחד כתוב בלשון זכר ושדת אותם, ל"ת עליהם, ובמקום שמדבר כשהן נפרדות מדבר בלשון נקבה, ומה שכתוב וכתבת עליהן הוא כר"ש שעל גוף האבנים היה כותב, ולכן אמר וכתבת עליהן, היינו שלא יכתוב על המזבח כסדר ויהי כתוב ענין אחד על שני אבנים, אורך השטה על שני האבנים שמה יתפרד השיד שבין אבן לאבן ויהי קטוע הכתב, לכן אמר שיכתוב על אבן ואבן בפני עצמו הוא שטת כרוחב האבן לא יותר, לכן אמר שיכתוב על האבנים בפרוד, לכן כתב לשון נקבה, ודוק:

וידיה בעברכם הירדן תקימו האבנים כו', בתוך הירדן ממש רש"י, הא דלא ליה בפירוש רק ברמז, כמו שכתב רבנו משה שהמופתים לא היו שאליומו רק שגלרכו לזה, ואמרו צירושלמי פ"ז דצביטור

לאמר לך מה פרי אדמה לריכה עישר אף פרי בטן. וזה המילה שהוא אחד מעשרה שליטים כדאמר סוף פ"ג דדברים. ואי דהא פרי צבאמה לריכה ג"כ עישר. אבל המילה מלבד מלומה הוא תיקון גם לגוף האדם. וכדאמר פרק יוה"כ"פ וכן מאוסה הערלה כו'. וכן פירש בתרומה הדשן דמשו"ה מייחשד תיקון לשבת משום דכשהוא ערל אסור לסוכו שמן תרומה וכיו"ב. והוא תיקון לגוף האדם לבד המלומה. לכן דומה לפרי אדמה ששם המעשר טובל. משא"כ במעשר צבאמה שאינו טובל. וכן במעשר שרי לנשויו ולבקש שכר כמו שאמרו בחנוני נא. עיין פ"ק דתענית. לכן תקנו צבאמה על המילה לבקש שכר עליה בשכר זה אי"ח לזה להליל ידידות שאריו משחת כו'. ודוק. ד"א כדאי שתכפר פרי אדמתו על פרי בטן. שהשתוקקות ישראל לאה"ק הוא לא. לורך דברים מותרים שאמרו ר"ל אהלהך בצרלות החיים הלא לור וקסרי תמן שובעל תמן זולא. ורק שהן מסתפקים בדברים הכרחים. לכן בפרי בטן כדאי שתכפרו בפרי אדמה. אבל פרי צבאמה שהיה דברים שאין נאכלין אלא לחאבון. ענין מותר. לזה לא ישתוקקו אשר צור וקסרי. הוא מלוי יותר מבאה"ק.

יצו ד' אחך את הברכה באסמך. בדבר הסמוי מן העין שיתרבו האסמים כו'. וברכך בארץ אשר ד' אלדיך נתן לך. היינו כמו ששנו משולם לא אמר אדם לר' לי המקום צירושלים. וזה שאם יתרבו אנשי ישראל תחזיקם הארץ ותהיה למזון ולמחיה להם. והוא שאמר וברכך בארץ. ר"ל שגם הארץ עלמה תתברך להיות יותר רחבה וגדולה מכפי שהיתה בעת הכבוש. וכמו הברכה באסמך האוסם הוא דבר המתברך כן הארץ הוא דבר המתברך.

ורא תסור מכל הדברים כו'. ללכת אחרי אלהים אחרים לעבדם. בגמרא ב"ב פ"ט ברכין בשמונה מוהים אם שמוע כו'. עד לעבדם. ותמוה הא זה תנאי הברכה כי תשמע כו' ולא תסור. ונראה ברור דהך ולא תסור הוא ברכה על בטול ע"ה. היינו יורא דעו"ג. וזה הכל בא"י וכמו שאמר והותירך ד' כו' על האדמה כו'. וכמו דאמר בגמ' ערוכין דף ל"ב על אנשי כנה"ג בשלמא משה כו' דלא הוה ליה זכותא דארעא ד'שראל כו'. ועיין דברי הרמב"ן בספר המלות סוף שרש ד'. ודוק.

ורדיך אם לא תשמע כו' ובסוף הפרשה כתיב כי לא שמעת כו'. כי על מה שעבר צעת הלאות אין האדם נידון שדקדוקי עניות מעבדין האוסם ע"ד וע"ד קומו. וכן אמר רשב"י יכול אני לפטור העולם כולו

הנעשה. וכמו דאיתא במדרש על פסוק שמע ישראל כידוע. ועיין שבת פ"ח. וזה פירוש הסכת לשון סוכה יסכה. לשון הצטה אם תוכלו לעמוד בה. וזה הצטה עיונית בעומק הענין.

שמעון ולוי וכו'. כולם בו מפני שהן כולן בני הגבירות וכן מרחל ולאה כו' בהר עבל ראוהן גד כו' וצולון דן בלא ו' מפני שראובן הוא בן הגבירה וגד ואשר בני השפחה. וצולון בן הגבירה ודן ונפתלי בני זלפה ואין אמהות אלא ארבע. ומה שאמר וצולון הוא מקביל נגד ראובן. ופשוט.

ארור האיש אשר יעשה פסל כו'. כתוב האיש לרמוז על מה שאמרו במכילתא יתרו ואלהי זהב לא תעשו לכם שלא תאמר הואיל ונתנה תורה רשות לעשות צבאמה"ק [לורם כרובים] הרני עישה צב"כ"ג ובמיד ת"ל לא תעשו לכם. לכן אמר האיש אשר יעשה ולא כשעושה ללבוז בארון צבאמה"ק. או יתכן עפ"י דברי רש"י בפסוק אשר חלק ד' אלודיך אותם לכל העמים. שפירש לאללות כדי להטרידן וכו'. וא"כ השמש והירח מעשה ידי השו"ת המה. לכן אמר האיש. ועיין בפרק ר' ישמעאל דף כ"ה בזה ודוק. **ארור** מקלה אביו ואמו כו'. פירוש מלשון קל שמקניט אביו ומלערו מפני שידע שאביו ימחול לו שחש על עונשו של בן יותר מהבן. לכן אררו ע"ה. ולכן לא שצ"ק רב לבירה למשקל מניה סילוא דלמא חביל ביה (סנהדרין פ"ד) ולמחול ליה דקאי בארור. וזה מכיוון הירושלמי ריש פרק ר"א בנדריים דהכל מודים שאין מעמיד על כבוד אביו לאחר מיתה. דבחי אביו יאמר שלא איכפת ליה בגדר זה מה שאביו מלעער מניה דבטח אביו ימחול לו. מה שאין כן לאחר מותו. ולכן הכל מודים שאין מעמיד בכבוד רבו כו'. דר"א סבר דגם רב שמחל על כבודו אין מחול כמו דסבר דנשיא גם כן אינו יכול למחול על כבודו דלא קבל הכוס מרגי. יעו"י קדושין דף ל'. עיי"ש והבן דמסיק דרבו הוי כמו נשיא.

ארור שוכב עם אשת אביו. ארור שוכב עם כל צבאמה. לפי ששניהן בסקילה וכן נח מלומה על שניהם וכמפרש רע"ק סנהדרין ר"ח ע"כ יעו"ב איש את אביו. זו אשת אביו וכו'.

ארור מכה רעהו בסתר. דנגלוי יענשוהו צ"ד פלע חתת פלע כו'. אבל בסתר אם יתבעהו צב"ד יכפור בו. ואי דיהיה לריך שובעל הלא מדין תורה כופר הכל פטור ומפורש בכתוב דפטור.

ברוך פרי בטןך ופרי אדמתך ופרי צבאמה. במדרש למה הקדים פרי אדמה לצבאמה

משך

תבא

חכמה

ואח"כ אכל ואני משכים ומולא כל אלו מתוקנים לפני כו' עד שמלא בגד ללבוש גזו ולכן כו' ואח"כ מלא בגד ללבוש כו' כן לריך האדם להתבונן אל חסדי הבורא ב"ה על השתלמות השכלי אשר כמה יגיעות יגע וחקירות ונסיונות צמל אברהם אבינו עד שהתבונן להרחיק הגלולים ולהשכיל אמתת מליאות השי"ת ויחודו והשגחתו והשאת הנפש ואח"כ צמלו אבות הקדושים לעמוד על אמתתו ויגעו אבותינו במלרים עד שגעשו ראויים לקבל חרי"ג מלות ותורתנו הק"י והמה כולם אורות בהירים ומזהירים את הנפש אשר בכל אחת מהם יוכל האדם להתדבק בנחלחות האמיתית הדבקות להיחיד האמיתי ומה שיגעו כולם אני מולא כל אלו מתוקנים לפני כמה לריך האדם הנלצב להיות שמח ולהודות להשי"ת הטוב שזכוה לכל זה. וזה בשמחה ובטוב לב מרוב כל זה מרוב הדיעות הולדות והמשגילות המזהירות בשכל האלקי אשר זה יקרא הריבוי מכלי כמו שאמר על שלמה חכמה ותבונה הרבה כו' כחול כו'. וכבר ההבון החסיד בשער הבחינה ז"ל והגדולה שבטובות שהטוב בהם הבורא לאדם כו' החורה הנחונה כו' כו'. על זה לריך האדם לשמח ולתת שבת והודיה להשי"ת מעומק לב ולהתנחם בזה על כל מדוי לבבו והמקרים המעיקים לו בשמות ימי חיו הספורים המועטים בעולם הנפסד והעובר: **אם** לא תשמר לעשית כו' והפלא ד' את מכותך. מכלן דרשו ז"ל דעל לאו שאין בו מעשה אין לוקין רק מקלל חזירו בשם משום דכתיב ליראה ליראה את שם ד' אלדיך. וזירושלמי דשבושים דריש מזה גם לנשבע בשקר בשם יעו"ש ובספר אור שמח ה' תמורה בזה. וזריש מסכת מכות אמר דמולא שיר ועדים זוממין לוקין אטפי' שאין בהן מעשה שכן יש בהם לך חמור יעו"ש. ובפ' המשנה באלו הן הלוקין כתב ועדים זוממין חשב להם דבריהם מעשה לפי שהן נלרכים להגיד עדותן בבית דין עכ"ל. נראה דזה טעמא דמולא ש"ר הואיל ובא לבד והביא עדים והוליא ש"ר בבית דין מיחשב כמעשה ולוקה. ואולי הוא זה לך חמור דעבירה דמתעבדא בפני בית דין שרואה שגיד ידו של כדן ע"י אמירתו שקר בפניהם לוקה אף שאין בה מעשה. נראה לי משום דמושב צ"ד נקרא על שם ד' יתברך והמשפט לאלדים ואלדים נלצב בעדת אל הוי בכלל אס לא תשמר כו' ליראה את ד' הנכבד והמורא זה נושא השם הנכבד והמורא ע"י נאמר והפלא ד' ולוקה. ודוק. ולכן צ"ד נקוה וכוון שנקלה הוא באח"ך ופטור מכל רע ומעוה לכל טוב סלה.

כילו מן הדין כו' שכירת ולא מין כו' ורק העין מה שלא שמע קודם שנחיסר ולכן כתיב בתחלת הפרשה אס לא תשמע ואח"כ כתוב כי לא שמעת בעברי לא כן בצרכות השכר יגיע על ששומר החורה כשהוא מתבדק והעושר אינו מגבה לבבו עבור זה בא השכר לכן בכל הפרשה כתוב כי תשמע אל מלות בזה:

הנה יעוין ברש"י דכל התוכחה נאמרה מפי משה בלשון נסתר יכר ד' ישלח ד' יעו"ש. לבד קרא דישלח ד' כך את המארה כו' בכל משלת יריך אשר תעשה כו' אשר עוצמתי בלשון נכח. והיה ליל אשר שובתו. ויתכן דפ"י ראה אמר תאכלנו כו' והלוי אשר בשעריך ושחחת כו' בכל משלת יריך השמר פן תעזב את הלוי כו'. לכן אמר אס יעזבו את הלוי ישלח המארה בכל משלת יריך. ולפי שמשה ראש הלויים יאמר על אשר עוצמתי בלשון נכח וכן אמר מלאכי בסיומן ג' בתומי נא בואת כו'.

שורד טובח לעיך ולא תאכל ממנו. אס אינו לעיך בלילה אסור באכילה רמז לבשר שנחטלס מן העין שאסור. עיין פרק גה"ג ל"ה: **אשר** לא תוכל להרפא מקף רגליך ועד קדקדך. פירוש כי שני מיני טהרה יש למלוצר. אחד שגרפא הנגע ואחד שנהפך כולו לכן. לכן אמר אשר לא תוכל להרפא בלתי שיהא הנגע פשה מקף רגליך ועד קדקדך זה יהיה אופן הטהרה שלך. כן פירש יונתן בטרנומו:

ושמן לא תסוך. בזה למדנו דשותה שמן אינו משלם חומש אס הוא תרומה דמזיק הוא לתרומה או להשותה. ועיין ריש פרק כילד מברכין וגבי יין אמר ולא תשתה ממנו ורק עומד שמן לסיכה. לכן הסך משמן ש"ת משלם חומש. ודוק:

תחת אשר לא עבדת וכו'. והסבה לזה שלא עבדת הוא מחמת שהיה לך שמחה וטוב לב מרוב עלי. ואל תשמחי ישראל אל גיל כעמים שמריבוי הטובה שמחים לא כן נתן. לך ד' שלריך לחיות בהסתפקות. והרוב כל משמחה וטוב לב. וכמאמרם ז"ל איזהו עשיר השמח בחלקו. וכמו שאמר לעיל ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ד' אלודיך. שיה לריך להיות השמחה כיון שד' נתן לו ודאי מלא חן צעינו והגון לפניו וע"י ישמח:

ועבדת את אויבך כו' ובחסר כל. זה דעת (נדרים מ"א) תחת כו' בשמחה ובטוב לבב מרוב כל. יתכן דכמו דבן זומא התבונן כמה יגיעות יגע אה"ר עד כו' חרש וקלר זרע עמר כו' לש ואפה

גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתובה בספר התורה הזאת. זו מיתתן של לדיקים. דימותו שלא לראות ברעה. אבל מש"כ בתורה מיתת אהרן ומשה וכיו"ב הוא לכפר על הדור, והראיה מכל הטוב הבא אחריהם. ומבאר ונשאלתם מתי מעט [קטן המעלה] תחת אשר הייתם ככוכבי השמים לרוץ [היינו הדיקים] וכמו דאמר ומלדיקי הרבים ככוכבים. ועיין ירושלמי ולא תימא ר"י כו' עלמא נפל וחד כוכבא סמיך ומנו ר"י. וזה שאמר ישעיה י"ג הנה יום ד' בא יום אכזרי ועברה וחרון אף לשום הארץ לשמה כו' כוכבי השמים זכסיליהם לא יהיו אורם [זהו מיתת לדיקים]. לכן ופקדתי על חבלי יעו"ש:

גם כל כו' אשר לא כתובה בספר התורה הזאת. יעין רש"י פ' גלבים כי העפחה תחת בספרי והזאת הוא על התורה. לכן לשון נקבה. יעו"ש. ולחמן דאמר ויכתוב יהושע את הדברים האלה בספר תורת אלודים על שמונה פסוקים מויתת משה. אם כן מיתת לדיקים להגין על הדור. כמו משה כתוב בספר התורה. אבל לא בתורה עלמה. כי אחרי מות משה אין תורה. כמו שאמר זכרו תורת משה. וזה עיקר משלשה עשר עקרים:

אמר רב לר"ש ב"ש אחים לי בהספדי דהתם קאימנא. יבואר בהקדם מה שהאדם קיים בזמן מלד חומר ככל הגמלאים השפלים וקיים באיש מלד נפשו השכלית ככל האיש העליונים וכגדמי השמים. והנה טרם בריאתו היה ג"כ שכל גדל משיג את בוראו כמאמרם בגדה דף ל' והיה קיים אישי וירד לעולם השפל כדי לעשות מלות מעשיות התלויים בחומר. ובתשובת משה למלאכים כלום יש בכס גגבה כו'. ולכן אמרו הלומד שלא ע"מ לעשות (ירושלמי פרק היה קורא). נח שנהפכה לו שליתו ע"פ משום דגם אז היה שכל גדל משיג בוראו יתברך (קרבן אהרן בהקדמה). וכן אם מלמד לאחרים אז לימודו לתכליה. היינו שהוא קיים בזמן מלד הנפש. ולכן גם הלומד שלא ע"מ ללמד אמרו כן נח לו שלא נברא כו'. ואף הקיום בזמן חומר מלאו בתורה שבונתו שיהא קיים בזמן מלד הנפש. כמו שאמר השי"ת כי ידעתי אשר יהיה את בניו אחריי. ולכן אמרו בים נוחלין בכו בכה להולך כו'. זה הולך בלא בניו. זה הולך וכו'. תלמוד. היינו שגיהם קיים בזמן ולתכלית אחד. ולכן אמרו בחלק אדם לעמל כו'. זה ללמוד ע"מ לעשות ללמוד ע"מ ללמד. שרק לזה יולד וכמו שבארנו.

ובזה יובן מש"כ בחדוש' לכתובות על הא דמלאנו בירושלמי ברכות מי לא מודה רש"י שמפסיקין

לעשות סוכה לעשות לולב. ובסוכה פרש"י שהולכים ללמוד תורה פטורין מן הסוכה ולולב. ופרשתי תמן לשימוש ת"ח היינו לימוד הבנ' שרי עיי"ש. ולפ"ז הטעם מופלא. דאם ללמוד תורה הלא היה יכול טרם שנברא. וע"כ רק לעשות. ולכן להכנה דמלוא היינו עשיית סוכה ג"כ מבטלין דברי תורה. אבל ללמד אף הכנה דילה ג"כ עדיפה מקיום מלוא דמלות ת"ח גדולה באפשר לקיים המלוא ע"י אחרי וכמאמר ירושלמי פאה. וזהו שימוש ת"ח להבין טעמי ההלכה על צוריה שאז יוכל ללמד לאחרים. שכל שימוש ת"ח אינו יכול ללמד לאחרים. וכמו דאמרו בסוטה מבלי עולם אלו ת"ח המורים הלכה מתוך משנתן. ומטעם זה אמרו בברכות איזה ע"ה שקרא ושנה כו'. ולא שימש ת"ח משום שאינו יכול להועיל לאחרים. ולכן לקיום מלוא מבטלין מלימוד תורה דע"ז נברא. וזה היה יכול לקיים גם קודם שנברא. וזה שאמר רב אחים ל' דרב לימד לאחרים והרבה ישיבות וכמו דפרש"י ריש גיטין מבי אחא רב לבבל ובב"ב פ'. ולכן ראה שיתקיימו הישיבות והלימוד תורה שקבע בחייו למען יהיה קיום גם בזמן מלד הנפש. וזהו דהתם (היינו בעולם החומרי) קאימנא מלד הנפש ג"כ. והבן.

וע"ד לחות אפשר דאמר רב לרב שמואל ב"ש משום דמלמד אסור לבטל גם למלאכת שמים מלימוד התנוקות. רק לתועלויות שלהם שרי. ואמרו כל מי שאינו בוכה על אדם כשר כו'. בניו קטנים מתים. וא"כ אם לא יבכו אז לא יהיה תועלויות לתנוק ואסור ליבטל מלימודי. ולכן רב שמואל ב"ש שהיה מלמד תינוקות ורב למדו איך להתנהג בביתו. עיין כתובות ג' וריש ב"ב. וא"ל אחים לי היינו לבכות כו'. ודוק:

ורא נתן ד' לכס לב לדעת כו'. עד היום הזה. הענין כי בארתי בב"מ אשר טעיות בני ישראל בכמה מקומות היה כי חשבו למשה לפועל מעלמו ולכח האלדי השופע בו הבדילו מן היולד. והוא לא היה רק לפה לאלדים לדבר אחו אודות הטוגע לכלל בניו. ואיפוא ראו כי משה מעלמו אינו מנהיג ואינו שופע מאומה. ביום שמת משה. אז הבינו כי מחומר קורן כמותם וגם הוא בן תמותה ורק רעון הבורא הקיים בשלמותו בלא שינוי הוא האומר וגו' והמשרד. והנה ידוע כי רז"ל אמרו שמהם אמר זה ביום מותו. ולכן אמר ולא נתן ד' לכס לב לדעת כו'. עד היום הזה. יום שמת ונפשו הולך בלרור החיים אז תדעו ותבינו כי ד' הוא המנהיג ומשגיח בפרטות

משך

תבא

חבמה

ושלם טובה עבור רעה יותר מיוסף שלם טובה עבור רעה לכן בניו המה המנלחים את הכפוי טובה מי שלם רעה בעד טובה ומלחמתו הראשונה שאמר משה ליהושע לא הלחם בעמלק יוכיח לפי שהוא מזרעו של רחל וכן שאל שלחו ד' להלחם בעמלק, ולזה המרגלים הפילו חתימתם בהזכירם הענקים אשר כחגבים בעיניהם ועמלק יושב בארץ הנגב, לפי שגכוו בעמלק כבר הזכירו רעוה שלקה בו, והנה עיקר כבוש ארץ ישראל הוא בזכות התחלת רצון ישראל ללכת ללחום עמים רבים ועלומים בעזר שמו יתברך, וזה המה מנלחים את כל מלכי כנען, וכן איתא בספרי כ"פ בשכר שתרש משגי בשכר שכתבו תירש כי בהתחלת החפץ מ' ישראל לכבוש במלחמתו ובהצטחם עליו לבדו הוא ההולך לפניהם לכבוש, והנה אם יפחדו ולא יבטחו בד' אז לא ילחמו נגד הגוים הרבים ועלומים מהם, לכן כדי לבטל מהם הפחד מהענקים, לחם משה את סיחון ועוג גדולי הענקים, והראו אשר צדקות ד' נקם נדדף המה, והנה עוד היה עליהם חיתת עמלק כי ידעו אשר הוא רעוה ללקות לישראל, לכן אם משה יעבור עממן הלא ידעו כי אין זרעו של עשו נופל בידו של זרעו של לאה, ועיקר המלחמה נקרא על הראש והמלך, ואם משה יעבור לפניהם הלא יראו מעמלק ולא ילכו בחפץ לבד ורוח בטוחה אל המלחמה, ולכן מוכרח היה לכלי עבור משה הירדן ומקומו ימלא יהושע אשר הוא זרעו של יוסף הנלחם בעמלק, ואז לא יפחדו בניי מעמלק וילכו להלחם בשמו יתברך, וזכות זה יעמוד להם, דאם יעבור משה ויפחדו מעמלק הלא יהיו אוחזין מעשה אבותיהן בידיהן, ויפקוד עון אבות על בניי, ויתקיים ואשמידם כו' חלילה, ולכן נקרא זה אוחז החבל בשני ראשיו, אם סלח נא כו' על עון מרגלים ע"כ אתה מבטל אעברה נא, וכן במלחמת הילר העיקר כי יהיה התעוררות להשובה מהארץ, ואחרי זה הסיוע מהש"ת כי י"ש לפניו, וכל האנשים אשר פגע בהם אם אינו יודע מי המה הש"ת נותן בלבם שימחלו לו, וכן הש"ת עוזר לו לעשות תשובה בכל אופן, וזה שאמר דרשו ד' בהמלאו, בכל הדרישה והתעוררות התכלית, ואחרי זה יעזב רשע דרכו ואיש און מוחשבותיו, שהם יתן שיעזבו דרכם ומחשבותם, ולכן בהמלאו בעש"ת אף כי על דרכי התשובה בכל פרט ופרט לעקור כל שורש רע לררך הכנה גדולה ועמל רב והשקפה ארוכה, בכ"ז אם התעוררות יהא בלחם יעזור השם וישיג להם לבוא אל עומק התשובה: ראשית

בפרטיות בזמן ובאיש בכל מופעל ומולעד. **ובדתכת** הכתובים אתם ראיתם את כל אשר עשה ד' לעיניכם כו' המסות הגדולות וכו' ולא נתן לכם ד' כו' ואורך אתכם ארבעים שנה נראה כי בלחם לפי מלכ ישראל במדבר מן ירד מן השמים, ומים מלוד החלמיש, שחלחם לא בלחם, עניינן הולכים לפניו, מי הוא אשר יבחר לסור מדרך הטוב, ורק כמו שהיו ישראל בארץ, שכל עניינם היה עפ"י טבע, אך בזמן שעשו רעוה של מקום הוסיפו כח בפמליה של מעלה, הוא הטבע המופקד מהשגחת פרטית של הש"ת, עד כי בימי שמואל ב"ש עשו חטאים כ"ב כליות כו', וכאשר יראה החכם בהנהגה שבימי דוד ושלמה, וזה תכלית ואשר הכריזה, רק הנהגתם הנסיית היה להשריש בלבבם יסודי הדת וללמודם כל פרטיה בלוחם מ' שנה, והמה היו סבה ויסוד להנהגת האומה עד היום אשר לא ימוש מפייהם דבר ד' עד עולם (וכמו שפירשתי להלן פסוק כי שם ד' אקרא), וזה שאמר אתם ראיתם את כל אשר עשה ד' לעיניכם המסות הגדולות כו', ולא נתן ד' לכם לב לרעת כו' עד היום הזה, והיום היה בכלל כל זמן שאחם מושגחים בהנהגה הנסיית לא הנהגתם אל התכלית הנראה, כי לזה לא לריך לב לרעת ועיניי לראות כו' ואורך אתכם ארבעים שנה שחלחך כו' לחם לא חללתם כו' למען הדעו [על ימים העתידים לבוא] כי אני ד' [המנהיג הנהגה נסית אשר על זה הונח שם ד'] אלודיכם [הוא כח כל כחות הטבעיים המושפעים מאתו בהשגחה פרטית, וכל מופעל ממונו יתברך בלא שום נד אמלעית חלילה, ויהיה זה קיום לימים הבאים לשמור דמו ולילך בדרכיו בעת אשר יהיה הנהגתכם טבעי, ודוק].

ובמדדש על פסוק זה כיון שבה לכנס לארץ ישראל התחיל אומר אעברה נא ואראה כו' אל הקב"ה משה בטלת שלי ושליך קיימת אני אמרתי ואשמידם, וא"ל סלח נא ונתקיים שלך כו' אל הקב"ה משה אין אתה יודע מה לעשות אתה רואה לאחוזי החבל בשני ראשיו אם אעברה נא אתה מבקש לקיים בטל סלח נא ואם סלח נא אתה מבקש לקיים בטל אעברה נא, ויתכן פירושו, דאחרי פרק יש מוחלין אין זרעו של עשו נופל הלא בידו זרעו של רחל ומציא קראי דעמלקי, נמלא דעמלק אינו טפל הלא בזרעו של רחל, והטעם חולי דמנכילתא על פסוק ויבא עמלק אמר יבא כפוי קובה ויפרע מכפויי קובה, אי"כ מי הוא שעשה

משך

נצבים

חכמה

רג 405

יתערב ברחובות ובשווקים וייתחד עם נשים האסורות וילך בשרירות לבו ובכ"ז יוסף אומץ ציראת ד' האחוזה עמוק בלבבו כנחלת בשהלכת אז יעלה מעלה עד אין מספר. לזה אמר הכתוב פן יש בים כו' לאמר שלום יהיה לי [פירוש אימתי חשיג רום המעלה ותכלית שלמות הישראל] כי בשרירות לבי אלך. לחמם התאוה ולהגדיל המדורה ואז יהיה התועלות למען הפות הרוה את הלמאה פירוש כמו חזיר וכיו"ב שפשו של אדם קלה בכן ואין לאדם שגר על הפרישה. אם אוסיף על תאותי ואגרה ילרי בכן הלא הוא הכל איפוא חדר ואטול שגר כולך. לא יאבה ד' בלוח לו כי אז יעשן אף ד' כו'.

והבדילו ד' לרעה כו' ככל אלות הברית הכתובה בספר התורה כו'. כיון אל האמור בבחקתי ואף בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם. דזה רק בשבטי אבל ביחוד יהיה כל האלה הכתובה בספר הזה. זה משנה תורה וכן אמרו פרק יש נוחלין גמירי דלא כלה שבטא ולכן לא ימחה שמים רק שיתקיים כל אלות הברית הכתוב בתורה בכללה. שכתוב בהטחה ואף גם וכו' לא מאסתים כו'. ודוק:

ואמרו על מה עשה ד' לארץ ככה כו' אשר כרת עמם ברית בהוליו אותם מאימ כו'. הפ' ד' ישראל היו אנוסים על הברית שהיו במלכ שהלכו במדבר ומלרים היו רודפים אותם ואם לא היו מתנהגים עפ"י גם בעמוד ענן ואש ומן ובאר הלא לא היה להם תקומה אף יום אחד דרך הטבע והיו מוכרחים לקבל הברית כמושא מודעי רבא כו'. רק שהעיקר כפ"י הרשב"א שאם נתן השי"ת הארץ ע"מ שימרו בריתו אם כן כשיעברו בטלה המחנה. שכיון שנטל הברית תו הדרא המחנה של הארץ. וזה שאמרו שבעת הוליו אותם ממלרים כרת עמהם ברית ויכלו לטעון טענת אונס. לכן בטלה המחנה לכן שפך אפו וחמתו על הארץ לבדי לא כסדום שאבדו עם הארץ וישליכם אל ארץ אחרת שיהיו מתמודדים וגרים בארץ לא להם כיום הזה. שהוליו ממלרים ואותם לא השמיד. לכן כשישובו ככל הגוים כו' כמו שקבלוה בימי אחשורוש אז ישוב ויקבץ אותך מכל העמים כי יהי' בכל לבבך כו' בלא שום אונס. ודוק:

ואמרו על אשר עזבו את ברית ד' כו' אשר כרת עמם בהוליו אותם ממלרים וילכו ויעבדו אלדים אחרים. הענין כי האומה הישראלית היא בעלמיתה תחת כנפי ההשגחה הפרטית בל'.

ראשיכם שבטיכם. לפי הענין נראה שיש מלות שרק על הכלל כמו בנין בהמיק וכדומה. ויש שעל הפרט. לכן אמר שבטיכם המה הכללים וכל איש ישראל הוא הפרט. ולפי פרש"י אמר ראשיכם לשבטיכם משום שכאן היה השבועה שנשבעו וענין השבועה אמר לראשי המטות. לכן הקדים אותם. ועיין ירושלמי סוף הוריות. ואמר אחרי כן וגרך אשר בקרב מחניך מחוטב עליך וכו' הכל בלשון יחיד. כי ישראל מקושרים להשי"י והמה כמו קוים אל המרכז ולכן נחשבין כולם כאחד. ולכן אמר במד"ר בני יעקב שעובדים לאל אחד נאמר בהם נפש. לזאת כיון שהרבים כל ישראל ראשיכם וטפכם כו' לפני ד' אלוכם וכללים כולם במקור המקורים אי"כ הם כל ישראל איש אחרי. ולכן אמר וגרך כו' מחוטב עליך וכו' שהמה הנתינים שנתן משה לחוטבי עלים (בימות דף ע"ט) בלשון יחיד. ודוק:

כי אחס ידעתם כו' ואת אשר עברנו בקרב הגוים אשר עברתם. הוא ע"ד מוסר תוכחה. כי משל לאחר שהלך עם בנו בעיר אלל בית הזונות ובנו עמד והסתכל שם ואח"כ הגיח אותו לבדו אל ראה בני לא תחטא ולא תכשל אלל בה"ז אשר עברת. כי אביו לא עבר שם רק בשחוק השם אבל לא עמד שם. כן רמז להן משה לישראל הלא אחס עברתן אלל הגוים בעלי השקוף. כי נכשלי בשמים ונלכדו ברשתם ויזבחו לעלזיהם וילמדו לבעל פעורי מה שלא יתכן לייחס זה אלל משה זה ובני העליה רק העברה בשיטוף השם:

ותראו את שקוליהם כו' עץ ואבן כסף וזהב אשר עמהם. הציורי דמשה תורה כשמדבר אל כלל ישראל מדבר בלשון נוכח אבל כשמדבר אל יחידים מדבר בלשון נסתר. ובמכילתא אמרו ויגלו את מלרים מגיד שכל ע"ז של כסף וזהב נחבת כמו שכתוב ובכל אלודי מלרים אעשה שפטים. הרי דהכסף והזהב היו נועלים בני ישראל מן הע"ז. לכן אמר כסף וזהב אשר עמהם היינו עם היחידים שנטלו להן מאנשי ישראל:

פן יש בכם שורש כו' והתנצר בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך למען ספות הרוה את הלמאה. יתכן ע"ד דרוש. כי הספרי דורשו וסרתם מן הדרך ללכת לעבוד אלדים כו'. כיון שסרתם מן הדרך שוב אחס עובדים כו'. והנה יש אנשים אשר אומרים מה זה דרך התקרבות לאלדים. האם זה פלא כי יעלים עיניו ויגדור התאוה וירבה בלימוד ויתמיד בתפלה ובתשבות ויהיה דבוק ע"ז בל' אלא

משך

נצבים

חבמה

והשבות אל לבבך כי אהבת ישראל חקוק בלבבו ושומע את אשר חרות על לבבו מהר סיני ויזכר מחשבתו ואז ושבת עד ד' אלודיך. כי אחרי אשר ישוב אל עמו בטח ישוב אל אלודיו וישוב מכסלו ורפא לו. ועוד פירשתי בזה פסוקים רבים:

במדרש וידבר ד': אל משה לך עלה מזה כו' ד"א כלפי שאמר לו בשעת הכעס לך

רד א"ל בשעת רגון לך עלה. הענין מבואר דאמרו ז"ל לא היה דוד ראוי לאותו מעשה כו' ולא היו ישראל ראויין לאותו מעשה כו' אלא למה עשו שאם חטא יחיד אומרים לו כלך אלל יחיד ואם חטאו לבד אומרים להם כלך אלל לבד כו' פ"ק דע"ז. הענין דאמר סוף יוהכ"פ ה"ד בעל תשובה מחוי ר"י באותו מקום באותו פרק באותו אשה וקראוהו תשובה המשקל. ונחבון נא בחטא של דוד. הלא אמרו ז"ל כי לא היה גלוי ערוה דכתיב ואתה לקחת לך כו' לקוחין ים לך בה. פירוש דדרש דכתיב ואתה לקחת לך לאשה. טרם ואותו הרגת בחרב בני עמון. לרמוז שקודם ההרגה היה לו בה לקוחין. וכמו דדרשו פרק נושאין והא כתיב איש אשר יקח את א"ת. בא להודיעך שהיה מותר בה עד שלא ניסת לאחיו כו' (ועיין בתוס' שדחקון) ולא היה רק חלול השם. לכן הפליג אליו נתן הגביא רק הגזל והלקיחה מהכנשה אל העשיר שזה החטא. לא ענין הזנות. אך חסר פרט עיקרי מעיקרי התשובה והוא באותו אשה שהיה לו לגרשה ולהסירה מביתו ולא להיות לו לאשה. ואם כי רז"ל אמרו ראויה היתה כו'. בכ"ז אין זה תשובה המשקל. **והנ"ל** משום דכיון דהיתה מותרת לו מלד הדין. איך אם יקחה אחר הוי נושא אשתו של מלך ואסור להשתמש אף בשרביטו של מלך. לכן תהא עגונה כל ימיה וגמלא תקנתו קלקלתה. וכמה קשה גירושין אמרו כש"כ שתהא עגונה כל ימיה גלמודה. לכן לא היה באפשרי לעשות תשובה המשקל לגרשה. ובזה יש לפרש הפסוק ואני ללע נכון שראויה בת שבע לרוד מששת י"ב. לכן וחטאתי נגדי תמיד שאין בידי תשובה המשקל. ולכן ואני כחש לא אשמע כו' כאיש אשר אין בפי תוכחות כו'. ובזה מיושב דברי הכתוב באמרו חטאתי לך' אמר גם ד' העביר חטאתך לא תמות. שדבר שיש בו חלול השם אמרו לא יוהכ"פ מכפר כו' רק כו' ומיתה מכפרת. ולכן כיון שעשה תשובה אחר לא תמות אפס כי נאץ גאלת את אויבי ד' בדבר הזה. ובתרגומו דפתחת פומא דסנאך כו' כי תשובה המשקל אי אפשר. לכן יאמרו האויבים שעדיין דוד. נחטאו עומד. לכן הבן הזה

כו'

שום אמצעי חלילה. וכבר אמרו ז"ל כי הקב"ה הטיל גורל עם שרי מעלה ונפלו ישראל בחלקי. להורות לנו כי האומות הם מושפעים משרי מעלה לבד ישראל הנבדלים לחלקו יתברך. לא מלד התועלות להשלם האמתי היורד הכל ית"ש. רק מלד הסגולה והמושכל האמיתי ליולדו יתברך. לכן אין ראיה לעבוד איש באחיו כי הוא כעובד עם בן מלך. הן הוליו השם לחפשי מאת פמליא של מעלה המה השמים וכוכביהם אשר לכן אין לעבוד לשום מלאך ולאמר לגבריאל כו' היה סרסור ביני להשי"ת. כי במוהו כמוהו הם מתחססים להשגחת האחד המחויב במילואותו ית"ש. ואיך ישתעבד בו בשר ודם קרון מחומר כמוהו. והנה ידוע כי הע"ז בימים הקדמונים היה להמשיך השפעות מכוכבי מעלה והשמים הממונים עליהם כידוע בעבודות מיוחדות להם כפי הוראת מערכותם. ולכן לא כגויים בית ישראל הם מאותות השמים לא יחתו ואין להם שום התיחסות כלל עמם. לכן הוזערו על השתוף. והנה מלאנו בירמיה ק' ל"ד שלום להוליא לחפשי לבלי יעבוד יהודי איש באחיו אחר זה הברית אשר כרת ד' עמם ביום הוליו ממלרים כו'. ופירש בירושלמי פרק ראוהו ב"ד דזה שנאמר בפ' וארא ויזם אל בני ישראל לום על שלום עבדים וקרי עלה כו' ד"ת עניינם במקומם ועשירים במק"א. לכן יאמר על אשר עזבו כו' ברית כו' בהוליו אותם מארץ מלרים. היינו זהו הברית של שלום עבדים ואינו נמכר יתר משע. כי עבדי הם. וכיון שלא עשו כן הם מסולקים בעון זה מהשגחה האלדית. וככל הגויים ב"י להיותם שוב מושפעים משרי מעלה. ולכן יבשלו לילך בדרכי ע"ז כי יקבלו השפעה משרי מעלה ע"י העבודות ההם. ולכן אמרו הנשים האחרות מעת חסרנו לקטר וכו' למערכות השמים חדלנו כל טוב. ולכן כתיב וחיית ורבות וברכך כו'. ובמסורה ב' לא יקשה וכו'. וברכך ד' אלודיך. דעבדי הם ולא עבד לעבדים:

ושבת עד ד' אלודיך וכו'. בילקוט (ומקלת בירושלמי) שאלו לחבמה חוטא מה ענשו נפש החוטאת היא תמות. פירוש בלא תשובה. תורה אמרה יביא קרבן. וזה שמקבלין קרבן אפילו ממומר לד"א. יענין ריש חולין ובדברי התוספות שם. הקב"ה אמר יעשה תשובה. פירוש שאף אם הוא מומר לשבת או לג' עבירות הנקרא לשעת פוסקים מומר לכל התורה כולה. בכ"ז אם יתעורר לעשות תשובה יתכפר כו' הה"ד מורה חטאים בדרך. בדרך של תשובה. שעי קידוש השי"ת יבוא לדרך התשובה. וזה

משך

נצבים

חכמה

רד

407

כו' כי מופרת עתה להיענש כי החילול השם אינו
 סר לגמרי כאשר היא אשתך, ולכן לקיים חשבת
 המשקל בא אליו מעשה דעשרה פלגשיו שאמרו בירושלמי
 סנהדרין פ"ב הלכה ג' מלמד שהיה דוד מקלעתן
 ומקשטן ומכניסן לפניו בכל יום ואומר לילכו הרע
 תאבת דבר האסור לך חייך שאני מתאיבך דבר
 המותר לך, וכן מעשה דאבישג אך לא בלוחו אשה
 [הגם שהיו הפלגשים עגומות לא חשש לעיגון שלהם
 הועיל ולא פשע בזה במה ששכב אצלם עמהן אבל
 בבת שבע פשע אם הוליא, לעגנה זה אי אפשר.
 ועיין במש"כ רבנן במוס' לענין חטא בשביל שיזכה
 חזירך לחלק באופן זה ריש שבת עיי"ש] ורבנן
 דקיסרי אמרי (שם בירושלמי) שמן הדיו היו אסורות
 לדוד מה כלי הדיוט שנשתמש בו הדיוט אסור למלך
 כלי מלך שנשתמש בו הדיוט כו' והכוונה דסברי דאסור
 ומפותת אביו מותרת להדיוט, אי"כ לפי מה שהחזיקו
 את אצלם למלך הלא מותר להשתמש בשרביטו
 של מלך וכמוש"א אבישג מותרת לשלמה כו', ולכן
 אסורה אחרי זה לדוד, ותו ל"כ מה שהקשה המל"מ
 הא כלי קדש שנשתמשו להדיוט מותרים לגבוה, ד"א
 דשם נשתמשו באסור משא"כ כאן, ודוק, ואידך סבר
 דמפותת אביו אסורה וא"כ נשתמש באסור, לכן
 מותרת לדוד כיון שלאצלם היתה אסורה אף לפי
 מה שהחזיקוהו כמלך, ולכן אמר חייך שאני תואב
 לך דבר המותר.

וזה שאמר מוזמור לדוד בברחו מפני אצלם כו'
 מה רבו לרי רבים קמים עלי רבים אומרים
 לנפשי אין ישועתה לו וכו' ואתה ד' מנן בעדי כבודי
 ומרים ראשי, שכבר אמרו רז"ל מוזמור לדוד קינה
 לדוד מצט"ל, ולפי"ז איש דרבים הקמים עליו דואב
 ושמעי צ"ג וסיעתו אשר אמרו כדברי נבל רבו
 עבדים המתפרלים מפני אדוניהם כו', ואמרו עליו
 שכליטקות קיבל המלוכה, ובה אמרו בירושלמי סוף
 הוריות דאין לזה דין מלך ולכן מיהא בן נמשי ואילך
 לא נתכפרו בשעיר יעושי, ולפי"ז שאין לו
 דין מלך הלא חסר לו עיקר מעיקרי התשובה
 שלא הוליא את בת שבע מלחיות לו לאשה
 ואין ישועתה לו באלדים סלה, ואילו קם עליו אחד
 מקרובי שאלו וכיו"ב הלא ודאי היו אומרים כן, אבל
 כיון שקם עליו בנו והיו העומדים עמו בעלה אומרים
 שדוד מלך מפי ד' ושייך המלוכה לבנו, רק שהוא סר
 מזרעו הטובה ובחירתו קלקל מעשיו וראוי להמליך
 את בנו, אי"כ לא היו ראשי לגרש בת שבע שלא
 יעגן אותה, וא"כ תשובתו מועיל אם יסיר עליו יודע

תעלומות שלא ישוב עוד לכסלה, לכן אמר בברחו
 מפני אצלם כו'. ד' רבים אומרים לנפשי אין
 ישועתה כו' וכעת נפל זה כשמחזיקים ביד אצלם
 מלך שהוא בני' ואתה ד' מנן בעדי פירוש אתה
 היודע תעלומות לב שתשובתי בשלמותי כבודי שאתה
 מראה לי שדין מלך יש לי ואמרים ראשי בזה את מרים
 ראשי, ולכן בשבע בן בכרי אמר כי עתה ידע לנו
 כו' מן אצלם, ששבע אמר שכליטקות ובאלומות
 נטל המלוכה, וא"כ אינו שז דוד כלל מחטאו, ולכן
 אמר שמעי בן גרא בעת ששז לבקש רחמים ממנו
 (שמואל ב' י"ט) וא"כ הלא כל מבין יאמר כי אינו שז
 באמת ועדיין במדרו עומד רק שמתירא מפניו אחרי
 אשר שם להמלוכה, לכן אמר כי ידע עבדך כי אני
 חטאתי, פירוש שמתחילה סבור שהשם רואה להסירו
 מהמלוכה עלה בדעתו כי בטח בלדיה הרג כל בית
 שאלו ובעלמו נהרג הבן איש בושח ואצנר וכיו"ב.
 אבל טכסיו יודע ברור שזה רק לייסרו על חטאו
 בב"ש, אבל הוא נשוי פשע אהוב לד', לכן יודע בטח
 כי לא אשם בדבר ביה שאלו, וזה אף בידיעה לא
 בהראות בפועל, כי אין תשובת המשקל להראות
 שמתחרט הוא, לכן אמר שם אל יחשב לי אדוני עון
 ואל תזכור כו' לשום המלך אל לבו, פירוש אף שהוא
 מדין מלך אינו יכל לעשות תשובת המשקל, בכ"ז
 יודע כי מתחרט הוא בלבד ולבד חלל בקרבן וזה
 רצוי לד', לכן כי ידע עבדך כי אני חטאתי בידיעה
 אם כי איננו יכול לעשות תשובת המשקל, וזה ראשון
 לכל בית יוסף במדרשו אחי יוסף ג"כ כזה, ונפלא
 מאמרם במדרש שומר טוב והבך ברעתך אסקופי של
 בת שבע מהלך לפניך, פירוש שעדיין לא עשית תשובה
 ולא גרשה לכן עדיין הבך ברעתך, ובה איש דמאן
 דאמר עבירות שהתודה עליהן יוהכ"פ זה וכו' דלא
 קשה מקרא דפשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד
 דמביא ראב"י משום דלא היה יכול לעשות תשובת המשקל.
וזה ד' ישראל סבת חטאם היה מפני כי בושש
 משה, וכמו שאמרו ששמן הראה להם מטתו
 של משה באויר, והכוונה כי כח המסית הראה
 אותם כי ענינו של משה אינו מוסד על יסוד
 קיים רק פורח באויר, וכמו שפרשו הקדמונים כי זה
 משה האיש, פירוש אינו רק איש, לא ידענו מה היה
 לו, באוזה תחבולה פעל כל אלה שקרע את היס
 וכדומה, וסברו שמת באויר העליון וכיו"ב, כיון שירד
 משה מן ההר ראו שטעו, ונמלא אין זה תשובת
 המשקל, שהחטא שלהם היה בלא משה מהראוי כי
 יתעוררו בתשובה בלא משה, אבל כיון שירד משה

משך

נצבים

חכמה

שהי' בימי עזרה, יעו"ש באורכי, ולפי זה אחי שפיר מה דאמר ומל ד' אלודיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ד' כו' שזה קאי על מה שאנשי כנסת הגדולה בטלו ילרא דעבודה זרה כמבואר סוף יומא ולפ"ז בגאולה ראשונה בימות יהושע בן נון לא היה יכול לבגל חה שהבטחה היה על גאולה שני'. ולפי זה מאן דאמר שפגס השם בכבוד יושע ב"נ מפרש כר' אלעזר דקאי על גאולה העתידה לעתיד לבוא, ולריך ביאור הסוגי' דסוף ערכין ואכמ"ל, ודוק: **ושב** ד' אלודיך את שבתך ורחמך ושבתך וקבלך כו' פירושו עפ"י מה דאמר יחזקאל ופתחתי את קברותיכם עמי והבאתי אתכם אל ארמתיכם וגתתי רוח בכם וחיייתם, וע"ז אומר ושבתך וקבלך מכל העמים כו' היינו המתים יבואו לארץ ישראל ושם יעמדו בתחיה, ושבותך הוא על החיים כי המתים אינם בשבי. **א**ן יאמר כי ישראל אשר המה בשבי שמחוקקים אל ארץ ישראל ורועים לברוח מחולה לארץ כמבואר השבי המה ישיב מקידם, ורחמך ושבתך וקבלך מכל העמים כו' המה הישראלים אשר מלאו קורת רוח בארץ נכריה ובטל מהם התשוקה לארץ הלבי גם הם יקבלם השם וישיבם אחרי זה:

והוריתך ד' בכל מעשה ידיך. כפ' הבא לא כתיב בכל מע"י משום דיש שני דרכים: יש כרש"י ועמדו זרים ורעו לאנכס"י כר' ישמעאל ואספת דגנך, והנה ללדיקמור נאה כרש"י דמלאכתם תהא נעשית ע"י אחרים, אבל לבעל השובה שכבר נשתרש בחטא'לו אין גאה לליך בטל ולעסוק רק ברוחניות משום דעלול הוא לחזר לסורו, לו יאות כר' ישמעאל שיגיעת דרך ארץ עם תורה משכחת עון כמו שאמרו ז"ל, ולכן כאן אחרי התשובה כתיב בכל מעשה ידיך, והבין:

כי תשמע בקול וכו' הכתובה בספר התורה הזה, דמי שמציט בתורה בשרירות לבו יאמר כי כתוב בה באופן אחר מהאמת, כי הרעון יטה לבבו לעקר דברי א"ח ולפרש אותם באופן אשר יסכים לתאומו ודוגמו, לכן אומר כי תשוב אל ד' אלודיך בכל לבבך כו', שבלא שום נגיעה וחפץ תראה באר היטב משי"כ בתורה, וקרוי לזה פירש הראב"ע:

כי המליה הזאת וכו' לא נפלאה היא ולא רחוקה וכו' כי קרוב אליך הדבר מאד בפ"ך ובלבבך לעשותו, הביאור מושכל, כי הצורא יצר כל בחכמתו הבלתי ב"ת ועשה מה שמוכרח יותר להיות מזוי יותר, האדם כשיוצא כל יוכל לחיות אף רגע בלא מזון קלי, הוכן לו תיקף חלב אמו מה שדומה לו בזמנו ולפי ערך גדולו

ורגזו וחלו ממנו אין זה תשובת המשקל, לכן אומר לו לך רד שנהליכתך וצירידתך מן ההר לא יהיה בגדר תשובת המשקל וכמוש"ב, לכן אומר משה אתם חטאתם חטאה גדולה ועתה אעלה אל ד' אולי אכפרה פירוש ששיעלה אל ההר ויתמהמה עוד מ' יום ויהיו בלא משה כל משך זמן הזה, כמו שהיה קודם וישיבו ויתנחמו ויעזבו דרכיהם המקולקלים יהיה מזה כעין תשובת המשקל, ובזו העליה יהיה כפרה שבזה יהיה תשובת המשקל, לכן אומר לו השם אחר זה לך עלה שמחליכתך אל העם יהיה כעין תשובת המשקל אחרי ששבו כל ימו היוחס בלעדיך, אחמס אין זה במשקלו לגמרי כי ידעו כי הלך ושבת אל המחנה סר מאתם כח המסית בהתמהמה עוד מ' יום, לכן באופן שאין ביד האדם לעשות תשובת המשקל כראוי מראין לו מדוד וישראל, וזה רעיון הגמרא לא היה דוד ראוי וכו' ולא היו ישראל ראויין וכו', והוא שאמר שובה ישראל עד ד' אלודיך שהוא הבוחן כליות ולב יודע כי שבת בלאתי, וכדברי רמב"ם עד שיעיר עליו יודע תעלומות שלא יבוא אל זה החטא כו' כי כשלת בעונך, כי אין בידך לעשות תשובת המשקל, וכמשל העשיר שמרוב טוב בעט במלכות שמים ואחרי זה נעשה עני, הלא אין בידו לשוב תשובת המשקל ולהראות בפועל, רק תלוי בלב וד' יודע תעלומות לב, לכן קחו עמכם דברים ושובו אל ד', כי בפועל להראות אין בידכם כי שבים אתם, ובזה יש לפרש בשמואל א' י"ב כי יספנו על כל חטאותינו רעה לשאול לנו מלך, מפני שהיו שבים מיראה שנטשו להן כנגנות, אולם עכשיו הלא עשו רעה, שאין עויבת החטא ע"ז, שכבר המליכו את שאול ובפרט שהוא בזיון לשמואל, לכן לריך למחול על כבודו ולא נמות, אחרי כי אין עויבת החטא פן לא יתכפר לנו, לכן אומר ועבדתם את ד' בכל לבבכם:

והטיבך והרבך מאבותיך, יעוין ירושלמי שביעית פרק ששי שאבותיך לא נתחייבו רק לאחר כבש וחלוק ואחס כיון שעלה ראשון ראשון נתקדש הארץ, וכמו שכתוב ברמב"ם תרומות פרק א', וכתוב ובפרי אדמתך לעזבה חסר וי, לפי שדעת רבינו שביעית שני שלא עלו כל יושביה תרומות ומעשרות מדבריהם, ונמצא הטובה חסר מלות מעשר, יעוי אור שמח בזה, ובירושלמי שם על יפתח ארץ טוב שפטורה מן המעשר, אולם למעלה כפ' תבא שביאה ראשונה כחוב לטובה מלא שנתחייבו במעשרות, ודוק:

והטיבך והרבך מאבותיך, בירושלמי פרק ששי דשביעית מוקים ר' יוסי בן חנינא לגאולה

שאל יכנס אדם לבית ויראה כי הכל מוכן בו על מכוניו וגר דולק בו באשון לילה לעת האורח ומזון מוכן בו לעת האורח הלא יבין כי הוא מבטל הבית משנית על האורח. כן כאשר נסתכל במאורות אשר הכין לגמלאים כל היום ובלילה מעט כפי האורח. ומזון חדש הארץ דשא ועושה פרי כל עץ בקין תבין לחמה על החרף. הלא יוכל כי הכל בכוונת ממלא ויש מנהיג. לבירה זו ברטון מוחלט אשר המלאי הכל וממנו הכל, וכמו שהשכיל מזה אברהם אבינו כמו שאיתא במדרש, וזה חותם של הקב"ה אחת, כי שמו חקוק על הכריזה כולה להעין הרואה במצב ישר בלתי מעוות מתאמת ודמיונים שונים, וכבר הרעים ע"ז ישעיה שאל מרום עיניו וראו מי ברא אלה המוליד במספר לבאש כו' מרוב אונים כו', נמלא שבע מלות בני נח אשר המה לורת האדם והכרחי אליו. כי כאשר אינו שומר ה' מלות הוא כבהמה (ר"מ בפירוש המשנה לקמא) זה הכין השי"ת בשכל הפשוט הישר מושכל ראשון, רק האדם יעוה דרכו עפ"י דמיונים כוזבים והטעות עדי כי יבקש חשבונות רבות לעות השכל הישר ולהשכית השם היוצר הבורא בחקירות כוזבות ובחשבונות מוטעות, וכמו שבעל התאווה המושלם בפרי תאותו יבקש כל ההשתדלות לעות חקי הדרך והרחוק העול המורגש בנפשו, כן הבעל דמיון כוזב אשר יערבבו בחדוד הפלסופיה המטעת יבקש כל ההתאמנות להשכית השם ילעקור לורה מיוזרה, וע"ז נאמר האלדים עשה האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים.

וְהָיָה כוֹנֵן מִדֵּר פ' ט' רח"ח משל למלך שבעה פלטיין ראה אותה וערבה לו אמר לו פלטיין פלטיין הלואי תהא מעלת חן לפני בכל עת כשם שהעלית חן לפני בשעה זו, היינו שלא יטופו אחרי המיתרות רק יתחפקו בענין קרוב להטבע המלוי לכל אדם כמעט, וירחיקו העול, ויעשו לזקה ומישרים החקוק בצורות נפשו של אדם ובהרגשתו. ר"י כו' למלך שהיה משיא בתו ועשה לה חופה וצית וסיידה וכידה וליידיה וראה אותה וערבה לו אמר לה בתי הלואי תהיה החופה הזאת מעלת חן לפני בכל עת כו', וזה שתהא ידוע לפניו מליאות הש"י והמלאי כל הגמלאים, ולא ימשכו אחרי דיעות כוזבות כאשה וזה תחת בעלה, ולא יתנגדו להמושכל הישר הפשוט, וזה וירא כו' את כל אשר עשה והנה טוב מאד, שאלדים עשה אותו ישר רק המה הגבירו התאווה והדמיון ובקשו חשבונות רבים, ולכן אמר בירושלמי נדרים בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם אין לך כלל גדול בתורה מזה

וכן האויר אשר כל יוכל היות בלעדו הוכן לו בלא טורח, והמים אשר הוא לריך לא הכרחי כ"כ כמו האויר מלוי לו, אך לריך קלת עמל להשיגו והלחם אשר יותר יכול להתקיים בלעדו עד שלשת ימים לריך עמל יותר, והמעון אשר הוא בלתי הכרחי לריך עוד יותר עמל, רק באשר יעות האדם דרכו ויעדן עלמו במאכלים מותרים עד כי לריך עמל רב בלב ובשר להשיגם כמו המעטות והבשר והורגל כ"כ עד כי ישוב אליו הכרחי, ועל כיו"צ אמרו הריעותי מעשי וקפחתי פרנסתי, שאם לא היה האדם רדוף אחרי המותרים היה מולא לחמו בנקל, כן נתן לו השירות ועבדים נאמנים לכל לרכיו, המה המוחשים אשר בעין יראה האור ובאון ישמע כו', והמה עבדים נאמנים לכל פעלה, אמונם כאשר ישטוף אחרי המיתרות יאבד חושיו הטעם והראיה וכמו שאמרו ברז"ל כו' שטוף ביזמה היה כו', כן ברא לו אשר ירגיש ברע לו ונתן לו ההרגש והטעמה, וכן במישכלות ומדות אשר הם עלמיות לורת אדם נתן לו ההכרחי בהיות האדם הולך משרים ולא יעבט אורחותיו, וזה במדות נתן ההרגש בנפש והעדיות בצורתה אשר בצורת הנפש נחקק אהבת המישרים, כמו הרחקת העול לזולתו, וממם החמם והגזל ועריות אשת איש וכיו"צ, ובכלל כל מה דמי לך לחברך לא תעביר, וכאשר יוסר מהאדם כל תאוה מעורת שכלו והרגשתו, אז ימלא חקוק בה הרחקת העול ואהבת הטוב והמועיל, ולכן כאשר ימות האדם וישאר הנפש בלא כח תאוה וההכרח אשר המה בעוכרי זוהר הנפש לכל יביט מיסור, אז הנפש בעלמה מרגשת העול והחמם הלא לודק אשר עשה, וכמו שאנו רואים אשר לאחר עשות העול ימלא חרטה, וכמו שאמרו רשעים מלאים חרטה, כי כאשר יעבור הערב נפשו תוהא, רק שתמיד מתוסף עליו יזה"ר להלך נגד חוקי הדרך והרגשת האמת בלבבו, אולם כאשר מת אז נפלו ממנו עבודות התאוה ורואה ולועק חמה על עשייתו העול, וזה שאמרו נשמתו של אדם מעידה בה ליום הדין, שהיא בעלמה מרגשת העיל והעושק שעשה הרבבת מזגו הנקרא בחייו אדם. **וְגַם** במושכלות נתן לו מושכל ראשון, וזה בשכל האנושי כי חקוק בלבבו אשר הכל יותר גדול מהחלק, כן המספרים אשר ב' פעמים ב' הוא ד', וכל ראשי החשבון והלימודיות כולם, וההפכים אשר המשולש אינו מרובע וכיו"צ ימלא האדם בצורת נפשו חקוק בלא לימוד, וכן השכל האלרי להשיג ולידע שיש בורא וממלא לגמלאים הנהו חקוק בשכל הישר הפשוט בלתי מעוות כי יש בורא יחיד, כמו

משך

נצבים

חכמה

יראה אדם ד' ולא יבין אלדי יעקב. פירוש שהכחיל אומר שאינו רואה מלאכות השי"ת כו'. היושר גויס הלא יוכיח המלמד לאדם דעת זה המושכלות הראשונות אשר המה נקיים מכל עול המה לועקים יש אלוהים יש מישרים נתנה תורה בסיני וכל האמיתיות הוא רבוק במושכלות הראשונות וזה נקרא דעת. ודוק:

וְהָיָה התורה כולה או מלות המסבכים לאהוב השי"ת. כמו ליית ותפילין וקרבות כולם ועליה לרגל. שהם מלות שדרך האהבה לשנות בהבנת הנאהב לזכרו תמיד ולחקוק שמו בזרועות ובגדיו בביתו ולעבדו בכל הפעולות אשר יורו התפעלויות האהוב והרגשותיו וכדו את הנאהב בשמחה היואלת מלב האהוב. וזה מלות החקיקים בלב ובפה האדם. המה להודות לחסדו ולספר השגחתו ודרכיו וטובו ומוה מלות ושננות לבנין ק"ש ויילאת מלרים ותפילה ושמירת השבת והמועדים לפרסם אמונת החדוש ויילאת מלרים והשגחת אלדית. וכמו שהאדם נפשו הוא ספר לדעת ממנו הו' מלות בני נח. כן נפש הישראלי נתקשרה בעצמות האהבה לאלוהים (אשר לדעת רבים זה היה השבועה שנתקשר עם האומה בכללה על קיום התורה) ולתורתו אשר בהסירו כל תאוה וחמדה ודמיון יקרא מבשרו ומבשרו יחזה אלוד. פירוש כי ימלא חקוק בלבו נטיה לדרכי התורה לאהוב את השי"ת ולספר כבודו ולייחד פיו ולבבו להשי"ת. אך כאשר יתרחק מהתאוה והדמיון כוזב אשר יתכן כי על ההשחחות הנתהוה משני דברים אלו יקראו אף וחימה. אף הוא על דמיון כוזב משכנו במוח. וחימה הוא על התאוה הבא מחוס הדם ומרולתו. ולזה ישראל שעמדו בהר סיני ניטלה ופסקה זוהמתן התאוה המגונות לבהמה וכיו"צ או לרלח מתועב. כמו שאמרו בפ"ב דע"ז יעו"ש. ולזה אמר דגודנא דחימה משה הרגו. שזה פעל מעמד הר סיני לדורות בהאומה אשר המה נעדרי התאוה המגונה. ולכן אין שולט עליהם חימה. ולפי"ז זהו בעלם מה שאמרו ע"ק דע"ז דף ד' כתיב חמה אין לי וכתיב נוקם ד' ובעל חמה ל"ק כאן בישראל כאן בעו"ג. דמהם לא פסקה זוהמא ומתאוה המגונות שעושים נגד החקוק בנפש האדם בזה מעלים החימה. ומחורן קושיית תוספות.

וְיָרָא שאמר כי תשמע בקול ד' כו' לשמר מלותיו וחקותיו. אימתי. כי תשוב כו' בכל לבבך ובכל נפשך. כשישוב ויתרחק מהתאוה והדמיון כוזב. אז ישמור מלותיו וחקותיו כי ישמע בקול ד' המתהלך בקרב לבב הישראלי ודופק בכליותיו לקיים דרכי התורה. וכמו שאמרו ב"ק יולאה מהר מורב צו"י כי קול

מוה. והוא כי האדם כשהוא קרוב לתולדתו בלא שטות תאוה מגונות ובלא הפלגת מושכלים דמיונים כוזבים. הוא ספר גדול אשר בו כתוב וחקוק בעט אלודי הרחקת העול ובקשת הדרך והחסד ומליאות השי"ת וההרחק מהתאוה רק האדם ילמוד ממנו במצב ישר. וזה שאמר בללם אלדים כו' שהוא כהאלדים לדעת ממנו טוב ורע היינו ממנו עצמו ודוק.

אִרְם האבות אשר השכילו לעלות אל מרומי ההשגה וכו'. אשר העליון יתברך רלה לחון בניהם בשלמות בלתי תכליתית. שלמות מופלגת יותר מההכרחי [כי חסיד אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא]. וכמו שחון את האדם בשכל אשר אין - בכל הנמלאים. כן חן השם זרעם להודיע. כי השגת השי"ת דבוקה בעולם וביחוד בהם. ושידעו כי עניני הנבראים אינם נעלמים מהשי"ת. וגם זה הוא מנפלאות שיש בכת האדם אשר בשכלו ולורתו יופיע אור אלדי בה יתודע מרלון השי"ת רלון באיזה פרטי הנחלים תורתו במעמד הר סיני בעשות ענינים רבים לעני כל בני נגד הטבע והמה ינחילו לבניהם אחריהם בכל דור. ונתקשרו לבבות בניי בפרט לאהבת השי"ת ולאהוב תורתו אשר היא כולה לך ומישרים. ובטיה לאהוב השי"ת השלם האמתי בתכלית היוצר הכל. אשר בכלל האהבה הוא דבר מושג אלל בחירי הפלסופים אחרי הרחיקם מהתאוה ודמיון הכוזב אשר יבואו לזה בכח לא בפועל. וגם זה בזמן מהומגים לא תמיד. רק להביא לזה אומה שלמה בכללה גדרה תורתו חקים מיוחדים ומלות פרטים אשר בשמרים ובקיום כולם יוכל כל איש לבוא לאהבת השי"ת ולפרסם הנפלאות אשר בההשגחה העליונה והדבוקות להשי"ת. וזה כל התורה כולה. נמלא הו' מלות בני נח נלמדים מן העין. כי העין רואה הסדר הנאות בהמליאות והערכת הדברים הפרטים החלקים בסידורם זה אל זה. ובהכנת ההכרחיות לקי ס הנמלאים - המפעל הנפלא בקיום המליאות בכללה אשר ישמלם זה מהוזה מזה עדי כי יאמר מי ברא אלה ד' לבאות ד' שמו. והתורה שנתנה לישראל היא מיוחדת אל האזון אשר נתקשר הישראלי בשמיעתו אלל הר סיני. וזה און ששמעה בהר סיני היינו בקבלה מן האבות אל הבנים. וכמו שאמר שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך כו'. ולזה אמר (פ"ד כוונה שניה) בינו בוערים בעם כו' הנוטע און הלא ישמעי ונטע און באדם לשמוע ולקבל המשורמות. כי בלא זה כל יוכל האדם לבוא אף לדבר אשר זה כל האדם. אם יולר עין הלא יביט להביט על מפעלות השי"ת. לזה ילר עין. זה תשובה מספקת על שאמרו שלא

הקול אלדי לועק ברוחו של הישראלי שמור ושמעת לעשות ככל התורה אשר קבלת מסיני. ומפרש כי המורה הזאת פירושה התורה בכללה לא נפלאה כו' כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך. שכל התורה כולה נקראת מלבב ופה הישראלי אשר הם כוללים כל התורה כולה. וזה בכלל המדיר למה'ד לבת מלך שלא היה אדם מכירה כו' מה אחס חביבים אלי שאין צריה בפלטין שלי מכיר את התורה ולכס נתתיה שנאמר ונפלאה מעין כל חיי אבל אתם לא נפלאהם וכו'. ודוק בכ"ז:

כי המורה הזאת. פירוש מורה של תשובה כמו שפירש העקרים ראה נתתי לפניך היום את החיים כו' ואת המות. ובפרשת ראה אמר ראה נתתי לפניך הברכה והקללה כו'. וזה קודם שאמר מלות התשובה. אבל כיון שאמר מלות התשובה הלא התשבון גדול מן הדין שהיה יכול לשב ולא שב. וזה עבירה יותר גדולה ונתתה מברכה וקללה חיים ומות. כי אם לא שב אז מהקללה נעשית מות חלילה. שכאשר אמר לו שישב ולא שב העול יותר גדול. ולכן מסיים העידותי בכם היום. שנתתי לכם מלות התשובה כו' החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה שמהקללה נתתה מות. ולכן ובחרת בחיים. וזה מוסר מורא:

בפיך ובלבבך לעשותו. התורה נתנה לכם בכתב ובעל פה. רש"י. הענין כי תלמוד תורה כנגד כולם. ואם למד ע"מ שלא לעשות נוח לו שנהפכה שלימו מכל פניו. וזה בפיך ובאופן שבלבבך לעשותו. הוא שאתה לומד בפיך ומחשבתך לעשותו:

ראה נתתי לפניך את החיים כו' ואת המות ואת הרע. הזכיר הרע אחר המות כי הוא סובב על הרע ההחלטי שבה אחרי המות. וכן הטוב הוא הטוב הנלח. ולכן בעדות שמים וארץ לא הזכיר רע יטוב כי המה עדים על המות והקללה הזמנית. כמו שהזכיר בקללות ארור כו' פרי בהמתך. ברוך פרי בהמתך והמה עדים נאמנים וכמו שאמר ונתת שמך ברזל וכו'. אבל על הטוב והרע הנלח הוא ענין גבוה משמים וארץ אז נאמר ונגזלו כספר לפניו כי' ועתידין לדיקים ליטב לפניו ממחלתו של הקב"ה כו'. **ויש** לפרש עוד עפ"י מה שאמרו בפרק שבושות הדיינים בשאר עבירות הוא בדיניה ורשעים דמשפחה בדין חמור ורשעים דעלמא בדין הקל כו'. וע"ז אמר החיים והמות להעושה אותם בעלמו ולא יאנוש דעלמא על ערבות שלהם הוא רק דין הקל. ולזה אמר טוב ורע והוא הכל על דבר אחד:

כי הוא חייך ואורך ימך וכו'. ברכות פ' הרואה

דף ס"א אמר רבה כגון אלו ציגנים כו'. פירוש ציגנים זה וזה שופטן. שילך הטיב עם הילך הרע המה מנהיגיה אותו כמו שמנהיגים שופטים להעדה. והנה רבה אמר על נלמנו כי הוא אינו לריך להתגברות היליט על הרע. כי אללו יש גם ענין חילוני אשר כח הטבעי מכריחו ללמוד תורה. וזה כמו שאמרו ברה"ש דף י"ח לכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל בתורה מתכפר כו' רבה דעסיק בתורה חיה ארבעין שנין כו' אי"כ הוא סגולה לחיות. ונמלא שאף כח החומר [אשר הוא ילד] מסכים שיהא עסוק בתורה והוא ציגני:

חגיגה דף ד' ר"א כי מטי להאי קרא בכי ויחמר שמואל כו' דאזיל שמואל ואתי למשה בבהיה. ובויקרא רבה פ' כ"ז והרי דברים ק"ז מה שמואל שכתוב בו וידע כל ישראל מדן ועד באר שבע כי נאמן שמואל לנביא לד' ע"י שהיה סבור שהוא יוס הדין נתיירא אני עאכ"כ. הענין כי אם האבות סבה הן לחטא הבנים אז נענשין הן בעון הבנים ואם אין סבה לחטא הבנים אז אין נענשין. והנה בעלי כתיב ולא כיהה בהם. אבל שמואל שהוכיח לאנשי דורו ושפט לכל ישראל ועלה מביתו מימים ימימה אי"כ איך יתכן שיוכיח לאחרים ולא לבניו רק כתיב ולא אבו הלך בדרכיו שהבחימה חפזית והם לא ראו. וכל ישראל ידעו כי נאמן שמואל לנביא לד' ואין בזה חלול השם שכל ישראל ידעו ששמואל אינו סבה לחטא בניו. והנה שמואל היה סבור שהוא נחשב לדין שדימה כי עון בניו מתבקרים והוא נענש עבורם ואין הקב"ה דן אלא בשעת מעשה וכמו דכתיב באשר הוא שם. וכ"ז שבניו לא נתבקר פנקסם שלא חטאו כ"כ אינו מתבקש לדין. וכיון שחטאו אז נתבקש לדין. לכן קרא למשה בבהיה. וכדאמר במדרש סוף חקת זה אחד מג' דברים שאמר משה לפני הקב"ה ואמר לו כו' כשאמר לו הקב"ה פוקד עון כו' אמר משה רבש"ע כמה רשעים הולידו לדיקים כו' וכן נאה שיהיו הלדיקים לוקין כו' אמר לו הקב"ה למדתי חייך שאני מבטל דברי ומקיס דבריך שנאמר לא יומתו אבות על בנים וחייך שאני כושנן לשמך שנאמר ככתוב כו'. לכן בקש שיבוא משה בבהיה שהוא נלח כביכול להשי"ת בדבר זה שכשאלו סבה מהאבות לבנים אל החטא אינם נענשים לא בנים בעון אבות ולא אבות בעון בנים. ודוק: **שם** דף ה' כי הנה יולד הרים ובורא רוח מגיד לאדם מה שיחו אמר רב אפילו שיחה יתרה שבין איש לאשתו כו' דברי שחוק שלפני תשמיש. רש"י. ולדעתי ילא להם מקרא מפורש דכתיב אל תאמינו ברע

משך

נצבים

חכמה

להתפרע מהן ולקך מוחל להן לגמרי. וזה שאמר יכבש עומותינו, ולכן יסלך במולות ים כל חטאתינו. כי לא ימלא לנו הדין כלל, כי מי יוכל לעמוד בדין, ואף החטאים לא יפרע ממנו אעפ"י שחטאים קלים הם. ומיושב גם הגמ' דערכין, עיי"ש היטב:

תקעו בחדש שופר בכסה כו' כי חק לישראל הוא משפט לאלרי יעקב. הביאור ע"פ ג' הקדמות הנה ישראל הונה על אנשי המעלה כפי הוראתו ויעקב הונה על כללות ישראל הממולעים כמו"ש רז"ל, ואיתא במדרש וירושלמי מכות שאלו לחכמה חוטא מה יעשה כו' שאלו לנבואה כו' ימות שאלו להקב"ה כו' יעשה תשובה, כי באמת התשובה אשר בחרטה ועציבת חטא יתוקן מה שפגם בפשו ובעולם הוא רק מלד חסד השי"ת, ואיתא ריש פרק ראובן ב"ד שחק הונה על דבר שנגמר דינו ומשפט הוא תחילת דין, והנה הלדיקים נחתמין לאלתר לחיים והביגנים ברי"ה רק תחלת דינם, וביהכ"פ א"ס זכו הוי גמר דינם לחיים, וזה שאמר תקעו בחדש שופר כו' כי חק לישראל הוא, שמלד אנשי המעלה הוא יוס גמר דין שנחתמין לאלתר לחיים, משפט לאלרי יעקב, שמלד אנשים הביגנים הוא רק משפט תחלת דין, וזה לאלרי יעקב שנחתמין לתשובתם שיטעו תשובה אשר אינו מלד החכמה ולא הנבואה מסכמת לזה רק מה שהבורא עושה מלד חסדו יתברך שהוא הסולח לכל עושים **סנהדרין** ק"א ופערה פיה לבלי חק אמר ר"ל למי שמשיר אפילו חק אחד אר"י כו' אלא אפילו לא למד אלא חק אחד, פירוש דרשב"ל קאמר דיודע ואינו מקיים נידון בגינים אפילו שיר חק אחד, ור"י קאמר דא"ס אינו יודע היינו שלא למד רק אחד הו' אינו נידון בגינים, דמה שלא קיים השאר היא משום שלא ידע, ולא הוי פלוגתא רחוקה, אולם בירושלמי קדושין תמלא שאלו ואלו דא"ת וז"ל סוף פ"ק דס' למי שאין בידו מילה אחת שסייע לו לכך זכות הד"א לעולם הבא אבל בעולם הזה אפילו תתקל"ט מלאכים מלמדים עליו חובה ומלאך אחד מלמד עליו זכות הקב"ה מכריעו לכך זכות, וטעמא נראה פשוט ע"פ דברי הכותב כי נר מילה דכחו שמנר אחד יכול להיות נרות לאין מספר כן ממלוא אחת גוררת מלוא הרבה, א"כ יש מה שיכול להתפשט בכח ספוגי לבלי תכלית ויהיה לדיק גמור ולכך נילול מדרת שחת, אבל אחר המיתה דמה דהוי הוי א"כ א"ס המאזנים שקולה נידון לגינים י"ב חדש, ולפי מה דאיתא בספרי דא"ס עשה אדם מלוא ואל ישמח בלאו מלוא לסוף גוררת מלוא הרבה, הרי משכחת לפעמים דשמחה

ששחמ

ברע אל חבטתו באלוף, ברע זה היל"ר א"ס יאמר לך היל"ר חטא והקב"ה מוחל לך א"ת שנאמר אל תאמינו ברע זה היל"ר וא"ת באלוף זה הקב"ה, כן דרשו בתניגה ט"ו, וע"ז מסיים המקרא איך הדין משוכבת חיקך שמור פתחי פיה, וזהו אפילו מזה לריך לשמור פיו כי גם ע"ז יתן דין וחשבון לפני מלך הקב"ה, **דין** וחשבון, פירש הגר"א דין על העבירה שעשה וחשבון על המלות שהיה יכול לעשות בעת שעשה העבירה, ולפ"ז חסמר שערות אנוש ביום הכפורים דקיי"ל דעס תשובה מכפר גם על חמורות ובלא תשובה גם על קלות אינו מכפר, א"כ כמה גדול החשבון שביום שנענה גם היחיד ואין השטן שולט עליו כמאמר השטן בגי"מ שס"ד, ונקל לעשות תשובה, ובדבר קל יוכל לזכות לחיים הנלמים ולהיות אהוב למקום, ואם חלילה לא עשה תשובה יוכל להיות העונש על החשבון היינו העדר עשייתו התשובה כמו שיענש על כל חטאיו ואפשר יותר מהם והאחרון הכבד, וכאשר ברך ברכת שהייתי שזה באמת שמחה אמיתית שהקב"ה נתן יום סליחה לכל פשעי בני אדם להסיר מעליהם השטן, ויאור לבכרו ולהודות לשמו על גודל רחמיו מלדו יתברך, אולם א"ס לא שב אדם מדרכו הרעה מוטב לו שלא היה יום הקדוש הזה ומוטב לו שהפכה שליטתו על פניו בערב יום הקדוש הזה, כי היום הזה הכפיל עוד ענשו לבלי קץ בעונש חשבון העדר התשובה, ע"ז ידו כל הדיים, השיבנו ד' ונשובה אליך באמת ובתמים:

בבני אימנא, דכבשים ועזים מלטרפין לענין מעשר וכן חמילים ובע"מ, אבל חדש וישן לא מלטרפין, כן הדורות נכנסין כל דור בפני עלמיו, כי ההבדל בין חדש וישן גדול ממין בשאינו מינו כאשר רואים אנו בעוה"ר בחוש, כמעלות ב"ת שאין מקדירין בהרים בערי מקלט לפי שהן תורה כך בדאורייתא מדקדיקן הרבה דברים:

ר"ה דף י"ז ור"ז חסד מטה כלפי חסד היכי עבד ר"א אמר כובשי עיין טורי אבן, ויתכן דמי שהוא בנו של מלך א"ס חטא חטאים קלים אשר יוכלו להפרע ממנו במשך הזמן גובה מאתו, אבל א"ס חטא חטאים כבדים אשר אין בכחו להפרע ממנו, אז מוחל לו לגמרי, דק ביום פקדו פקדתי, וכמו שהיה בעגל מפני גודל החטא מחל להם לגמרי, לא כן במתאוננים וכיוצא, ולכן א"ס אין בהו עין פושעי ישראל בגופן א"ס היו מחשיבין לרובן עונות הלא היו בגינים י"ב חדש וכמו דפירשו חוס' ד"ה כי לית לנו חקנה, ולכן כובש הפון היינו כאילו הוא כבד מאד עד כי אין

הזקנים ולהשפיע עליהם שהם יספיעו על זולתם. לכן אמר אתה והזקנים שבדור עמך, שגם המה יספיעו. משאיכ השם שידע האמת שלא יהיה במעלתו והשגתו לעשית הזקנים למשפיעים ומאירים, ולכן אמר כי אתה תביא דבר אחד לדור ואין שני בו, רק הוא יהיה משפיע ע"י הארתו ממשה רבינו. אבל לא יספיע על הזקנים שהם יספיעו על זולתם.

עוד יש לפרש, כי משה אמר וד' הוא ההולך לפניך, וכל מקום שנאמר וד' הוא ובית דינו כמו שאמרו במד"ר שיר השירים על פסוק לסוסתי בו, א"כ אלל משה שהשם לבדו הלך לפניו היה הוא בעלנו המוליך ומביא אותם, משאיכ ביהושע שד' ובית דינו עוזרים לפניו לכן גם הוא יהיה מעין דוגמא של מעלה לנהל הוא והזקנים עמו. אולם ד' אמר לו כי אתה תביא את העם הזה דבר אחד לדור טול מקל והך על קדקדם ואנכי אהיה עמך, פירוש בלא בית דינו רק השי"ת לבדו, ולכן אמרו בני גד ובני אל יהושע רק יהיה ד' אלדיך עמך כאשר היה עם משה, פירוש בעלנו ולא עם בית דינו, כל איש אשר ימרה את פוך מות יומת שדבר אחד לדור בו, וכשביטל ישראל מחיית ופיר' בא המלאך, וכמו שפירשו ז"ל במגילה ע"י"ש:

ועוד יתכן עפ"י מה דאמר בפרק הדר דמשום דאלעזר הורה הלכה בפני רבו הלכות גיעולי מדין, לכן נענש שלא היה יהושע לריך אליו. לכן משה שהיה סבור שהי' לריך לאלעזר אמר כי אתה תבוא את העם הזה, אבל השי"ת שיהי' יודע שלא יהיה לריך אליו, לכן אמר כי אתה תביא את העם הזה, אתה לבדך. ודוק:

כי אתה תבוא את העם הזה בו, פירוש חזק ואמץ כי כמו שמכל הנמים ראשונה לא נשאלו רק כלב ויהושע ונתקיים דבר ד' שאמר יהושע בו, הוא יבוא שמה, כן יתקיים דבר ד' מה שדבר כי הוא יחליטה את ישראל, ולכן הוה בטוח ואתה תחילנה וממה שאתה תבוא עם העם תדע כי תחילנה:

ויתגדל לכהנים בני לוי, בירושלמי פ"א דיבמות ראה את ראב"ע וקרא עליו נער הייתי בו מכירו אני שהוא דור עשירי לעזרא ושניו דמיון לרדיה, הענין כי מאלו בעזרא ששינה הכתב, והוא כי באמת יאות לפי משפטי התורה אשר התורה תהא מסורה ביד הכהנים הלויים והזקנים אשר יש בהם כל מכמי השלמות והפרוש היושבים בירושלים, וכל מי שגדבו לבו להתקרב אל התורה יבא לירושלים, כמו שמאלנו בר"א בן הורקנוס, והיו הישיבות הגדולות אשר נקבע

ששחח אדם על המלוא [ולא ידע דאם לדקת מה תתן לו כי אני ד' לא שניתי ולא העשירי כביכול להקב"ה רק ישמח שזכה לעשות בחדרת קודש] הורידהו לבאר שחת, דכיון דשחח במלוא לא תגרור מלוא אחרות ושוב אינה מללל בעושי"ה הא אם לא שחח הרי בעת מלוא אחת להליל מרדה שחת ויחוננו ויאמר בו מלאתי כופר, תסמר שערם המתכונן ע"ז: **יעזוב** רשע דרכו ואיש און מחשבותיו, מחשבות אדם המונחים בטבע כמו קנאה, תאוה כבוד, ותחבולותיו שיארג מהם חבולות חבולות, וילרי מעללי איש המה המחשבות שגולדים מפעולות האדם אם ילך לטיאטראות וכיו"צ יולד בקרבו תאוות כאלה אשר אינם מונחים בטבע ועל מחשבות כאלה נידון שהוא עלמו גרם לוה, לכן אמר ואיש און שפעולתו און יעזוב גם מחשבותיו הגולדים בקרבו מפעולות האון.

וילך

יהושע הוא עובר לפניך כאשר דבר ד', פירוש אימתי ד' עובר לפניך ויתמיד הגוים האלה מלפניך דוקא באופן שיהושע עובר לפניך כאשר דבר ד', וזהו ברש"י פ' ואתחנן והוא ינחיל אותם שדרשו בספרי שם אם מנחילם נוחלין בו, אם אתה עובר לפנייהם עוזבין בו, יע"ש באורך:

רעיני כל ישראל חזק ואמץ, ע"ד נחמה כי גם המלך נלטה לבלי רום לבדו, ויהושפט מלך יהודה כשהיה רואה תיח' בו מחבוק ומנשקו, בו' אבי אבי בו, אבל זה רק בלטה, אבל לעיני העם מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ומפני מה נענש שאל על שמחל על כבודו, וזה אם קטן אתה בעיניך וירא וחרד מפני כל וגמור בדעתך לכבד כל אדם, אבל לעיני כל ישראל חזק ואמץ, לא תתנהג בענוה ולא תראה להם מורך, רק היה קשה כבדול וגבור כארי נגד העם:

כי אתה תבוא את העם הזה בו, ולהלן כי אתה תביא וכו' אמר ר"י וכו' אתה והזקנים שבדור עמך חיל הקב"ה עול מקל והך על קדקדם (פ"ק דסנהדרין ורש"י הביאו), הענין דאמרו זקנים שבדור אמרו או לאותה בושא בו' משה בפני חמה יהושע בפני לבנה, הכוונה כמו הלבנה שאין לה אור בעלם רק שמקבלת האור מן החמה, ולכן אין כח להלבנה להאיר על דבר אחר שתהא מאירה לאחרים, רק כחה להאיר על הארץ אבל לא לעשות דבר אחר, למאירי אבל משה דימה כי יהיה במעלתו ויכול להאיר על

משך

יילך

חכמה

מעט לשמוע דבר דבר ד' והבן, ולכן פרט הגרים שאעפ"י שאין להן שדה וכרם, הן חייבים להקהל ככל ישראל, ובגד לדק הכתוב מדבר:

הזהר כו' והטף כו', בחגיגה דף ג' מעשה כו' שהלכו לקבל פני ר' יהושע בפקיעין כו' ומה דרש בה אם אנשים באים ללמוד כו' טף למה הן באין כדי ליתן שכר למציאתו כו' מרגלית טובה היה בידם ובקשתם לאבדה ממני, יתכן עפ"י מה דאיתא בירושלמי יבמות סוף פ"ק ראה את ר' יהושע כו' זכור אני שהיתה אמו מוליכת עריסתו לבית הכנסת כדי שיתדבקו אזניו בדברי תורה, ולזה אמר ר' יהושע ובקשתם לאבדה ממני, שלו יאות המאמר כמרגלית טובה לבעליה שגם אמו עשתה כן, ופשוט:

ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו ליראה כו', ולא נאמר אלא הבנים ישמרו לעשות את כל וכו' כמו קודם, דהנה בתורה יש עשה ולית, לכן על הגדולים אמר ילמדו ויראו את ד' כו' זה סוד מרע שמירת לא תעשה שעל זה שיך מורא, ושמרו לעשות זה עשה טוב קיום המצוות עשה, אבל הקטנים אם כי הגיעו לחטא, בקום ועשה אינם מן התורה, דמינך דרבנן כדאיתא בנזיר, אבל קטן האוכל גבילות אמרינן סוף פרק חרש דב"ד מליין להפרישו, ולכן אמר ישמעו ולמדו ליראה לפיכך מן האיסור, אבל קיום העשה ליכא בהו מן התורה, ודוק:

וזנה אחרי אלהי נכר כו' באשמה בקרב, יעו"ג ראב"ע, ופשוט, דהמכון על חתון עם העו"ג וכמו שאמר מלאכי ובעל בת אל נכר, ובסנהדרין פ"ב כאלו מתחתן עם עו"ג, וכן מספר הכתוב בשופטים ק' ג' ויקחו בנותיהם להם לנשים, יעו"ג: **ואמר** ביום ההוא הלא על כי אין אלדי בקרבי מלאונו כו', נתקשו רבים בזה דאמאי לא מועיל התשובה, ונתבונן דשם תשובה כפי מה שמורה שמה איך נחשבת למעלה שישוב מכסלו ולא יחטא עוד, הלא בלא המעלה מלווה ועומד לבלי לעבור על מצוות השי"ת, וכי בשביל שעבר ושנהגה הותרה לו ס"ד, הנה האזהרה הראשונה המונעתו מחטאו טרם שחטא היא מונעתו מחטאו גם אחרי שחטא, ועיין ספרי סוף שלח בזה [וכן כתב רבינו בפירוש המשנה לנזיר פ"ז במשנה דנזיר שהיה שותה יין הרבה, יעו"ג דברים נמרים] אמנם מצוות התשובה אשר על זה לריך מעלה פרטית הוא שאם חטא ועוון את חטאו מעלה להתודות ולהגיד לפני השי"ת כי יודע בעלמו שחטא ומבקש כפרה, וכן הוא לשון רבינו בהלכות תשובה כשיעשה תשובה וישוב מחטאו [פירוש לבלי לחטוא

נקבלו כל הראוי בהם לפי חכמת בינתם, וכן מלאנו בספרי על קרא דלמען תלמד ליראה את ד' [הביאהו תוס' ב"ב כ"ה], ומפני זה היה התורה כתובה בכתב עברי למען לא ילמד מי שאינו ראוי ויהיה כחורק אבן למרקולים, ולא ירהב הכער בזקן לאמר גם אנכי הרואה ויודע סחרי החכמה כחומר, אמנם עזרא ראה בזמנו לפי שזר ישראל בעמים והשכח מאתם עקרי התורה (כאשר מלאנו בנחמיה ודה"י) ונסחם החזון ובטלו הרואים באספקלריא המאירה יותר נאות לכותבה בלשון מובן לכל הרואה לדעת וחכמות בחוך תרונה, ומוטב להגיע אל המערה הנאותה להרחיב הדעת בארך [כאשר באמת נתפשטה עד מאד התורה בזמן בית שני, כידוע] ולסבול ההיזק המגיע אשר כבר הגיע מזה בבית שני כידוע מתלמידים שלא שמעו כל לרכן, וזה שפט ברוח הקודש רוח אלדי אשר הופיע עליו ממרום, והפליגו חז"ל זה עד כי אמרו ראוי היה עזרה להנתן תורה ע"י כמו ע"י משה, ואמרו עולם זכתה ללמוד ולא ללמד בכל זכתה כו', ערשי, וכן מלאנו ענין כזה לראב"ע, שר"ג הנשיא היה בדעתו לסתום כל דבר המקובל ולבלי לפרש טעמו, כאשר מלאנו לו בכמה מקומות מקובל אני מאבותי, וכן שלא לקבל רק הנאות להגיע אל מטרת השלמות ולמעט התלמידים, וכל מי שאין תוכו כבדו אל יכנס, לא כן ראב"ע מלאנו לו שמיד שיסב בנשיאות אמר כל הרואה לכנס יבוא ויכנס ואחוספוד' מאה ספסלי בבי מדרשא, וכן בכ"מ תמלא שמפרש טעם כל דבר, עיין בחגיגה טף למה באין אלא כדי ליתן שכר טוב למציאתו, וכן בכ"מ הפליג בהפשטות התורה וריבוי לומדיה, והוא שאמר ועיני ר"ל עינו הלופיה למרחוק, הבטה כללית, כמו עיני העדה וכמו עיניך יונים (עיין מדרש), בהבטה על הגהגת הכלל הוא דומה להנהגת עזרא הסופר, ונכון:

מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה, כי בשנת השמיטה היו פנוים מן ערדת המלאכה בשדה, כן מן ערדת המסחר שנשמט כל משה ידיו, והיו פנוים לעבודת השי"ת כל העם בקטן בגדול, והיו דברי תורה הנשמעים להן נכנסין לאזנם בעומק ההבנה, ועוד כי כל התורה היא נסיונות להבדיל מן החמדה והתאוה והקנאה אשר החומר יכביד על הנפש, ולכן אחרי שחרישה וקליירה נאמר להן שנה תמימה, הלא בכליון עינים יביטו על זמן ההיתר ללאת איש איש אל כרמו ואל שדהו, אז מעלה להם להקהל ולשמוע דבר ד' בירושלים בעזרה למען ידעון דרך ד' בעשותם מלאכת שדה וכרם ובהעבדם במעלות החמדות החומריות, להמתין עוד

משך

וילך

חבמה

רח 415

ישראל עד ד' אלדיך [לשון רבינו בהלכות תשובה]. והנה אם עזב האדם את חטאו באופן שבארנו הנה עשה פרט ועיקר מהתשובה שגורר את עלמו ולקח סמי מרפא להטות את עלמו לקבל האחרון המהופך מאשר התגבר עליו בחטאו רק שחסר עוד דבר. הוא להתודות שחטא ומבקש סליחה אבל בכ"ז פועל עליו התשובה ממעלות שיש לתשובה שמדבקת אל השי"ת. והוא כשני דברים המיתרין שמעלין זה בלא זה, וכדאמר בפרק מלות חליה דף ק"ד דמשיה בבבשים המקדשים את הלחם נחקדש ע"י שחיטה בלא זריקה רק שקדוש ואינו קדוש גמור יעו"ש, וכן בריקה פועל במקלט יעו"ש, כן הכא כיון שהתחיל לעשות מפעל מפעולות התשובה משיג ממעלות התשובה והוא הדביקות בד' יתברך שמו. משא"כ בע"ז שאין העויבת החטא ממלות התשובה רק מעלם הלווי של השי"ת שלא לעבוד ע"ז, וגר תושב מלווה על זה, אי"כ בעויבת החטא הלא לא פעלו מלומה מפעולות התשובה, אי"כ עיקר התשובה הוא הווי והבקשה שימחול השי"ת על חטאו, וכמו שאמרו בבכריות דף ז' שבין דאמר יכפר עלי חטאתי דמכיר שחטא ומבקש סליחה, אי"כ בעויבת החטא לא עשה מפעולות התשובה כ"ז שלא ביקש סליחה ומכיר שחטא ובוש מזכורו יתברך אין קונה ממעלות התשובה ואינו מדובק אל השי"ת, לכן אמר כאן הנך שוכב עם אבותיך כו' וזנה אחרי אלהי נכר הארץ ועזבני והפר בריתי, זה כל העבירות שבחורה וחרה אפי' כו' ואמר כו' הלא על כי אין אלדי בקרבי מלאוני כו', פירוש עויבת החטא שישוב לשמוע לקול ד', אבל לא יתודה שחטא ולא יבקש מהשם שיסלח לו, לכן כתיב בלשון נסתר ולא בלשון נוכח הלא על כי אין אתה אלדי כו', ואז על כל העבירות אשר נכללו בכלל ועזבני והפר בריתי לא אזכור לו שהתחיל לעשות מפעולות התשובה, והוא להטות עלמו ללד השני מהקלות אשר מלד המלוה [בלא החטא ולורך לתשובה] אבל על ע"ז הלא זה אינו מלד התשובה, לכן הסתר אסתיר את פני [שחיה] ההשגחה בדרך הסתר פנים בהעלם כחולדה הדרה בעיקרי בתים לא בהתגלות ודביקות להשי"ת על כל הרעה אשר עשה כי פנה אל אלהים אחרים, שזה אינו נמשך בדרך תשובה רק שישוב לאמר שחטא ולבקש סליחה.

והגד על עויבת החטא הלא גלוי לכל כי הוא עוזב חטאו ופורש עלמו מן דבר המותר, וכמו בדוד שמנע עלמו מן הפלגשים ומן אבישי, אבל

לחטוא מחמת הלווי שהוא מלווה שלא לעבור בפעם ראשון קודם שחטא בין מ"ע בין מל"ת חייב להתודות לפני השי"ת שנאמר כו' והתודו כו' ומה שזריך שבשעה זו יחשוב שלא ישוב לכסלה ולא יעבור עוד מלות פי ד' הוא נכלל בהודוי יעו"ש, וכן בא אחריו שחטך וביאר דבריו, אבל על התשובה בעלמה אין לחשבה למלוה חדשה וזאת הלוויים שכבר נלטו עליהן, וי"ב. **אור"י** יש מדת התשובה אשר תתכן כי תתחדש רק אחרי שכבר עבר עליה, וזהו הוא כפי מה שביאר רבינו פ"ד משמונה פרקיו, כי כמו שהחולה יתרפא בדברים מרים היפך טבעו כדי להעמיד טבעו ומזגו ע"ד הממולע אחרי התגברת בו בסבת האחרון הלא הנוטה, כן החולה שכבר חטא לר"ך להתנהג ולהטות לדרך ההפכי, כמו מי שגברה עליו תאוות יפרוש עלמו גם מן המותר, וכמו שאמרו ז"ל בירושלמי שהיה דוד מקטט לפלגשו בכל יום ואמר לינרו הנה תאבת דבר האסור לך חייך שאני מתעב לך דבר המותר, והתבונן בלשון חייך כי הכוונה המרכזית הוא הדרך הממולע והמסרס עיבר בל"ת, והמונע מנשואין עובר בעשה, ובל"ת אם יש לו אשה ולא לתוה בראה, רק כיון שפרץ הגבול לר"ך לרפאות אותו בדבר ההפכי כדי שיתקיים על הדרך המוכרח המכוון בבחיאה מהבורא יתברך, וזה קיומו וזה חייך, והכינהו, ובאופן הזה נקרא תשובה שיעמיד כחות נפשו בקלה ההפכי נגד מה שעשה בחטאו ובעברו על המלוה, וכן כתב רבינו בריש הלכות דיעות, אמנם יש עבירות שאין שייך זה הגדר בתשובה והוא עו"ג אשר אין בה דבר המותר, שאינה כמו שאר מלות שיעבור ואל יהרג ובעו"ג יהרג ואל יעבור ולא הותרה מכללה כעריות ורליחה (תו"כ פ"א) וכן גר תושב שקבל עליו שלא לעבד עו"ג, ונביא בכל מלות שבחורה אם עוקר לשעה שומעין לו לבד עו"ג, ומחשבה כמעשה, ובמכלתא יתרו כל כך רדף הקב"ה אחר ילד הרע שלא ליתן פתחון פה למלוה לו מקום מתלה של היתר [ומפני זה נראה דאסקו להלכה בסוטה על גאווה לא מינה ולא מקלתה כמוש"כ רבינו בפרקיו על משנה דמאד מאד הוי שפל רוח, משום דבפ' עקב פ"ן תאכל ושבעת כו' ורס לבבך ושכחת כו' והיה אם שכל תשכח והלכת אחרי א"א ועבדת, הרי דהגאווה מביא אל הע"ז אשר אין לה מקום אחתלה של היתר, לכן לר"ך להתרחק עד קלה האחרון לשפלות], והנה מלות התשובה מעלתה שמדבקת את השם אל השם יתברך כמוש"כ שובה

משך

יילך

חכמה

לעזר וכן מלאנו בדורו של אחאב שעבדו עגלי זהב של ירבעם ואעפ"כ היו מכבדין את התורה כמבואר בסנהדרין דף ק"ב, כ"ל ע"ד לחות:

הקדירו אלי את כל זקני שבטיכם ושופריכם. הנה מדבר אל נושאי ארון ד' ואמר זקני שבטיכם ד"ל זקני של כל השבטים, והיה לו לומר ושופריהם, שופרים של כל השבטים, ומשמעות הכתוב כאילו אמר זקני שבטים וזקני שופרים, וזה לא יתכן, אמנם מה מדויק הפסוק עפ"י מה שאמרו ז"ל ביבמות דף פ"ו, בתחילה לא היו מעמידין שופרים אלא מן הלויים, לכן אמר ושופריכם, היינו השופרים של הלויים, שכל השופרים היו לויים.

וברש"י ולא תקעו היום בחלוצות כו' לקים מה שנאמר ואין שלטון כו', והוא מדרש פ' ויחי ונראה משום שכל ימי משה היה העמוד הענין או שהלך לפניו, או שהיה חונה על המשכן, ומסע הענין היה עפ"י משה שאמר קומה ד' שובה כו' ותקעו בחלוצות, וכמו שמבואר בפ' בהעלותך בספרי ורש"י וא"כ הענין שהיה כבוד השי"ת היה נוסע ע"פ חלוצות ועפ"י משה, וכיון שמת משה ונפסק הענין כמבואר פ"ק דתענית, הוכרח לגנוז גם החלוצות שהם היו כמלויים על הענין ואינו מן הכבוד שיאמר אללם החלוצות המלויים על הענין, ואולי היו מקדישים אותם ועושים אותם לאלוהי, לכן הוכרחו לגנוז, ולמען שלא יאמרו ישראל כי אילו היה משה חי היה הענין וחלוצות, לכן נגזר בעודו בחייו להראות לישראל כי לא במשה תלוי רק להזמן שהיה לריך היה, וכעת שאין לורך להם גם בעוד משה חי נגזר החלוצות, ודוק בזה:

כ"י ידעתי אחרי מותי כי השחת וכו', אף שנאמר ויעבדו את ד' כל ימי יהושע והזקנים כו', שתלמידיו חשבו כעצמו, ובסדר עולם שיהושע חי כ"ח שנה והזקנים פחות משנתיים, וזה כי משה נחשב לתרומת העולם ואילו היה בעין יפה משתא אלפי דהוי עלמא היה חי ק"ן שנה זה אחד מארבעים כדאימא באדרת אליהו, לכן כל השלשים שנה נחשב כאילו משה חי, והבן:

בהפטרה שובה ישראל עד ד' אלדיך כי כשלת בעוניך אמרו ביומא כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמרא סייעיה שאלו באמת ועלתה לו דוד בשמים ולא עלתה לו. הענין כי להעבירה לריך הללחה, כי באמת חלול השם שבה מן העבירה קשה כפלים יותר מן העבירה, והעד הנאמן ע"ז מאמר ר' אלעי בחגיגה אם רואה אדם שילדו מתגבר עליו ילך

אבל על הודוי והבקשה למי גלוי הלא לפני השי"ת לבדו, כי הוא לבדו בוחן כליות ולב, ולכן אמר שובה ישראל עד ד' אלדיך, שהוא עלמו יעיד עליך שהק' שב, כי כשלת בעוניך, שחטאך היה ע"ז, שבעצמית החטא עדיין לא החילות מפעולות התשובה שהאדם לריך לרחק עלמו מע"ז עד קנה שבקנה האחרון ולהרחיקה לגמרי מגבולו לשרש ולעקרי, ולכן מה תשובתך קחו עמכם דברים ושבו אל ד', הוא הודוי ובקשה לסליחה אמרו אליו [בטובת] כי השם בעלמו מקבל שבים] כל תשא עון וקח טוב כו' אשר לא יושענו ולא נאמר עוד אלדינו, הוא מהודוי שיקבל על עלמו לבלי לחטוא עוד, ועיין בפירוש הרמב"ן בזה.

א"י יאמרי כי האדם לריך לידע, שהיסורים הבאים מהשם הם בהכרח מכוונת, כאב המכה בני ואינו כמו אדון שמתיר פניו מעבדו וממילא באין עליו יסורים בלתי השגחת שומרו, אבל המה אומרים שהוא הסתיר פניו, הוא שאינו מביט עליהם, ובאמת הסתרת פנים, הוא שאינו מביט הישראל בהשם שאינו רואה השגחתו להטיב, ולכן אינו תשובה גמורה כמוש"ב הקדמונים, לכן אמר הושע שובה ישראל כי כשלת בעוניך כו', שהמכשולים הרבים מכוונים מאת השי"ת, קחו כו' ושבו, פירוש שישבו ברעיונם כל המכשולים שפגועם וכל העונשים הוא אל ד', שיבינו שהם באים מאתו במכוון ואז ארפא משובתם, שירפא ד' חולי עמו בכלל ובפרט אהבם נדבה. אמר:

כ"י ידעתי את אשר ילדו אשר הוא עושה, פירוש בעיני ע"ז אשר בהם מחשבה כמעשה כדאמר סוף פ"ק דקדושין, ולכן אמר אשר הוא עושה:

לְקוּחָה את ספר התורה הזה וכו' כך לעד. הנה הוא לעד על המוקיר את ספר התורה ומחשב דבריו ומאמין בו, אבל כי יעזבו השם ויעבדו אלהי נכר הארץ, איך יעיד הס"ת בעוד שהוא ילעג עליה, לכן אמר אנכי ידעתי את מריך ואת ערפך הקשה כו' בעודני חי עמכם ממרים היתם עם ד', שאף שממרים היתם בכל זה עם ד', דבוקים אל ד', וכמו בעגל שנה להרוג איש באחיו ולא מיתו בנ"י, ובפסוק הוקיעו אותם וכל ישראל שתקו (לבד יזמרי), ואף כי אחרי מותי בודאי אף שתמרו את פי ד' אך דבר ד' ואהבת תורתו יהיה בכם, כי כל הדמות הבדויות בעת היה המחוקק חי שתקו לעגו לו ואחרי מותם נתקדשו בשקרים רבים ובתועבות, לא כן דת הישראלי, אשר בחיי משה עמד בעלם תקפו, ולכן אמר הכתוב הן בעודני חי כו' אף כי אחרי מותי בודאי תהיו עם ד', לכן יהיה כך הספר

על חש"ש ע"ז אמרו אם יכופר לכם העון עד תמותון ב"י אין יוה"כפ מכפר (סוף יומא) ורק בעת החתימה שהשי"ת דן יחידיו אז הוא שעת הכושר שהשי"ת יסלח מרוב טובו אחרי גודל הבכי והחרטה. כי אם הוא ימחול על חלול כבודו מי יאמר אליו לכן בנעילה סדרו הפסוקים למה תמותו השיבו וחיו כי לא תחפץ במות כו' וכיו"ב. כי הכל על עון חלול השי"ת. וזה הרשום בכתב אמת. כי יש מחשבה לתשובה ויש תחילת התנוונות המחשבה אשר באמת לבביו אמוס, ורק להתוכן עלילות ובוזן כליות נגלה כי יש תחילת הפנוולות טהרה אשר אם יקרה איזה דבר טוב לאיזה ענין יולד מחשבה טהרה או גם פעולה טובה מן שעה זו וע"ז נאמר כי אתה לבדך בזמן כליות ולב כי מחשבה שכלב גם מלאכים יודעים, ובשבת אמר הכותב ש"ס אינו חייב רק משום רושם שזה סימן אם יולך הקרש לחבירו כי אין זה כתב. לכן בכתב אמת אלל השי"ת לבד גם רשום היינו גם תחילת הטהרה אשר באמלעות העיניים אולי יולל גם הוא. והבן:

ילך למקום שאין מכירין כו' ולכן אמרו שהחמירה התורה בנגד מבגול כי לא חם על כבוד קונו ומפני בשר ודם היה ירא ומפני השם לא היה ירא והוא מבזה כבוד השי"ת, ולכן יתכן אם הוא מודה בקגם פטור כי לא נמלא בעדים ואין כאן חלול השם כי לא היה במעמד אנשים, וכן לפי ערך האנשים הרואים ולפי הרגשת הדבר ופעולתו אלל הרואים, וכמח"א כי קדוש השם בפני עשרה מישראל וכן חלול השם בפני עשרה וכיו"ב לפי ערך. והנה העבירה עלמה עושה אותה במכוון להנאת העושה ולרצונו ולזדון לבבו. לא כן חלול השם אשר אינו מכוון כלל אלל העושה רק תלוי בפעולת הדבר אלל זולתו, ואין מקיפין בחלול השם אחד שוגג ואחד מזיד (פ"ק דקדושין) כי כאשר נהרג האדם בשוגג, מזה ביד גואל הדם להרגו, דהא האיש נרצח, כן הדבר בחלול השם שכבוד הש"י נקלה אלל ההמון, ויש שני אנשים עברו עבירה אחת זה נתפיים עם קונו וזה לא נתפיים, כי זה עבר ולא ראו אנשים אשר פעל אלל חלול השם, ומזה נסבה חלול השם, ולכן בעבירות דוד, עבירה דהסתה, כן עבירה דבת שבע לא היה חש"ש, כי מי ראה, ולכן הקפיד על יואב, וכמוש"א ואשר עשה לי יואב, שהראה מכתבו כי הוא גרם שיהיה חש"ש, לא כן עבירה דשאלו שעבר על דברי הנביא צפרהסאי היה קיקליון לגביא השם וכבוד הש"י הוקל בעיני ההמון, וזה שדברנו כי לעבירה לריך הללחה שלא יהא חש"ש, וע"ז אמרו גברא דמרא סיעיה, ולכן אמר שובה ישראל עד ד' אלדיך, כי מלכותא דרקיב בעין מלכותא דארעא, והנה על הכל יש שופטים וגובה מעל גבוה כו' ומימינים ומשמאליים, ופעמים מטיס לכף זכות מחמת איזה וכות, אבל בעון מרד המוגע בכבוד המלך, אז כולם מחייבים, כי מי יוכל למחול על כבוד המלך בלעדי המלך בעלמו יוכל למחול אחרי הבכי והרחמים, ולכן אמר שובה ישראל עד ד' אלדיך, פירוש שער ד' בעלמו יגיע התשובה, כי מי יוכל למחול חוץ ממנו, כי כשלת בעוניך, כי היה לך העדר הללחה, כי מלבד מכוון חטאך היה חלול השם גדול מאד ורק ד' ברחמיו רב חסד ומרבה לסלות, ובירושלמי ריש סנהדרין אמרו אף הקב"ה אינו דן יחיד שנאמר וכל לבא השמים עומדים כו' וכשהוא חותם א"ו חותם אלל ביחיד שנאמר ואגיד לך את הרשום בכתב אמת, והנה כל ימי תשובה שמלך יושב על כסא ולבא השמים עומדים עליו יכול להטיל רק על עבירות שאין בהם חלול השם שוקליו זכויות כנגד עבירות, אבל

שובה ישראל עד ד' אלדיך, במוג שבעולם אדם המבזה כו' אבל הקב"ה כו' עשה טובה ביני לבינך ואני מקבלך, ילקוט. נראה דבסוף יומא אמר כתוב מכסה פשעיו לא ילית וכתוב אשרי כו' כסוי חטאה ל"ק כאן בעבירות שבין אדם לחבירו כו', והוא דלחברו עושה ע"ז בבזותו ברבים לכן מפייסו ברבים, ולהשי"ת אם חטאת מה תפעל לו, לכן די בינו לבין עצמו, וזה כל זמן שאין חלול השי"ת, אבל במקום שיש חלול השי"ת הוא עבירה שבין אדם לחבירו שאלל אחרים מתחלל כבודו ונעשה כבודו כחולין חלילה והוא מחטא את אחרים בזה, לכן בזה לריך לפרסם חטאו ברבים ולהודיע כי הוא מבקש מחילה מהשי"ת, לכן יואל אמר קראו עזרה אספו עם קדשו קהלי, שישובו ויזעקו לד' ברבים ובפרסום משום שהיה חלול השם בעונם כמו שאמר למה יאמרו בעמים איפה אלהיהם כו', אולם הושע אמר כי חלול השי"ת אינו כי כל באי עולם יכירו כי נואלו בית ישראל באשר הלכו אחרי עלזי הגוים כי כשלת בעונך והשם יתברך עשה דין בהם, לכן אמר שדי אם לא יפרסמו חטאם ברוב שאין והמולה רק שישובו בינם לבין השי"ת בעלמו, וזה שאמר בגלים ואמרו כל הגוים כו' כו' ויחר אף ד' כו' ויתשם ד' שאז לא יהיה חלול השם שהגוים יכירו שהשי"ת עשה דין בהם ובארץ על המרותם אותו ועבדו עו"ג, לכן כי יבואו עליך כל הדברים האלה כו' והשבות אל

משך

וילך

חכמה

אף שהשיב הגולה ופיים חבריו. כ"ז גם המושכלות המה המשפטים סבת חטאם מה שהאדם מתרחק מהתורה ונתרחק מהמקום ב"ה ונעשה השכל שלו מוטעה, וגם המשפטים המושגים מהשכל יעו ויעשה שוד ורלח כמו שרואים אנו במוחש היום, לכן ראובן שכלכל ילועי אביו וחטא בכבוד אביו, שזה מלד המושכלות ועשה ע"ז תשובת המשקל שהליל את יוסף אעפ"י שהפסיד על ידו הבכורה, וכמו שאמרה ראו מה ביני לכן חמי כו' והכל כדי שלא ילער אביו. כ"ז הבין סבת חטאו מה שהיה בדברים שבינו למקום ברחוק, זה גרם לו שכלכל ילועי אביו, ולכן פתח בתשובה תחילה על ההתחלה סבת החטא, ולכן שב לשקול ולתעניתו שהוא תשובה בינו לבין קונו, וכן נאשע אחר טובה ישראל עד ד' אלדך כי כשלת בעונך, בעון שאתה חוטא נגד האומה עלמה היינו זה נגד זה, הסבה לזה מה שהורחקת מד' אלדך, ולכן קחו עמכם דברים, היינו שירלו אחד לחברו ויפייסו זה לזה ואח"כ ושובו אל ד' שהסבה שחטאתם זה לזה הוא מה שחטאתם למקום, ולכן נשחתו ונתקלקלו הרגשותיכם בהמושכלות. והבין:

ק טוב הוא דברי הנביא לישראל שיקח טוב בן מפרש בילקוט, וכן אשר בך ירוחם יתום הוא דברי הנביא להאומה שירחמו על היתום, לכן אמר השי"ת ארפא משובתם כו' כי שב אפי ממני, שחרון אף לא נזכר בתורה רק בעו"ג, ובאלמנה ויתום לא חטטנו, וכיון שזוהי שבו שב אפי ממנו והבא לטהר מחטיעין אותו ויזכו לתשובה גמורה. ויעוין מורה פרק ל"ז מח"א, והבין. והנה ערבות הוא רק על המויד לא יתכן על השוגג, לכן אמר יכבש עונותינו שעל העון חושב הנביא שהוא עלמו בכלל הערבות וירא מלדבר להשי"ת במוכת, אכן על החטא אינו ערב ומדבר במוכת להשי"ת וחשליך במולות ים כל חטאתם:

שבת דף י' ע"א רבא שדי גלימיה ופכר ידיה ומללי אמר כעבדא קמי מריה כו' כי איבא לערא בעלמא שדי כו'. רבא לטעמו אויל דסבר ב"ה דף י"ז כמאן מלליין האידנא אקלירי כו' יוסי דארס נידון בכל יום, לכן אמר כעבדא קמי מריה, והנה הגמרא מיימי רביה מקרא דלעשית משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו דארס נידון בכל יום, וקל"ע דלמחר לקמן דלכור תשובה מקרעת כל השנה אף אחר גמ"י, ומלך הוא כלבדור, וא"כ שייך בהא דין כל יום ומאי רביה ליחיד, וכן אמר בירושלמי דר"ה שם:

אל לבבך וסבת עד ד' אלדך, הוא שישובו בינם לבין השי"ת בעלמא, עד ד' בעלמו, ועוצבת החטא זה ושמעת בקולו ויתקבל תשובתם ושב ד' אלדך, כו'. **י"ז** סוף מילתין גדולה תשובה שזדומות נעשו שגגות שנאמר כי כשלת כו' קרי ליה מכשול כו' נעשו כזכויות ל"ק כאן מאהבה כאן מיראה, יתכן ההסבר, דבאמת בכל נדרים בעינין חרטה דמעיקרא על מה שנדרי, אבל חרטה דהשתא לא מועיל, יעוין ר"ן נדרים כ"א ע"ב, אמנם בשו"ת המיוחסות סימן רנ"ה כתב דזה דוקא בדברים שאינו רואה בהם וטורד מהם, אבל כשנזכר בקנס או עבור אחרים שהכריחוהו לנדור כמו אשה בנזית כתובה וכיו"ב סגי בחרטה דהשתא, ולפי"ז נראה דביראת העונש הוי בחרטה דהשתא, ולא מהני רק לעשות אותה כשגגות, וטעמא דהנפש של הישראלי הוא וך מאד חלק ד' מן השמים ואינו רואה לעבור עבירה, רק החומר מכריחו וכמוש"כ רמב"ם בהלכות גירושין, וכשהוא שב מיראה והוי חרטה דהשתא, לגבי החומר נשאר החטא, אבל לגבי הנפש הוא השכל כיון שלא ראה בהעבירה, והוי כמו שהכריח אותו החומר, לכן סגי ליה בחרטה דהשתא, דהוא אינו רואה בהעבירה רק בכדי להשקיט תאוות החומרי, ולכן נשאר העבירה חומריות בלא השכל והוי כשוגג שהוא עבירה בחומר בלא רעון ומושכל הנפש, ודוק, ונראה דזה דוקא בהפרט לא בכלל, שכלל הישראלי מקושר גם חומריותם להשי"ת במסירת נפש וע"ז היה השבועה שהשביעם משה שכללות תהא האומה קשורה להשי"ת, רק שאזכרים אחדים מהאומה יכלו להתדלדל, ויש אזכרים המדולדלים שהן מעלים ארוכה שבמעט התעוררות יחזרו להכלל, וכיון שגם כלליות חומר של ישראל מקושר להשי"ת ורק סבות חוליות מכריחות אותן לעשות עבדות לסור מהשי"ת, לדידהו גם להחומר סגי בחרטה דהשתא, היינו תשובה מיראת העונש, ולכן אמרו אליו כל תשא עון, היינו שכלליות האומה תשא כל העון שלא יתשייר אפילו שוגג, וקח טוב פירוש תשובה כזכויות שהנשקט בעבירות קשה לו לעשות מלוה, ובכ"ז עושה והמה מכסירי מלוה וכמלוה דמו: **מדרש**, ויש ראובן ששב לשקול ולתעניתו כו' לא היה אדם שחטא לפני כו' ופתחת בתשובה חייך כו' פתח בתשובה תחילה שנאמר טובה ישראל כו', הבאור דבדת הישראלי יש נמוסים והמה כמעט כל המלות שבין אדם לחברו, וחקים הם כמעט רוב מלות שבין אדם למקום, לכן על מלות שבין אדם לחברו לריך שיראה חברו, אמנם

משך

וילך

חבמה

ר"י 410

ב'י הנה עיניך פקוחות על כל דרכי בני אדם לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו. הכוונה כי לשפוט איש פרטי ויחיד אינו דומה מי שהוא במקום לריקים למקום רשעים. וכן הומנים אינו דומה כי הרבה נתפעל האדם מהליכות וולתו והרגשת התבל בלדק ומשפטו עד כי ברבות הימים גם האדם אינו מרגיש על אשר עשו מסילות בלבבו לאט לאט ארמות תבל ודברת בני האדם כמושא' אבנים שחקו מים. ורק לתוכן עלילות לו יאפה לחקור כליות ולב וסבות ומלעדי גבר אשר הביאו להרע' והדבר מורגש בלבב כל איש משבילי לכן אמר אשר עיניך פקוחות על כל דרכי ב'א בכלל הליכות הזמן והמקום כשתבוא במשפט לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו. כי לא תדין האדם הפרטי רק בהשקיף על כל דרכי בני האדם בכלל בערך הזמן והמקום:

האינו

יערף כמטר לקחי. בספרי אין עריפה כו' מה עגלה מכפרת על שפיכות דמים כך דברי תורה מכפרים על שפיכות דמים. פירוש על הסבוב לשפיכת דמים. שאלו הרועה בעלמא אם נמלא אחרי עריפת העגלה נהרג. רק דבר הגורם לש"ד מכפר. לכן שאלו שגרם לגבעונים ענין שהוא כמיתה שכתוב אשר המית כו' וקרי ליה בסוף ב"ק גרמא יעו"ש. לכן נילול מפיבוסת. וכמו דאמר בירושלמי ויחמול כו' על מפיבוסת שהיה אדם גבור בתורה. כשעירים עלי דשא. מה שעירים הללו באים על חטאות ומכפרים. כך דברי תורה מכפרים על עבירות. וזהו על גוף החטאות כמו דמלאנו בעלי אם יחכפר עון ב'ע ב'זח ומנחה כו' הא מתכפר בדר"ת (רה"ש י"ח). ולכן נטלה הכהונה גדולה מבית עלי לטובתם. שכן מרובה בבגדים לר"מ ומשוח לכ"ע אינו מתכפר רק בפר ואין עליו מה לכפר בדר"ת. כי רק מה ששעיר מכפר מכפר ד"ת. שכן משוח החטא יותר גדול ולריך פר מפני חלול שמו יתברך. שלפי גדולת הכהן המשיח החלול גדול יותר. וטובה קללתו של הקב"ה יותר מברכתו של צויד (וברוחא בשוגג אם ד"ת קולטין שקיל וטרי במכות. יעו"ש ודוק):

ב'י שם ד' אקרא הבו גודל לאלדינו. פירושו ע"ד מושכלי כי העיקר התכליתי אשר יתנהג האומה באופן טבעי מושגת פרטי. וזה כי יקלרו ויאספו דגס וראשים כל אשר לו יוצא בית ד' ולמשרתיו הקדושים. ושלוש פעמים בשנה יעזבו כל אשר להם תחת כנפי

הבטחון האלרי ויבואו להראות פני ד' וכאשר י" לכת תוסף הארץ לתת פריה ותהיה מיתת ד' על הגוים סביב. ובכל מפעל ומלעד יזכיר ויברך שם הבורי. ומי ש כזה הוא חיים רחניים. ויקר שעה אחת מכל חיי העוה"ב לכל מחבוקי לא כן בימי משה אשר נפרעו גבולות הטבע ונהרסו מבצרי ההנהגה התמידית. רק לא פעלו מאומה. והמן יורד וכל אחד רואה עמוד הענן וכבוד ד' וד' הולך לפניו. הלזה יקרא תכליתי. הלא אין זה רק חיי העוה"ב. חיים של מלאכים. וכמאמרם ז"ל לא נתנה תורה אלא לאוכלי מן. וכבר חז"ל בעמדם על ענין זה הפליגו לדבר ודרשו ברות קדשם שקר החן זה דורו של משה והכל היופי זה דורו של יחזקיה. שגם בו היה גם ופלא במפלת סמחריב וכיוצא בעמידת הלל וכיוצא. אשה יראת ד' כו' זה דורו של ריב"א שהיו עשרה מתכסין בטלית אחד כו'. וזה אשה הוא החומר שהחומר פעל פועל אלדי. לא כן בדורות הללו כמעט בטלה הבחירה ונהרסו מפעלי החומר. אך למה נלרכו לזה אם אין זה התכלית האמתי. אולם כאשר יאוד התורה אנכי ולא יהיה כן יסוד האמונה והאומה הוא מ' שנה האלו. כי בזמן כזה יכלו לפרש התורה היטב ולזכך נפשותם עד היותם יותר במעלה באישים הנבדלים והשריפו האמונה והנפש האלרי בורעם אחריהם. וגם זה המופת על האמת לקלי הדעת כמו"ש רמב"ם. ולכן הולרכו למשה. וזה באבות לא נראה הקב"ה בהנהגה הנסיית רק אברהם נתן ד' כו' עבור כגרת ארץ. וזה ושמי ד' לא נודעתי להם. לא כן במשה הוא איש האלדים בעילא דמטרותא (זוה"ק) שהוא ביטול מוסדות הטבע אשר היא המטרותא המנהגת בתבל (הגרי"א). ולכן אמר להם משה דעו כי בכס יהיה הנהגה הטבעית אשר נקרא בשם אלדים. רק כי שם ד' אקראי שזה הנהגה נסית. הבו גודל לאלדינו. שבזמן שישראל עושין רלונו ש"מ מוסיפין כח בפמליא של מעלה הוא הנהגה טבעית אשר היא הפמליא של מעלה. והבן:

ב'י שם ד' אקרא. בספרי שמלאכים מזכירים אחרי שלש תיבות ומשה אמר די לי שאהיה אחד מו' במלאכים. לכן הזכיר אחר ב'א תיבות. לכן מלאנו ב'פ' גיד הנשה שישראל מזכירין אחר ב' תיבות. הוא הכללי אבל מלאכים המה פרטיים שאין מתעלן זה מזה. וזה שאין נתפעלן מזה אל זה. וזה שהשיב כלום רצוה יש בכס כו' שבכללותם המה פרטיים שאין לריבין זה לזה ואין מתעלן ע"י הקבוצ. לא כן האדם הוא לריך לחברו וכמו שאמר ב"ז אדער כו' לכן תורה

משך

האזינו

חכמה

לא כן להלן ואלה תולדות השמים והארץ ביום עשות ד' אלודים ארץ ושמים בהבראש א"ת בהבראש אלא באברהם שהוא השיג מעלמו שלמות הבורא ומליחותו. לכן אללו קדום ארץ לשמים ודוק:

שם. יסובבנהו בזקנים. פירוש שהיו יושבים בלשכת הגזית כחלי גורן עגולה, וזהו יסובבנהו שהיו יושבים סביב העזרה:

וינב לור ישועתו. כי הטועים צעו"ג היו מכניסין דבריהן לאמר כי התורה כוונה לזה, עד שהטועים אומרים אילו כיון זה הטוב חלילה המה דברי נבלה, לכן אמר ע"ז וינבל לור ישועתו שהוא כאילו אומרים שהוא חלילה מדבר דברי נבלה ונחקים זה בזכותם ובמיינים וכל הטועים. השי' ישמרנו:

אסתירה. עיניו יחזו עפעפיו יבחנו בני אדם. פירושו שהעפעף מכסה העין כדי שלא יזיק לו ראיית השמש וכיו"צ ולא יזיק מאבק וכיו"צ, לזה אמר שההשגחה פרטית רק מה שלפעמים נראה כאילו מכוסה, רשע וטוב לו ולדיוקורע לו הוא כדי לבחון בני אדם, שאל"כ לא היה הרשות נתונה והיו מוכרחים על מעשה הטוב והלך כמושי"כ במטה"מ סוף נר ג', לזה ההסתר הוא כעפעפיו רק כדי שיבחנו בני אדם והבן:

כי דור תהפוכות הנה פירוש כי האדם נטוע בכחות לדק ובכחות רעים כמו קנאה, תאוה, צושה, רחמים, והמה בהתמידים ברע הפכו כחות הטובים לרעה, כי נחמר מהם כח הבושה והחסד, לכן גם הקב"ה יתפך הטבע וטן בהמות אשלח בס מעשה שכבשים נושכים וממיתים היפוך הטבע של לאן, וכן כי יתמיד האדם צחוד ויוסס בטוב וכמו שאחר שחרש וזרע ועדר וקילר צקור ובחורב צא לכלות שדוה ופאת קליך כו' לעני תעוב כו', שכן לא תשוב לקחתו, אסף עמר תרומה ומעשרות, מע"ש בירושלים, לשמוח בו יהוה וכו', אז יתפך הכח הרע שבו לטוב, וכן הוא מהפך את הטבע שכל המזיקים שבעולם יגינו בעדו והמה לו לשומרים, וכמו שאמרו בעולי רגלים שהזאבים היו משמרים בתיסם ורכושם, לכן אמר ירושלמי סוף מע"ש כמה גדול כח של עושי מלות שכל מקום השקפה ארירה וכאן לשון צרכה:

אם לא כי לורס מוכרם זה אברהם, צ"ר פ' לך, שצבר המלכיות שלא יהיו בניהם שהמלכיות הוא בעוה"ז מעין ערלי והניהם הוא בעולם הנלחי, אמנם שבעבוד צבל הקשה אי אפשר להיות אף ערלי, כי הגזירות והרדיפות קשים ומכל מקרה קל עלול לכליון חרוץ, לכן מוכרח להיות ההשגחה בפרטיות למטן לא יכלו בעמים, לכן אמרו וד' הסגירם שהוא יסגיר אותם שלא

תורה תכליתה הוא הקבוצ והכלליות שנפעל כל אחד מחברו ונתעלה על ידו, לכן הכלל מתעלה יותר מעשרה פעמים מהיחיד, שבעשרה פעמים משני תיבות היה ל"ל למשה להזכיר אחר עשרים תיבות והוא היה מזכיר אחר כ"א תיבות, ולכן במאה אומר נצרך כו' לאלדי ישראל, ועשרה פורסין על שמע ומומין צסם שמחמלין בכלליותן למאה עשר פעמים ככה, ומפני שהוא יותר מעשר לכן ט' וקטן מלטרפין, וכשמת הנפש ישראלי מתעלה כמלאך, לכן אמרו כשהוא חי קולו אחד כשהוא מת קולו שבע. ודוק:

כי חלק ד' עמו. כזה סדרו לו מסדרי התפלה מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו וכו', כי חלק הוא לפי ערך האיש, גורל היה יכול להיות להיפך, כן באברהם ישמעאל היה צן השפחה ויחזק צן הגבירה שרה הגבילה, דין שילחק בירר הטוב וישמעאל נטל הוזהמה, אבל יעקב ועשו שהיו שניהם בני רבקה הטוב שנטל יעקב בגדר גורל, אבל אלל יעקב פסקה זוהמה ומעטו שלמה כדאמר בשבת, לכן הוי כמו ירושה דכולן שוין בה, ולזה אמר מה טוב חלקנו שילחק בירר הטוב, ומה נעים גורלנו שיעקב צדר הטוב כמו גורל ומה יפה ירושתנו שכולנו שבטי ישרון בחירי אל חי, ושלשה הלשונות האלו נזכרו כאן בצסוק לפי התרגום אלל ישראל להשי"ת, וכן סדרו מהכרת השי"ת לישראל וכמו האמירך והאמרתיו: **יסבבנהו** יבוננהו וכו', בצפרי עד שלא בא אברהם אבינו כו' אלא על השמים בלבד כו' המליכו על השמים ועל הארץ, פירוש דכתיב יחד ארץ בחכמה כונן שמים בתבונה, והנה האישים העליונים בני השמים משיגים הבורא יתצרך מעלמם מבלי קדם להם מורה ומלמד, וזה כמו נבון שמבין דבר מעלמו, לא כן בני הארץ לא ידעו מהם מבלי קדם להם מורה ומיישר דרך, רק אחד היה אברהם הוא השיג מעלמו ונעשו שתי כליותיו כשתי מעיינות ומעלמו החבון על העולם שיש מנהיג לבירה, והוא היה הנבון האמתי כאישים העליונים והוריד ידיעת והשגת והשגחת הבורא לעולם השפל, והיוצוננו שהמליכו על הארץ כדרך שמלך מקודם על השמים בלבד.

ובזה יתבאר ענין נכון מה דכתוב בראשית צרא אלודים את השמים ואת הארץ, וזה בשביל ישראל שנקראו ראשית ובשביל משה שנקרא ראשית, כי הם היו בגדר חכמים ולא השיגו רק מחמת שכר ידעו עיקרי הדת והאמונה מאבותם, וכמו שאמר לקמן בצפרי פסקא שמי"ה, ובה קדמה בריאת שמים לבריאת הארץ שהשגתן בעלמותן בגדר תבונה,

והלך לקרב עלמנו להשם ובהליכתו פרסם אמונתו והקריא בריות להשי"ת כמו שנאמר ויקרא אברהם בשם ד', לכן היה בכח הליכתו לכבוש הארץ ולהפיל לבא השמים ממעל ולכבוש העמים אשר יהיו רק קמחא עמינא, וכן משה במה שנחגדל בהתגלות כבוד השי"ת להמון עם כולו וענן כבודו היה חופף עליהם ארבעים שנה, ובה חיוק מוסדות האמונה, לכן היה בכח ראות עיניו לגרום שתהא נכבשת הארץ לפני בניי, וזה שאמר והוא יחיל אותם הארץ אשר תראה שכבר כבשה משה בראות עיניו יותר מה שכבשו יהושע וישראל במלחמותיהם, ולכן כיבוש הארץ היה האחת מה שכבשו עולי מלרים והאחת מה שכבשו עולי צבל, והנה ידוע דמה שכבשו עולי צבל טלא נשארה קדושה, דקדושה שניה קדשה לע"ל ומה שכבשו עולי מלרים לא קדשה לע"ל, ולזה אמר שם וראה הארץ אשר נתתי לבניי אבל כאן אמר וראה את כנען אשר אני נותן לבני ישראל לאחוז, זהו מה שכבשו עולי צבל שקדושה לעולם, וכאחוז שחין לה הפסק ואינה נמכרת לעולם, כי ראות עיניו של משה חילקה את הארץ באופן הכבוש במה שתייה לבניי לאחוז, ובמה שיופסק בחורבן בית ראשון, ודוק: **והאסף** אל עמך כאשר מת אהרן אחיך, ובפ' פנחס ונאספת אל עמך גם אתה כאשר נאסף אהרן אחיך, ונראה דאמרו בסנהדרין יואב שלא הניח בן כמותו נאמרה בו מיתה דוד שהניח בן כמותו לא נאמרה בו מיתה, והנה אמר ואהרן אחיך יהיה נביאך, ואמרו משה ואהרן אהרן ומשה מלמד שהיו שקולים זה לזה, והנה מקודם אמר השי"ת ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים, ועל מנת זה הלא היה אלעזר במעלת אהרן וקם תחתיו, ולכן לא נאמר בו מיתה ונאמרה בו חסיפה, אבל אחרי זה השיב אלעזר לפני משה בניעולי מדין וכפי מה שאמרו בפרק הדר המורה הלכה בפני רבו מורידין אותו מגדולתו כי' ולא אשכחן דאליטריך ליה ואינו במעלת אביו, לכן אמר כאשר מת אהרן אחיך, שלא הניח בן כמותו:

אך אשר מעלתם זה בחינת דין על אשר מעלו על אשר לא קדשתם כי' זה בחינת חשבון מה שהיו יכולים לקדש שמו יתברך וכפרשיי וזה דין ומשפון, כמו שנבאר בפ' וירא, יעוייש:

בהפטרה וישמע מהיכלו קולי כי' וישמע קרי והכתיב לפי הפשט ותגעש וכן בתהלים, והוא זרי שהקרי הוא נגד הפשט, ונראה דעל הסיכל קאי, שהיכל נתגעש ומה ותרעש הארץ, וכמו שדרשו ביזמא

שלא יכלו אותם הגוים אשר הם בתוכם, וע"ז אמרו גלו לבבל שכינה עמהם, ודוק:

כי דם עבדיו יקום כו', בספרי מנין אתה אומר שהריגתו של ישראל כפרה הוא לישראל שנאמר מיזמור לאסף אלוים בלו גוים בנחלתך שפכו דמם כמים כו' אל תזכר לנו עונות ראשונים כו', עפ"י יבואר הפסוק שפכו דמם כמים סביבות ירושלים ואין קוברי דאיתא בסנהדרין דף מ"ז הרוגי צ"ד כיון דבדין קא מקטלי כו' תדע דתנן לא היו קוברין אותו בקברות אבותיו ואי ס"ד כיון דאקטול הוה ליה כפרה לקברו כו', ואיתא בפסחים כ"ב על הארץ תשפכו כמים דם הנשפך כמים מכשיר פרט לדם קדשים שאינו נשפך כמים דלכפרה אחי, וזה שאמר שפכו דמם כמים, דלאו לכפרה אחיין, סביבות ירושלים, דאינה מביאה עגלה ערופה וא"ל כפרה על שפיכות דמים, ואין קוברי, ואי ס"ד דכפרה אית להו לקברו, וע"כ דמיתתן אינה מכפרת, ובאמת הוא כפרה לעולם הבא לכלל האומה הישראלית, רק הגביא מקונו ששפכו כאילו לא אחיין לכפרה, וקבורה יקרא דחיי, לכן אמר ואין קוברי, ע"כ הוא כפרה לנו החיים, לכן אל תזכר לנו עונות ראשונים שגם לנו תכפר שאנו מתבזים מה שלא נקברו:

כי לא דבר רק הוא מכס, פירוש דבר שיוכל להתרוקן מכס, כי הוא חייך ואיך יכול האדם להתרוקן מן החיים, וא"ת פעמים לריך האדם להתרוקן כמו במרחץ ובה"כ, ע"ז אמר ובדבר הזה במה שתתרוקנו מזה במקום המוכרת תאריכו ימים, וזה פירוש הגמרא ברכות כ"ד ואם פסק מה שכרו אר"א עליו הכתוב אומר ובדבר הזה כו', ועפ"י מכון זה יתכן לפרש דקיי"ל כר' ישמעאל דהנהגה בהן מנהג דרך ארץ, לכן אמר ובדבר הזה שתתרוקנו מזה בעת חרישה, וקלירה תאריכו ימים על האדמה אשר אתם כו', אבל לעסוק במסחרים ובחרישה בארלות רחוקות זה אסור לבטל עבור מותרות ותענוגות בני אדם, ודוק:

וראה את ארץ כנען אשר אני נותן לבניי לאחוז, ובפ' פנחס אמר לו עלה כי' וראה את הארץ אשר נתתי אותה לבניי, והענין כי כמו שאמרו רז"ל פרק המוכר פירות דא"ל לאברהם קום התהלך כו' כדי שתהא נוחה ליכבש לפני בניי, כן היה אלל משה שנראיתו היתה נוחה להכבש לפני בניי, וזה כל אחד לפי מעלתו, אברהם במה שהתהלך לפניו כי היה ממרחק מקלות הארץ רחוק מידעת השי"ת, ונחגדל ונחזק בחכמת לבבו להכיר מלאותו יתברך.

משך

האיזני

חכמה

את אלדי ישראל ותחת רגליו כלבנת הספיר כו':
תורה לזה לנו משה מורשה וכו'. בגמרא סוף
מכות, בגימטריא חורה, אבל אנכי ולא יהיה

לך מפי הגבורה שמענו, כי ירושה אינה יכולה להמכר
ללמיתות רק לזמן, כן המלות אין בנביא מוחזק לבטלם
רק לשעה וכן לביר הגדול, אבל ע"ז אפילו לשעה
הוי מדיתי, כי האמונה ואחדותו והעבודה לו לבדו הוא
עלמיות נפש הישראלי אשר יופיע בה אור האלדי.
והנה התורה כולה כללות ישראל בעלמם ראו ושמעו
השם מדבר למשה ואחם עדי וכמו שהפליא לדבר
בזה העיקרים, משא"כ המאמין מסבת אותות ומופתים
אינה ללולה ואמיתית כאמיתת המוחש (מאמר ראשון
פ"ח), לכן אף על מלות בני נח הם מלווים רק
ממה שהש"י אמר למשה בסיוע שיסמרו זה, אבל אינם
שומרים הדברים מחמת שגלטוה אדם ונח בהן, לפי שכל
נביאותם בדבר הש"ת לא בא אמיתת עלמיות במוחש
כמו שבא על נבואת משה, וזה שאמר בפי' גה"ג
לא נלטנו ישראל אלא מסיני ואילך (רמב"ם בפירוש
המשנה חולין), לא כן ב"ג הם אינם מלווים רק
מנביאיהם (וע"ז משה הודיע הש"ת שגלטו זהן
נביאיהם, כמוש"כ רבינו הלכות מלכים) שגם ההודעה
מתורת משה לא ראו בעלמם רק סופר להם מקהל
עדת ישראל, ולכן כיון שאין להם אימות מוחשי אס
כן מלות שלהן הוא רק שמירת הסדר קרוב לדת
הנימוסי, קל הבטול ע"ז נביא באות ומופת ובפרסום,
לכן אין להם רק סייף, שזה מיתה המסורה גם
למלכות בהפר אחד דת הנימוסי חותכין ראשו בסייף
בלבד, כמוש"פ רבינו, וכיון שכן איש דלהאמין על
דבר בשכל אין שייך כפיה, רק על דבר המושג בשכל
שכן הוא אך שהרגלון אינו רוצה להיות משועבד ע"ז
יתכן כפיה, וכמו שמלאנו שרק כאשר עמדו על הר
סיני וראו במוחש אמיתת התורה ושלמותה, אז כפה
עליהן ההר שירלו להיות משועבדים, אבל כפיה להיות
מאמין זה לא יתכן, לכן מלאנו אס כי אין כופין האומות
להתגייר, אבל על ז' מלות כופין אותן, כי זה רק שמירת
הסדר והברת היוצר הבורא אשר עשה האדם, ישר
והמה בקשו חשבונות רבים, הטעה ושבושים, אבל העולם
מעיד שהיוצר יורה, לכן כי כופין לבלי להגדיל השקר
בעו"ג וכיו"צ אז ממילא יבואו להכיר היוצר האחד
האמיתי, וזה לנו מורשה ולא לב"ג, כי כי אללנו הוא
אימות המוחש ואף נפש הבנים הוא חלק מנפש האב
וכמו שרמז אל זה הסוד הראש"ע, ונפש הישראלי מעיד
על מעמד הר סיני, כי חקוק בצורת נפש הישראלי
כל ההתפעלות אשר נרגש ונפעל הישראלי בעמדו, על

הר

ביומא כ"ה מליון הארץ נבראת שנאמר מליון מכלל
יופי וזה המרכז ושם נחגשע ומה רעשה הארץ, ופשוט:

ברכה

ספרי, ויאמר ר' חסיני בא שכשפתח משה כו' עד
שפתח בשבחו של מקום כו' כו' ואף שמונה
עשרה שתקנו חכמים הראשונים כו' לא פתחו בלרנס
של ישראל תחלה עד שפתחו בשבחו של מקום כו'
קדוש ואח"כ כו', ומה שאנו אומרים בעשיית לאמר
זכרו לחיים וכתבנו בספר החיים הכל הוא לשבח
הש"ת, וכמו שאמר דוד כי לא המתים יהללו כו', וכן הוא
אומר מה בלע כו' היווך עפרי, ולזה אמר וכתבנו
למענך אי"ה עפ"י מה שבאר ר' נסים גאון במפתח
על מאמרים ז"ל משה החייתי, יעו"ש, ולכן אין
מזכירין בשלש ראשונות רק לחיים לבד ולא לחיים
טובים, שזה רק בקשת לבור, שאס יהיו חיים גם כן
יש המפרסמין מילואות הש"ת האחד, ושלש אחרונות
מדברים בזה כמוש"כ בתוס' סוף פ' אין עומדין,
ודוק, ויעו"ז מש"כ בטור בשם ר"מ מרובנבורג, וכן
אס יהיו בחיים אז אף אס אינן טובים גם כן יברכו
שם הש"ת, כמו שאמרו הן הן גבורותיו, שה אחת
בין ע' ואזים כו', וכן אמרו אס חסד לך אשירה אס
משפט כו', ודוק:

וְזָרַח משעיר למי, בספרי הלך אלל בני עשו כו'
מה פת"ב זה אי"ל לא תרלח כו' אלל בני
עמון ומואב כו' לא תנאף כו' אלל ישמעאל כו' מה
כתוב זה לא תגנוב כו' אלא אף שבע מלות שקבלו
עליהם ב"ג לא יכלו לעמוד בהם עד שפרקו כו',
הלעת המאמר, דק"ל בסנהדרין כל מלה שנאמרה
לב"ג ונישנית בסיוע לזה ולזה נאמרה, נאמרה ולא
נשנית לישראל נאמרה ולא לב"ג, וא"כ שמה סבורים
הגוים שלא תרלח וכן גזל ועריות אינם נשנים בחורה,
וא"כ אס ינחנו לישראל יהיו נאמרים לישראל ולא
לב"ג, וכן אילו קבלו אחרים היה נאמרה רק להמקבלים,
וא"כ הרווחו בני עשו מה שלא קבלו דהותרו בריחה
וכיו"צ, ולכן כששאלו מה כתיב זה אי"ל לא תרלח
וא"כ אף אס לא תקבלו יהיה הדין לזה ולזה נאמרה
ובין כך וב"כ לא הותרה אליכם ריחה וכולם כיו"צ,
דרגון הש"ת היה שיקבלו התורה, ודוק:

מִיָּמִינוּ אס דת למי, יתכן עפ"י הכתוב אף ידי
יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, וזה
שאמר מימינו הוא כמו שאמר ממנון שמים:
וְהָם חובו לרגליך, יתכן עפ"י מה דכתיב ויראו

משך

ברכה

חכמה

ריב 423

כי עמוד ענן מורה על אמינותו וחזר ושאל אם יתן נביא אות וגם עמוד ענן מדבר וגשאר בקושיא. אולם רבינו משה בהלכות יסודי התורה פ"ח האריך, וז"ל הלכה ג' לפיכך אם עמד הנביא ועשה אותות ומופתים גדולים ובקש להכחיש נבואתו של משה אין שומעין לו ואנו יודעין בביאור שאותן האותות בלעט וכשוף הן לפי שנבואת משה כו' אינה עפ"י האותות כו' אלא בעינינו ראינו ובאזנינו שמענו ששמע הוא הא להמ"ד לעדים שהעידו לאדם ע"ד שראה בעיניו שאינו כמו שראה כו' והואיל ואין אנו מאמינים במופת אלא מפני המלות שלמו משה רבינו ע"ה היאך נקבל מאת זה שבא להכחיש נבואתו של משה שראינו ושמענו. יע"ש בדברי קדשו, ולפ"ו עדיין יש לפקפק חלילה אם יבוא נביא ויתן אות או מופת להפוך או לבטל הדברים שנלמדנו ע"י אברהם אבינו ע"ה או ע"י נח כמו אמה"ת וגה"ג ע"י יעקב, לזה הורה רבינו לעיקר גדול כי לא נלמדנו רק ממה שהשי"ת אה ע"י משה שנימול כמו שאמר לאברהם, וכן כולם, ותו נבואת משה היה ע"י ראייה מוחשת בפרסום גדול במעמד כמה רבבות אלפים ישראל, וא"כ כל מי שיראה אות ומופת לבטל שקר צפוי, והוא ע"י להט או כשוף או בעבור נסות כמפורש בתורה, ולכן נחנה התורה בימי משה ולא בימי האבות, כי אז היינו לריקים להאמינים, משא"כ בימי משה שהריבוי היה גדול מאד וכולם עדי ראייה, אי"כ הבדל גדול באלו המלות שנלמדנו בהם טרם מתן תורה לקודם זמן נתינת כלל התורה בין לאחר זה, והוא כי קודם מ"ת היה אפשר לפקפק, ובבוא נביא אחר באות ומופת לבטל למי יאמין יותר, אבל אחר מ"ת כל האותות שבטולם וכל נביאים לא יוכלו להסיר אף דבר אחד מן דמיו הקדושה, וזה שאמר תורה לזה לנו משה מורשה קהלת יעקב [אחזקה ולא נעזבה רש"י] שאינה כפי מה שהיו במלות קודם מ"ת שהיה קל הביטול ולא הוחזקה עדיין, לא כן תורה לזה לנו משה מורשה ירושה היא לטולם לקהלת יעקב [ומפרש מפני מה] ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל, שזה היה בקבוצ כל כלל ישראל והיה מלך זה הקב"ה בתוכו וכולם זכו למעלת הנבואה וראו בראיה חושית גם אלדית ככל דברי התורה הזאת, ומפני זה ימי ראובן ואל ימות [מיתא תתייגא תרגום] כי אז בעברו עדיין לא היה מוחזקת כ"כ והיה מקום לחוש לפקפק, ודו"ק.

א"י ידמוז כי בסיני ודאי ראו כולם כבוד ד', אך גם באהל מועד שמעם נאמרו הפרטים ראו כבוד ד' בעין

הר סיני, וזה ענין השבועה, ששבועה הוא קשר נלחי ולזה כמו ז"ל אשר ישנו פה כו' שכל הגשמות עמדו בהר סיני, אבל לבי' אינה מורשה, עיין בדברי רבינו סוף הלכות מלכים, שכוון לדברינו בקולר בפ"ח ה"י [במש"כ רבינו ולכל הרואה להתגיייר יש סוד שגם נפש הגר היא מנשמת ישראל, ועיין שבת דף קמ"ו גרים מאיל מזלייהו הוי יע"ש ודו"ק].

ולפ"י דברינו יתכן מה שסיבבה ההשגחה העליונה להביא את עמלק כדי שירלו לקבל את התורה שיראו כי אין להן תקוה טבעית לבוא לרשות גוי לא בחרב וחנית, כי כאשר יניח משה ידו וגבר עמלק ויזכרו לבוף ילרס ומומרוסם הטבעי הרואה בפריקת עול, לאחוז בעבותות אשר תשים התורה עליהם בפקודיה ומקיה, לכן כתוב ויסעו מרפידים ויחנו במדבר סיני, הוא ששם רפו ידיהם שראו שאין בכתן לחיות חיי טבעי ופראי ככל העמים, רק באופן השגחה פרטית ובשמירת התורה אשר יהיו ראויים בה להשגחה הפרטית, וזה ביאור הפסוק בשלח את כל אשר לזה ד' אליכם ביד משה מן היום אשר לזה ד' והלאה לדורותיכם, כי ממעמד הר סיני נאמר וגם כך יאמינו לעולם, כי זה אמינות המוחש אשר הם זכו לנבואה ושמעו איך השם מדבר אל משה, אבל קודם מתן תורה האמינו רק מפני האותות ומופתים, ולזה כיון ר' ישמעאל בהוריות דף ח' איזה מלוא שנאמר תחילה זו ע"ג, שכן המלות שנלמדו באמינות המוחש להאמין לדורות היה ע"ג תחילה, ומיושב קושית הגמרא דהא במרה נלמדו תחילה יע"ש ודוק בכ"ז.

וביותר ביאור לבאר דברי רבינו בפהמ"ש דפרק גה"ג והמשך הכתובים, וז"ל שם ושים לבבך על העיקר הג' הזה כו' והוא כו' לפי שאתה הראת לדעת שכל מה שאנו מרחקים היום או עושים היום אין אנו עושין אלא במלות הקב"ה ע"י משה רבינו ע"ה לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו כו' וכמו כן אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו ע"ה מל עלמו ואת בנו אלא מפני שהקב"ה אה אותנו ע"י משה רבינו ע"ה שנימול כמו שנימול אברהם אבינו ע"ה כו' הלא תראה מה שאמרו תרי"ג מלות נאמרו לו למשה חסיני וכל אלו מכלל המלות, אולם מה שמח ע"ז ושם זה לעיקר גדול הלא דבר הוא, אמנם דבריו מוכרחים עפ"י מה שהאריך בספר המדעי, והוא כי רבינו סעדיה גאון האריך בספר אמונות והדיעות כיון שאמינות הנבואה תלוי בנתינת אות ומופת, אי"כ כי יבוא נביא אחר ויתן אות או מופת לסור מתורת משה, במה נאמן משה יותר מן זולתו, ואמר

משך

ברכה

חכמה

ועלה בדעתך שישראל יש לו דין בזכר. ח"כ
התורה היא כחלק בזכרה. ואם אחר הזכור איני נוטל
ואיני נותן רשאי דמחנה קריא רחמנה (ב"ב קכ"ד)
ע"ז אמר דלא כן. דהם תכו לרגליך כמו שדרשו רז"ל
שכפה עליהם הר כנגית ומחנה ליכא בעי"ה. לכן הוא
מפרש כי תורה ש"ה לנו משה מורשה היא לקבלת
יעקב. ירושה היא משלשה אבות. רק מפני מה לא
קבלו התורה עד בוא משה מפני כי המה היו אך
פרטים ואין מלך בלא ע"ה. לכן אז בעת היות כללות
ישראל ששים רבוא. אז היה בישראל מלך בהתאסף
ראשי ע"ה יחד שבטי ישראל. וכיון שהתורה ירושה
וכבר יאלו האבות מכלל בני נח. ח"כ בקדושין תליא
מלתא ופלגש אביו מותר דטשא ארס אנוסת ומפותת
אביו. וח"כ יחי ראובן ואל ימות במעשה בלעה. ודוק.
א יתכן כי התורה אינה נבדלת בין לקטן בין לגדול
ואף משה רבינו ע"ה היה עליו כל אזהרות ועונשין
כעל כל אחד מישראל. ולא יועיל רוס זכות הנפש עד
כי ישכון בשמים הרוחנים כמשה לבטל מזה פרטית
מעשיית. וזה שאמר כי תורה זוה לנו משה מורשה.
היא ירושה תמידית בלי תחנכת חלילה (כדברי רמב"ם)
קהלת יעקב. פירוש לכל העדה בלי הבדל ופרוד.
ואמר שמעלת משה היה שהיה בישראל מלך. וכמו
שמלך לריך לשמור כל דברי התורה ולבלי לסור מן
המורה ימין ושמאל כן היה משה. ובהתאסף ע"ה יחד
שבטי ישראל שכל גדולת משה והנהגתו האלדי היה
עבור ישראל. וכמאמר רז"ל במכילתא פרשת בא. עיי"ה:
תורה זוה לנו משה מורשה. רז"ל אמרו קימו
וקבלו מה שקבלו כבר דעד כאן היה מודעה
רבא לאורייתא. והענין דכפה עליהם הר כנגית פירשו
הקדמונים דהוא שהשכילו תכלית ההשגה העליונה
וראו כי הוא דבר הכרחי והתורה היא קיומו של
מעשי שמים וארץ. וענין המודעה הוא דאמרו כשאנחנו
בהשגה העליונה אז היינו יכולים לקיים אבל כשהנהגה
האלדית מסתתרת בטבע אז אין לנו יכולים להתנהג
עפ"י התורה. אמנם בימי אסתר שהשגחה היתה
מסתתרת וישראל היו עבדי אחשורוש ובכ"ז מסרו
נפשם הוי קבלה שלמה. והנה ימין הונח על הגלוי
מסוד אלוה והנהגתו ויד שמאל הוא הנהגה המסתתרת
בטבע. לכן אמר ידי יסדה ארץ וימיני עפחה שמים.
ולזה אמר ד' מסיני בא כו' מרצבות קודש מוימינו.
מתכלית הגלוי הנסייית. אש דת לנו ע"ז יש מודעה.
אבל בשאף חובב עמים ר"ל בעת השו"ת באף על
ישראל וחובב עמים כמו שפרשו במדרש משל למי
שכועס על בנו מחבב את בן חורגו להקטיט את בנו.
וכל

בענין פתח האהל. וזה שאמר ויהי בישראל מלך
ששכינת כבודו היה בישראל אף בשעה שקרא להנשיאים
כשתקעו בנחמ. וזה בהתאסף ראשי ע"ה. או בשעה
שתקעו בשתי חלוצות שאז נאספו יחד שבטי ישראל
וראו כולם כבוד ד' בענין פתח האהל מועד. ודוק.
רז"ל דרשו בפסחים מ"ט ח"ה מורשה אלא
מאורסה. והענין דפרק ח' ע"ה ח"ה ויהי
ביום ההוא נאום ד' תקראי אישי ולא תקראי לי עוד
בעלי אמר ר' יוחנן ככלה בבית חמיה ולא ככלה
בבית אביה. והפירוש עפ"י מה דאמרו ביבמות דף
מ"ג בשלמא נשואין בלא סעודה איכא שמחה אלא
אירוסין בלא סעודה מי איכא שמחה. והוא שבזמן
הבית היו ישראל ככלה בבית אביה. לכן היה השמחה
האלדית ע"י סעודה. הוא השפעת חמיות וענינים
גשמיים אשר בסבת כולם חלה השמחה הרוחנית על
הנפש ונעשה הנפש חפשי מן עבודת החומר. והיא
מקושרת לקונו יתברך. וכמו שאמרו במד"ק דף ט'
דהוי מחנכים בהמ"ק והוי דוחין יוה"כ"פ משום דשמחה
בלא סעודה ליכא. עיי"ה. אבל לעתיד יהיה השמחה
בד' בעלמותו יתעלה. וכמו שאמרו עתיד הקב"ה
לעשות מחול ללדיקים וכל אחד ואחד מראה עליו
באלבטו. שייגו שמחה מעלמות השגת אלדו יתברך
שנאמר נגילה ונשמחה בישועתו כביכול כמה שנושע
הוא בעלמו. וכמו שאמרו בירושלמי פ"ד דסוכה לכה
לישועתה לנו לכה דייקא. ובפרט לעו"ב שאין אכילה
ושמחה בו. וזה ככלה בבית חמיה שהשמחה בהחן ובלא
סעודה איכא שמחה. והנה אמרו בירושלמי פרק יש
מחלין כל מקום שנאמר מורשה לשון דיהא הוא התיבון
והא כפיב תורה זוה לנו משה מורשה אמרין כל כמה
דלא לצי לית דיהא סגין מניה מכיון דאיהו לפי
משכח טובא. הנה הכוונה כמו שאמרו בפסחים פ"י
מעיקרא כי עביר אינש אדעתא דנפשי' עביר דעושה
כן בשביל להסתכר או להתפרנס או כיו"ב. וכל כמה
שאינו מייגע עצמו בשלמות התורה לאמיתה לשון דיהא.
כי אינו נתגלה אליו עמקי חכמה וסתריה ואז הוא
לשון ארוסה שאין שמחה בלא סעודה הוא הגאון
החומר והטבע. אבל אם אדם מייגע על דברי תורה
לשמה ואז נעשה כמעין המתגבר וזוכה להבין אמיתה
התורה. אז היא בגדר נשואה דשמח בעלמות התורה
בלא הגאון החומר כלל. וזה אל תקרי מורשה [לשון
דיהא כמו"ש בירושלמי] אלא מאורסה כשעביר אדעתא
דנפשיה להנאות טבעו או לאיזה מטרה וזה אז היא
אינה אללו באמתיות רק דיהא ודוק.

ויתכן לפרש הפסוק דכתיב בני בזכר. ישראל

משך

ברכה

חכמה

ריג 425

בניה מרובין וכסם שאור יפה לעיסה כו' ולזה אמר שאעפ"י שלא היו לבנותי דמים, בכ"ז היו פרים ורבים כאשר שבטים אין זה רק שנתבדך בבנים. ואולי על אותו הדור שהיו אסורים השבטים לבוא זה בזה שלכן ברכו בבנים. ויתכן שכל בנותיו היו נשואות לכהנים גדולים שלא יבואו לידי ספק גדה ושלא יעמאו במגען ובהיסטון, לכן נשאו בנות אשר שלא היו להן דמים:

בתרגום במימרי' איתעביד עלמא ותרין מפניך שגאה. כיון לדברי ר' יחזק שהביא רש"י ריש בראשית דלא יאמרו כו' לסטים אתם כו'. ולזה כוון פה:

וישכון ישראל בטח כו' מי כמוך עב נוסע בד' כו'. הענין דכבר פירשתי במק"א דמסידור הטבעי מעיד על אמתת מליאות השי"ת, כמו שאמר ישעיה שאו עיניכם וראו מי ברא אלה כו', וכמו שאמר אברהם אבינו כלום יאלתה חמה ממערב כו', וזה מורה על מסדר ומוליד במספר לבאם והמה שלומי ההשגחה וכגרון ביד החולב, אבל אם הטבע תשנה דרכה אז יבטל מליאה המופת על המסדר והבורא היחיד יתבדך, אמנם זה יתכן אשר על ידי ההגה הטבעית תשפיע ההשגחה רוב ברכה ויעשו חסידים כשי כליות כבימי שמעון ב"ש, אבל אם ירדפו אותם בעלי בחירה אז פן ינכרו לרימו ויאמרו ידיו רמה ולא פעל ד' א"כ יהיה אז חלול השי"ת והעדר כבודו חלילה כי לא יתפלו לדעת שיש משגית ומסדר כל אורחות הטבע, אז ילא כגבור חמוץ בגדים ויאמר אני אני הוא ויהפוך סודר הטבעי, וזה שאמר וישכון ישראל בטח, פירוש בלא רדופים אז עין יעקב כברכתא דברכותיו יעקב אבובון אל ארץ דגן ותירוש בהשגחה פרטיות עפ"י דרכי הטבעי, אמנם אשריך כו' מי כמוך עם נוסע בד' על דרך נס"י מן עזרך ואשר חרב רק לגאון ולתכשיט כו'. ולזה ביאר ע"ד מוגבלות רוב שמים בעזרך, שעפ"י הטבע לריך האדם לעסוק והשי"ת יעזר לו וישדר המערכה, אבל רק בדרך הטבעי, ובגאונו כשיחלה לקדש שמו יתבדך אז שחקים ששומקים מן ללדיקים וזה מן ע"פ דרך נס"י לא בדרך הטבעי כלל. ודו"ק:

ויראהו ד' את כל הארץ את הנגלעד עד דן ואת כל נפתלי כו'. הנה מה שהראה השי"ת למשה הארץ היה לפי שאמר וכל מנאצי לא יראהו ר"ל שלא יאמרו הבריות שמהם בכלל מנאצי חלילה לכן הראהו הארץ, והנה מפעלות משה היה לעין כל בפרהסיא לעיני רבבות אלפי ישראל העננים, ובקיעת יס

וכל קדושו היוו ישראל וארץ ישראל מתנהגים בידך, יד שמאל, ובכ"ז הם חוכו לרגלך ישא מדברותיך ומרבים לים ומוסרים על מלותיו אז תורה לזה וכו' מורשה קהלת יעקב, שירושה היא לעולם ולא חושיל מודעת וסילוק לעולם. ודוק:

ואל עמו תביאנו. בספרי פליגי ר"מ ור"י ור"מ אמר הא כתיב בקברי אשר כריתי לי, לי ולא לאחר עיי"ש. פשוט דפליגי בפלוגתא רשבי' ורבנן אם לי ולא לאחר, עיין גיטין ע"ג:

וזהם רבבות אפרים והם אלפי מנשה. הענין דכתיב יפול מלך אלף ורבבה מימין, ור"ל דאלפים המה מלך הטבע ורבבות מלך הנס"י היוו השגחה הנס"ית שמכונה ימין כמוש"כ לעיל (והארץ בזה הגאון ציע"ד) ויעקב אבינו שם אפרים מימיו שהמה מושגחים עפ"י הנס"י וכמו הנהגות יהושע בעמידת חמה וכיו"ב, לכן המה ממתיים רבבות, ומנשה לשמאל ישראל, לכן המה אינם ממתים רק אלפים. ודוק:

עמים הר יקראו עיין בספרי שהן מתגייסין ולכן אמר עמים הר יקראו כמו אברהם שיהיה תחילה לגרים וקראו הר, ויתכן דכוון אל מה שהתפלל שלמה וגם הנכרי כי יבוא מארץ רחוקה כו', וזה הבדל בין ישראל בארץ שבים כי יתפללו שם דרך ארצם הם נענים, אבל הנכרי מוכרח לבוא ואז נענה, לכן אמר עמים הר כי יבואו ויקראו יהיו נענים בתפלתם, לכן אמר עמים הר יקראו משום דמפעלות בפ"ק דכלים, הר הבית מקודש כו' החיל מקודש ממנו שאין נכרים וט"מ נכבדים לחוכו, לכן רק בזה יקראו ולא בחיל ומפעלות דאורייתא ביומא דף מ"ד ע"ב: **ים** ודרום ירשה, עיין רש"י. ויתכן לפרש ירש אותה שלא בלשון לווי, והא דכתוב בלא מפיק מרמו להא דאמרו צביק שלא יעמוד קלע ויעמיד ספינה ורק לר במכמרות וברשותות. ולשטת הרמב"ם מרמו דכל אדם מישראל מותר לאור דגים בחכה מן ים של טבריא וירושחו בהים שע"ז כיון ים ודרום כמו שדרשו צביק (מלא חבל בדרום) לכן היא רפויה. וכמו כן פרש"י על ויקרא לה טובח בשמו, יע"ש:

ברוך מבנים אשר. בספרי אין לך בכל השבטים שנתבדך בבנים כאשר [ואינו יודע כיצד רש"י], ואולי יתכן עפ"י מה דרית' בתנא דב"א רבא פ"ט וכימין דבאין אמרו חכמים על בנותיו של אשר שהוקנה כבתולה [פירוש נאה כבתולה כמו שדרשו על אבי ברוית, או כוון על סרח בת אשר] והבתולה אין לה דמים שנאמר ברזל וגחשת מנעליך וכימין דבאין, ואמרינן בפ"ק דכתובות כל אשה שדמיה מרובין

משך

ברכה

חכמה

השי"ת דן השי"ת העולם מתון בנחת. לכן אמר ולא קם עוד נביא כו' ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל והם המעידים על ממשלת הבורא תמיד, ולכן יהיה הבריה על מחבונתה לא ישתנו גבולותיה ויהיה כמו בראשית ברא אלהים ששאר הבריה כמו בראשית בעת ברוחה מד'. ודוק:

עיר התמרים. בספרי מלמד שהראהו גן עדן ולדיקים מטיילים בו כן הוא אומר וכו' ד"א מלמד שהראהו סמוכה מלדה (אלל גן עדן) גיהנם שהיא קלרה מלמעלה ורחבה מלמטה וכה"א עיר התמרים עד לעיר אלו מליקי ישראל כו'. כוונתו להך דתני סוכה ל"ב. שני תמרות יש כו' ועולה עשן מביניהם כו'. וזהו פתחה של גיהנם, וזה אמר וכה"א עיר התמרים שבין שני התמרים ולכן קלרה היא מלמעלה וכו'. ועיין מנחות דף ל"ט ע"ב:

ורא ידע איש את קבורתו. בספרי י"א אף משה עלמו אינו יודע מקום קבורתו שנאמר ולי' איש ואין איש אלא משה שנאמר כו'. הביאור כי בירושלמי סוף יבמות דהדין ג' ימים נפשא טייסא על גופא. ובשבת פרק שאל אמרו כי כל י"ב חדש נשמה עולה ויורדת כי להנפש יש קישור אל הגוף ויחס מה. וכדרך כל הנפרד שאינו רחוק ממקום הנפרד ממנו שחוזר ומגפפו אבל האיש משה שאינו שיך אל הגשם כלל בחייו והיה נבדל מאשה. וארבעים יום בלא לחם ומים. ודבר ד' עמו פנים אל פנים הוא תיכף משנפסק ההתקשרות בין הנפש לגשמו תיכף עלה בין ארצו קודש. ולא ידע היינו כמו לא הכיר [וכמו אשר ידעונו וכיו"ב הרבה] שלא היה שיך אל מקום קבורתו כלל. והוא מטעם שהיה איש אלהים. בחייו ועניו מאד. ולא היה מקושר ומסובך אל החומר ועניני כלל בחייו ככל האדם. וזה שאמרו. ולא ידע איש אפילו משה.

ובמרא סוף סוטה וי"א לא מת משה שנאמר וימת שם משה וגאמר ויהי שם ע"ס ד' מה כאן עומד ומשמש אף שם עומד ומשמש. הענין כי האדם נקרא הולך כי הוא הולך ממדרגה למדרגה לזכך נפשו ורומו ולהקשיט לבבו מהחומר ועניניו. לא כן המלאכים נקראים עומדים כי הם אינם הולכים ממעלה למעלה בזכירות עליונותם. כי המה שכלים מופשטים. ולכן כתיב ונתת לי מהלכים בין העומדים האלה וא"כ הדיק שמת אף כי נפשו לרורה בלרור החיים בשמים מ"מ נקרא מת מלד מעלתו. כי הוא נעשה מהולך עומד ומיתה הונח על אפיסת הפעולה כמו שאמרו למה נמות לענין גס אהנו גס אדמנו. אבל

ים סוף. ומן. ומים מזור. ולכן אמר ולכל המורה הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל. כי לא היה זה כשאר הנביאים אשר מופתיהם מעט אשר היו בפרהסיא. לא כן משה אשר על ידו נחנה התורה היה בגלוי מאד למשן לא יוכל אדם להכחישם בעתיד ולא יתלה זה דור אחרון כי יבוא בדמיון כוזב או במפעל אחר טבעי. כי כל החולק על המפורסמות אינו רק בודד מחברת האדם. כי מי הביאה לידעת כתב ולשון ולכל הידיעות אם לא המפורסמות [עיין בפרק ב"מ גבי גר שבא לפני הלל אפיך ליה כו'] ולכן לריך ביאור מה היה המופת כי השם הראה אל משה כל הארץ.

וארם נתבונן מדוע כתבה התורה דן ונפתי וארץ יהודה. יותר היה לכתוב כי הראה לו הארץ לגבולותיה. אך יתכן כי הארץ נתחלקה בגורל בשילה לפני כל ישראל. והיה כתוב משה ספר כולל כל הארץ לגבולותיה כפי מה שהראהו השם זה המחוז ארץ יהודה וזה ארץ נפתלי וזה ארץ אפרים ומנשה וזה דן וזה מנשה כך וזה כד. כן הראה אותו השי"י ולאחר זה כשהפילו השבטים הגורלות ונפל בגורל כאשר היה כתוב בספר משה כפי מה שהראהו השי"י ראו הכל כי השם הראה למשה איך שיתחלק הארץ בגורל לכל שבט ושבט. ועפ"ז יתכן לפרש הכתוב ביהושע ויכתוב יחושע את הדברים האלה בספר תורת האלדים. כי רק אחרי שהפיל יהושע הגורל ראו הכל אמתת הפסוקים האלה איך שהראהו השי"י הכל למשה. והוא לא היה בגזירת דור המדבר ומת בעבור טעמים עמוקים וכמוסים בכוך אלו. ועיין מכות י"א:

את הגלעד עד דן שהראהו פסל מיכה. זה למ"ד עד ועד בכלל. אבל למ"ד עד ולא עד בכלל. יתכן משום דבן גרשום בנו היה כהן לפסל מיכה לכן לא הראהו:

ואת כל ארץ יהודה עד הים האחרון. הנה לשון אחרון ל"ב. וגראה משום דאמרו ירושלמי שקלים ומ"ד דכשחטא דור אנוש היה לף האוקינוס והיה הולך עד כפי ברברי' ובדור הפלגה לף עד יפה ועכו. ואם כן הראהו השי"ת שיותר לא יוסף עוד ללאת ממקומו. וזה הים האחרון בזמן שהיה אחרון. ומטעם זה אומר ר"י דרואה ים הגדול מזכך שעשה הים הגדול משום שאינו מעשה בראשית שנעשה כשחטאו הדורות. ובמד' אמר שעד שלא נתן תורה היה דן השי"ת העולם בשלף קלף במצול ובהלפת הים ובהפיכת סדום להראות כי יש אלהים שופטים בארץ. אבל משנתן תורה לישראל המעידים על השגחת

משך

ברכה

חכמה

ר"ך 427

ביתו וציעקב נפש לפי שעובדין לאל אחד הן נפש אחד. ולכן אמרו במכילתא שה פזורה ישראל מה שה אחת לוקה ב אחד מאברהם והיא מרגשת בכל אברהם כך ישראל אחד לוקה וכולן מרגשין. והפליגו רז"ל בזה שאמרו שאם היתה אישה מעוברת ב' ונכח בה כלב והפילה גורם לשכינה שהסתלק מישראל. כי ישראל בכללן הם מעון ומדור לשכינת הש"ת. ולכן מה שהיה נאות קודם מתן תורה כמו שאם ראה איש מצרי מכה עברי בן דת מאמין ב' ד' אמת ומכיר מליאותו הסתכן עלמנו והכנים עלמנו לספק מיתה עבור זה אם כי היא מלוא רבה וחשובה זה קודם מתן תורה אשר כל אחד היה לעצמו. לא בן אחרי מתן תורה יש חק ומשפט ואסור להסתכן עבור זה. כי אם יראה למסור עלמנו אבל הוא היוק כללי להכלל כולו וכולן הם מרגשין בהעדרו ואיך ראוי להזיק להכלל וכיו"צ הרבה [ולכן בן נח מותר ליהרג על מלוא שאין צריך ליהרג עליהן משא"כ בישראל לשיטת רמב"ם. יעו"ש. ולכן במחר היא מולאת ולא רצתה להלבין פני אדם ודוק] ואיך איך יוכלו הספיד אותו אחרי אשר מה שהיה מפלות רמות וגשלות קודם מתן תורה. אחרי מתן תורה אשר הוא חק ומשפט בלרוף הכללי אז הוא אסור לעשות. וזה לדקדק ד' עשה אז לפי המקום הזמן והעם. ולפי מה שראוי תקון פרטי ללך. אולם כעת משפטיו עם ישראל הוא הכלל אשר בלרוף נקרא ישראל יש משפט מה שאסור להרום גדר הכללי.

והסבה השנית. כי אם יבוא אדם לעיר אשר היא נהרסה. אין בה למוד ומוסר ודרך ארץ. והאיש יעריח ללמד את בנייהם ולהשכילם ולהדריגם ולהעלותם על במתי המושכלות והפעולות היותר טובות ואחר זה יתרגלו. ואחר זמן הרבה ישכחו הסבה ראשונה אשר הביאם לזה. כן משה לקח עם ממלרים הללו עובדי ע"ז כו'. וממרים היו וכל עשה רצו לחזור לממרים. ונשאם כאשר ישא האומן את היונק בזרועו יקבלם. והביאם לכל המידות הטובות ודרכי ד' הגבוהים. וארבעים שנה לימד אותם תורה ומלות ונעשו מאושרים בשלמותם. עד כי מהם היו אומרים כי כל העדה כולם קדושים כו'. אי"כ אינם יודעים מה להוקיר אותו. כי הורגלו בדרכי הדרך ועשות מישרים. אולם הקב"ה אמר מי יקום לי עם מרעים. כשהיו ישראל מרעים. מי יתלב לי עם פועלי און. מי יודע דרכיו אשר נתן נפשו עליהם עד כי הביאם להיות גוי קדוש עם סגולה. ואיך יוכלו להספידו ובאמת כל מעלתם ורוממותם הלא מאתו היה זאת להם.

הסבה הג' כי האדם בראשיתו עיר פרא אדם יולד.

אבל משה שהשיג תכלית ההשגה מה שלא קם נביא עוד ולא יקום והיה למעלה ממלאכי השרת וראה מה שהיה יכול לראות אי"כ היה כמו המלאכים ואינו נקרא מת כללי. וזהו שאמרו משה לא מת כלל שנאמר וכו'. ונאמר ויהי שם עם ד' [מדרגה הגבוהה שבמדרגות] מה כאן עומד ומשמש. דייקו עומד שלא היה מדרגה שלא השיגה ונקרא עומד כהמלאכים כן שם עומד ומשמש. אי"כ ודאי דלא מת כלל. והבין **י"ב ב'** בני ישראל את משה כו'. בגמרא פ"ק דסוטה ומלאכי השרת אומרים לדקדק ד' עשה ומשפטיו עם ישראל. עיין בכל המאמרים שם. דע כי יש ב' ומספד. ב' יש גס על עולל שנשרף באש אם לב אבן לו יום כמים ויבך. אמנם מספד הוא התעוררות מדרגי המת ומדותיו ופעולותיו לזולתו. וזה שאמר מספד על שדים. פירוש על משפיע לזולתו כמו השד שמניק ומשפיע להבין וכמו שא"ל שני שדין זה משה ואהרן. כי אם לא להשפיע לזולתו הרי עשה בשביל אהבת עלמנו וזה לספור לשרה [שכך עשתה טוב והרבתה חסדים לאחרים עד כי משרי נהיה שרה וכפרש"י כי כי שרה סתם שמה שהיא שרה על כל] ולבכותה. עליה בעלמה [שלא זכתה לקבל. עונג מבן שעשועיה ממחד נפשה להובילה למטרה לראות ממנו זרע אשר זה חפץ האדם]. והנה למי יאות לספור למי שידע דרכיו מיום הולדו עד מותו. כי אם לא בן אולי יפליג ויהיה בכלל כשם שנפרעין כו'. ואם יקטין או ימטע זה בזיון להנספד. לכן ציעקב שהיה משפיע דק י"ז שנה בממרים ולא ידעו דרכיו מיום הולדו כתיב ויבכו אותו ממרים. אולם כשעלו לקברו כל עבדי פרעה וזקני ממרים ויבאו בעבר הירדן אז היו אותו שהכירו אותו מנעוריו ויספרו שם מספד גדול. כי הכנענים היו יודעים אותו מנעוריו והממרים מנעוריהם. והנה במשה לא כתיב הספד. וע"ז אמרו כולם עומדים כי אין אנו יכולים להספידו. כי יש אשר בהסתלק האומרים אז יהיו הפעולות אשר היו רמות בערכן במלב העם והזמן החולף. ובמלב הטובות של ההספד אין זה פעולה נאותה וידוע זה לחכמים כי הטובות הן בהלשרף להזמן והעם. ובפרט מקודם מתן תורה לאחר מתן תורה. כי ישראל נקראו אדם. שם אדם יאמר על היחיד ועל' המין בכלל ואינו בא בריבוי אדמים שכולן הן אדם אחד ומועיל אחד לחברו לפי שכולן המה קיים הפונים אל מרכז אחד הוא הבורא יתברך אשר נקרא לבן של ישראל וכמו שכתוב לך לבבי וחלקי (לשון רז"ל) וע"פ דרכי התורה המאחדת אותן. וכן אמרו במד"ר שבעשו כתיב נפשות

משך

ברכה

חכמה

משה ספרא רבא דישראל. פירוש כי מה שידעו מה שטעה באלו המ' שנה לא היה לורך להספידו. כי התורה נלחיות לא תשתכח מישראל מדור דור, ובה רשום וחקוק מפעלות משה ומעלותיו ועלילותיו להרים קרן ישראל, ודור לדור יבישו תהלתו בספר התורה אשר שם משה עפ"י ד' לבני ישראל, ודוק:

ייתמו ימי בני אבל משה [מפני שנשחכו ג' אלפים הלכות באבול] ואע"פ שיהושע בן נון מלא רוח חכמה ובכל זה לא היה יכולת בידו למהדרינהו מפני שלא קם נביא עוד בישראל כמשה, וזהו לנלחיות התורה שלא יוכל לחדש דבר מעשה וכמו"ס רמב"ם, ולכן תמו ימי בכיותו, וע"ד לחות י"ל מפני מה מלאנו ברביו הקדוש שהספידוהו כל י"ב חדש, מפני שלא היו יראים שמה ישכחו הלכות שהוא כתב כל עקרי תורה שבע"פ במשנה שלו:

רבה היד החזקה הוא ההנהגה הנסיונות ולכל המורא הגדול זו גלוי שכינה, ובמקדש כשכל ישראל באין לראות ברגליה היו מראין להם שלחם הפנים שלוקו כסודו והוא ההנהגה הנסיונות והיו מגלין פני הפרכת והכרובין מעורין זב"ה, וזה מעין גלוי שכינה מקום משכן כבודו ית' וזה לעיני כל ישראל ברגל: **רבה** המורא הגדול אשר עשה משה וכו', הרמב"ן פ' יתרו ביאר טעם דעשה דוחה לית' דאף דלית חמור זה במי שעושה מדעת עליון אי"כ העושה מעשה וממרה גדל חטאו ממי שאינו עושה מעשה ואינו מקיים רצון השי"ה, אבל מי שעושה מרצון השי"ה אס' אנו נשקול במאזני דלק מה עדיפא טפי אס' לעבור הלית או לקיים העשה ע"ז אמרינן דהעושה מעשה מראה אהבה להמלוה השי"ה, ומי שמונע מעשות לית' הוא בגדר ירא, וגדול מדת האהבה מהיראה אלל השי"ה, לכן עדיפא שחדה העשה ללית' כיון מה שלובש כלאים בללית' אין זה מלד המריק מלד לווי השי"ה ללבוש גדילים, אבל כשעושה נגד רצון השי"ה ודאי גדול הממרה ועונשי חמור ממי שמתעלל ואינו עושה מלוה, זה ביאור דבריו, ולפ"ז איש דבמקדש שהשכינה שורה ועשרה נסים נעשו, ומרוב ההרגל של האדם בדביקות להשי"ה נקל למלוא מדת האהבה, לכך הזהירה תורה וממקדש תיראו, ששם נקל לבטות ולסור מדת הפחד מהאדם, ולכך אין עשה דוחה לית' שבמקדש, כי בעיני המקדש שם גדול התועלת מהיראה לבלי עשות מה שהזהירה תורה מהתועלת ממה שיעשה האדם מה שנותה תורה, וזה טעם מושכל, ולכך את ד' אלדיך תירא ואותו תעבוד, כי במקום העבודה נקל לקנות אהבה לזה על יראתו, ולכך בימי שלמה שהיה החגלות

יולד, ולריך להתחזק בדרכי ד' לעקור ממנו כל רגש כבוד ותאווה ואז ניכר הפעולה בכל רגע ורגע, כמו שהולך החימוק לבית הספר הלא מרגיש שלומד בכל יום דבר חדש עד כי יגבה לבבו בדרכי ד', אז אינו ניכר ומורגש הפעולה בחוש, אבל בכ"ז הפעולה יותר נמרזה מאשר תפעול בעת ילדותו רק שאינו מורגש, ויהנה כבר בארנו דברי הירושלמי אברהם נטל את הילד ופישר עמו שנאמר ומלאה את לבבו נאמן כו' דוד לא היה יכול לו והרגו שנאמר ולבי חלל בקרבי, כי ילד האפקורסי המטעה בשכליות בחקירות שוא אינו יכול להיכבש מפני הנילוח רק מפני מופתים המראים דרך ויכוהו וזהו דרך פשרה, וזה היה אלל אברהם, שחקר כל הספיקות באמונה ונתוכח בפלסופיה עד כי הכיר את בוראו מעלמו ולא ידע מי הוא הבורא וגילה עליו ואמר אני בעל הכירה, אמנם אלל דוד היה ילד תאוני, ותאווה יבטל רק כי ידכאחו בנלות גמור, וזה ולבי חלל בקרבי, אבל אין פשרה אס' יולד התאוני, ולכן כתיב באברהם לבבו, ששני לבבות המה י"ט וי"ה, ששניהם נאמנו ונחפשו, ובדוד כתיב ולבי חלל זה ילדיר לבד, והנה משה היה מתפלסף תמיד באלדות עד כי חקר בדרכי ד' והתפלסף [כמו שניכר מספרו איוב שכולו התפלספות, וכמושי"ה אכן גודע הדבר ופי' במדרש שלא היה יודע מפני מה ישראל גולים] עד כי הגיע לשורש דבר אחת תכלית השגה המדעית עד שיעור שיחול רוח הנבואי, והיה מתדבק עלמו לבורא יתברך עד כי היה בעל במליותו נגד כבוד השי"ה השלם בלתי תכלית והיה מרגיש ביטול עלמו נגד השי"ה ונחשב לאין, ומזה זכה לחכמה אלדית וכמים שיורדים מגבוה לנמוך, וזה שאמר ואנחנו מה [ומה הוא ביטול גמור ובחינת חכמה], כן עקר מלבבו כל תאוה עד כי נהיה כמלאך ד', לבאות, ואמר לו פה עמוד עמדי, שפירש מן האשה, ולכן עכשו כל המ' שנה הכירו אותו לשלם בכל דבר עד כי היה למלאך ד', אבל לא ידעו לספר טרם שהגיע לתכלית השלמות והיה מייגע עלמו להודרך ולהשתלם, וכעת אינם מתפעלים מאתו, כי ידמו כי הוא לא שוה עם ילדי אשה ילורי חומר, וזה שאמר מי כהחכם ומי יודע פשר דבר הוא שפישר עם ילד המושכלי בדרכי החקירה, והחכמה מאין תמלא הוח שבוה בא לתכלית הענוה שהתדבק אל השגת השי"ה עד כי נהיה לאין בעיניו, וימת שם משה עבד ד', שהיה דבוק לקונו ומלוי אללו תמיד, לזה פירש מאשה והיה נבדל מן התאוה אי"כ לא יוכלו הספידו, וסמלין אמר וימת

בתחלה שנין] ומשיה אמרו צפ"ק דקדושין דף ל' במערכא פסקי ליה להאי קרא בתחלה פסוקי דקרו לתחלה שנין] ורק משום קדושת היום לריך לקרות וזאת הברכה לרמוז אל מה שאמרו בסוף סוכה אר"א שבעים פרים כנגד ע' אומות פר יחידיו כו' כנגד אומה יחידה משל כו' כדי שיהנה ממך, ולזה קורין הופיע מהר פרן ואתא מרובות קודש כו' אף חובב עמים שהניח כל האומות והשרה שכינתו על ישראל ונתן להם תורתו כו' ומפטיירין ויעמוד שלמה, והוא ע"פ שאמרו צפ"ק דברכות הני תפילין דמ"ע מאי כתיב בהו א"ל מי כעמד ישראל כו' אמר הקב"ה אתם עשיתו חטיבה אחת בעולם כו' שנאמר שמע ישראל כו' ואני אעשה אתכם חטיבה כו' שנאמר ומי כעמד ישראל גוי אחד בארץ [ובשמואל ומי כעמד ישראל גוי אחד בארץ, מורה כמו שאמרו פרק נגמר הדין חטא ישראל אעפ"י שחטא ישראל הוא, לכן כתוב ומי כעמד, ואפילו בשחטא ואינו עושה ראונו של מקום, מי ישראל שאף שאינו עמד אין ישראל גוי אחד בארץ, וכמו שאמרו וירח ריח בוגדיו שכנגד עשו גם הבוגדים טובים ומלאים מלות, שלכן לבקר בין עשו ליעקב לא ציקר על הגדיקים שאינם בסוג ציבור רק בין בוגדים של יעקב נגד עשו ודוק] לכן משה שושבינא דמלכא אמר לישראל תורה כו' מורשה קהלת יעקב, וישראל אומרים ע"י שלמה שדבר אל השם אמר כי אתה הבדלתם לך לנחלה מכל עמי הארץ, השם אמר שהתורה נתונה למורשה לנו, ואנו אומרים שישראל הם להשם לנחלה, וכן כתוב אין כאל יסורין רובם שמים כו' אשריך ישראל מי פמוך, וכן אמרו בספרי ישראל אומרים אין כא' ורוה"ק אומרת אשריך ישראל מי פמוך, וישראל אומרים כו' יעו"ש שחשיב דברים רבים, אבל לדין דמסיימי התורה בכל שנה קוראין ויהי אחרי מות משה להורות שהתורה לא תהא נוסף עליה ושם נביא לא יכול לשנות, וכמושי"א ליהושע לא ימוש ספר התורה הזה מפך והגית בו כו' כי אז תשכיל כו', וזה טעם מנהגנו מה שאנו משנים סדר הש"ס, והנה בשבת חוה"מ קורין ראה אתה אומר אלי כו' גמ', והטעם שם כתוב ששת ימים תעבוד וזיום השביעי תשבות תוך המועדים אחר הפסח וקודם העלילת, וזה כשבת חוה"מ שחג לפניו וחג לאחריו, ולכן כתוב שם במדבר ובקליר תשבות להורות שקליר עומר דומה שבת דמירי בשבת חוה"מ, ודוק, וזיום טוב של עלילת קורין כל הכבוד דכתוב שמחה בעלילת:

איכה

התנלות כבוד ד' והבית מלא עשן והגיעו כל העם לראות השכינה ולבוא למעלה הנבואה כמושי"א ויראו היה אהבה לא יראה, אבל בימי משה היה אהבה ויראה שכל עם נענשו באופן נורא, וזה שאמר הכתוב לא קם נביא כו' לכל המורא הגדול ולגבי משה יראה מלחא זוטרתא, אבל בגדר אהבה של השי"ת קם במלכים זה בימי שלמה, וזה שכווננו חז"ל אבל במלכים קם ודוק, ולכן השי"ת שלם לו ככתוב וד' אהבו ונקרא ידידיה.

והנה כמה מלאנו שנתגלה לו בשם אהיה אשר אהיה שזה סוד השם מ"ב שני פעמים כ"א כמנין אהיה, ורמז רבינו בהלכות תפילין פ"ד הלכה י"ד שכן יש היות בפרשיות דתפילין ש"ר כ"א וכנגדן בשל יד בשה"כ מ"ב, וזהו סוד התפילין שהראשו למשה, ולכן אמרו בפרק עשרה יוחסין היודעו אימתו מוטל על הבריות, ולפ"ז כל דבתפילין שכל זמן שבין ענין יהו שמים וא"כ אם התפילה של ראש מונח גם השל יד מונח והוי שם מ"ב, ולכן דרשו וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך ויראו ממך אלו תפילין של ראש דהוא שם מ"ב שאימתו מוטל על הבריות מי שיודעו, וזהו יש לפרש הכא ולכל המורא הגדול כו' זה שם מ"ב שנתגלה למשה שרמוזו בבראשית שבו נברא העולם כמו שרמוזו בכל מ"ב אותיות בהר"ד כמבואר ברבינו בחיי סוד עמוק, ולכן בשבת במקום תפילין אומרים ד' פעמים ו' ברכות שכנגד ו' אזכרות שבשיר ליום השבת כהירושלמי ושני פעמים שיר ליום השבת שכן מ"ב אזכרות ודוק:

ירבב המורא הגדול כו' בראשית, פירוש כי בעת נסוך המים ושמת בית השואבה היו ארבעין רוח"ק אף מי שלא היה מוכן לנבואה כמו יונה בן אמיטי שלא היה מוכן לנבואה, ומשום זה בקש לברוח (ירושלמי פרק החליל), ולכן אמר ולכל המורא הגדול זו גלוי שכינה לא קם, ואם תאמר הא בשלמה היה גלוי שכינה שמלא כבוד ד' בית ד' כו', זה היה בבהמ"ק מקום שבראשית ברא שית (כמו דתנא רי"ש א"ת אלא ברא שית) ומתחלת הבריאה היה המקום מוכן לרוה"ק ולגלוי שכינה, אבל משה הראה גלוי שכינה במדבר מקום שאינו מוכן לנבואה ולרוה"ק וכ"ש לגלוי שכינה ע"ז לא קם כמשה ודוק:

בשמחת תורה קורין וזאת הברכה ומפטיירין ויעמוד מגילה למחר קריגין וזאת הברכה ומפטיירין ויעמוד שלמה, ועיין בתוס' ובירושלמי שלפנינו לימא נוסחא אחרת, והנראה דדברי הגמ' היכי דלא מסיימי התורה